

Forsøg med retsmægling - en evalueringsrapport

**Jakob Roepstorff & Britta Kyvsgaard
Justitsministeriets Forskningsenhed
Marts 2005**

Jakob Roepstorff & Britta Kyvsgaard: Forsøg med retsmægling – en evalueringsrapport

Justitsministeriet 2005

1	INDLEDNING	5
2	HVAD ER RETSMÆGLING?.....	6
2.1	RETSMÆGLINGENS PRINCIPPER	7
2.1.1	<i>Formålet med retsmægling</i>	7
2.1.2	<i>Frivillighed og aktiv deltagelse</i>	7
2.1.3	<i>Retsmæglerens rolle</i>	8
2.1.4	<i>Retsmægling i forhold til traditionel forligsmægling.....</i>	8
2.2	RETSMÆGLINGSPROCESSEN	9
2.3	FORSØGSORDNINGEN	11
2.3.1	<i>Gratis tilbud</i>	11
2.3.2	<i>Sager inkluderet i forsøgsordningen</i>	12
2.3.3	<i>Retsmæglerne</i>	13
2.3.4	<i>Partsadvokaternes rolle.....</i>	14
3	EVALUERINGENS METODE OG DATAGRUNDLAG	15
3.1	DET KVANTITATIVE DATAGRUNDLAG	16
3.1.1	<i>Antal sager og antal spørgeskemaer</i>	16
3.1.2	<i>Bortfaldsanalyse</i>	16
3.2	DET KVALITATIVE DATAGRUNDLAG.....	19
4	SAGERNE.....	20
4.1	AFTALE	20
4.2	SAGENS ART	21
4.3	FORDELING AF SAGER MELLE M RETSMÆGLERNE.....	22
4.4	ØVRIGE DELTAGERE I RETSMÆGLINGEN.....	23
4.5	MØDER OG TIDSRAMMER	23
5	FØR MÆGLINGEN	25
5.1	UDVÆLGELSEN AF SAGER	25
5.2	PARTERNES ORIENTERING OM MÆGLING	26
5.3	HVORFOR VÆLGE RETSMÆGLING	28
5.4	GRAD AF PERSONLIG MOTIVATION	33
6	RETSMÆGLINGENS FORLØB	36
6.1	DE FYSISKE RAMMER.....	36
6.2	TID OG TONE	39
6.3	DELTAGERNES BIDRAG.....	43
6.4	SVÆRE FASER	44
6.5	SEPARATE MØDER	46
6.6	PARTSADVOKATERNES ROLLE.....	51
7	MÆGLERENS ROLLE OG BIDRAG.....	54
7.1	MÆGLERENS FORBEREDELSE	54
7.2	MÆGLERENS INTRODUKTION	55
7.3	KLIMA OG EMPATI	56
7.4	MÆGLEREN SOM FACILITERENDE ELLER (MED)PRODUCERENDE	58
7.4.1	<i>Støtte til konstruktive idéer.....</i>	59
7.4.2	<i>Fremsættelse af løsningsforslag</i>	59
7.4.3	<i>Vurdering af løsninger.....</i>	62
7.4.4	<i>Vurdering af parternes argumentation.....</i>	63
7.4.5	<i>Domsprognose.....</i>	65
7.4.6	<i>Pres på parterne</i>	66
7.5	GENEREL VURDERING AF RETSMÆGLEREN.....	67
8	UDBYTTET AF RETSMÆGLING.....	68
8.1	FORHOLDET OG FORSTÅE LSEN MELLE M PARTERNE	68
8.2	AFTALE	71
8.2.1	<i>Hvad har betydning for, at der indgås en aftale.....</i>	71

8.2.2	<i>Udformning af aftale</i>	72
8.2.3	<i>Kvalitet af aftale</i>	73
8.3	ØVRIGT UDBYTTTE AF RETSMÆGLING	75
9	NÅR SAGEN IKKE ENDER MED EN AFTALE	78
9.1	ÅRSAGER TIL AT DER IKKE KOMMER EN AFTALE	78
9.2	ALLIGEVEL UDBYTTTE AF RETSMÆGLINGEN?	80
9.3	FORTROLIGHED	82
10	OMKOSTNINGER OG RESSOURCER	83
10.1	HURTIGERE AFSLUTNING AF SAGEN?	83
10.2	OMKOSTNINGER	84
10.3	MULIGHEDER FOR TRADITIONELT FORLIG?	85
11	GENEREL VURDERING AF RETSMÆGLING	87
11.1	TILFREDSHED MED MÆGLING	87
11.2	RETSMÆGLING SOM ALTERNATIV TIL DOMSFORHANDLING	88
12	SÆRLIGE FOKUSPUNKTER	91
12.1	SÆRLIGE SAGSTYPER	91
12.1.1	<i>Familiesager</i>	91
12.1.2	<i>Sager ved Vestre Landsret</i>	94
12.2	SÆRLIGE PROBLEMSTILLINGER	97
12.2.1	<i>Ubalance mellem parter</i>	97
12.2.2	<i>Ubalance i advokatrepræsentation</i>	98
12.2.3	<i>Retssikkerhedsmæssige problemstillinger</i>	99
12.2.4	<i>Dækning af sagsomkostninger</i>	100
12.2.5	<i>Personlige dilemmaer for parterne ved mægling</i>	101
12.3	HVILKE SAGER SKAL DER MÆGLES I?	101
12.3.1	<i>Problematiske sagstyper</i>	102
12.3.2	<i>Bør man overhovedet selektere?</i>	104
12.4	HVEM SKAL VÆRE RETSMÆGLERE?	105
12.4.1	<i>Dommere eller advokater?</i>	105
12.4.2	<i>Andre faggrupper og specialister</i>	107
12.5	HVORNÅR SKAL DER MÆGLES?	109
12.6	HVOR SKAL MÆGLINGEN FOREGÅ?	111
13	SAMMENFATNING OG KONKLUSIONER	113
13.1	UNDERSØGELSENS VÆSENTLIGSTE RESULTATER	113
13.1.1	<i>Antallet af sager</i>	113
13.1.2	<i>Sager uden aftale</i>	113
13.1.3	<i>Sager med aftale</i>	114
13.1.4	<i>Ekstra fordele ved retsmægling</i>	114
13.1.5	<i>Mæglers rolle og bidrag</i>	115
13.1.6	<i>Omkostninger og tid</i>	115
13.1.7	<i>Overordnet vurdering og anbefaling af ordningen</i>	116
13.2	SÆRLIGE FORHOLD TIL OVERVEJELSE	116
13.2.1	<i>Uddannelse af mæglere</i>	116
13.2.2	<i>Visitation og sagstyper</i>	117
13.2.3	<i>Sted</i>	118
13.2.4	<i>Fysiske rammer</i>	118
13.2.5	<i>Mæglingens indhold</i>	118
13.2.6	<i>Hvem skal være retsmægler</i>	119
13.2.7	<i>Partsadvokater</i>	119
13.2.8	<i>Retssikkerhed m.v.</i>	119
13.2.9	<i>Fremtidig opfølgning</i>	120
BILAG	121

1 INDLEDNING

Forsøgsordningen med retsmægling blev iværksat den 1. marts 2003 ved fem retter i Danmark. De fem retter er Københavns Byret, Retten i Århus, Retten i Aalborg, Retten i Roskilde og Vestre Landsret.

Om formålet med forsøgsordningen hedder det:

Forsøgsordningen har til formål at tilvejebringe praktiske erfaringer til brug for kommende overvejelse i Retsplejerådet om en eventuel permanent ordning med retsmægling forankret i retsplejeloven. (*Notat om en forsøgsordning med retsmægling*. Justitsministeriet 2003)

Forsøgsordningen var planlagt at udløbe ved udgangen af 2004, idet der dog i ovennævnte notat siges, at forsøgsordningen kan fortsætte, mens Retsplejerådet overvejer ordningen og under en eventuel senere lovgivningsproces. I december 2004 blev ordningen midlertidigt forlænget. Til brug for Retsplejerådets overvejelser har Domstolsstyrelsen, Advokatrådet og Justitsministeriet besluttet, at der skal foretages en evaluering af forsøgsordningen. Evalueringen er gennemført af Justitsministeriets Forskningsenhed. Denne rapport omhandler resultaterne af evalueringen.

En følgegruppe har læst og kommenteret såvel midtvejsevalueringen fra marts 2004 som den endelige evalueringsrapport. Følgegruppen består af uddannelseskoordinator Lin Adrian, Københavns Universitet, dommer Susanne Tuk Bagger (retsmægler), landsdommer Peter Deleuran (retsmægler), advokat Pia Deleuran (retsmægler), advokat Keld Pagh (retsmægler) samt fra Advokatsamfundet udviklingschef Inger Høedt-Rasmussen (senere advokat Rasmus Møller Madsen). Endvidere har Domstolsstyrelsen og Justitsministeriet set og kommenteret udkast til denne rapport.

Rapporten indledes med en kort beskrivelse af principperne bag idéen om at løse konflikter ved retsmægling. Derefter beskrives det danske forsøg med retsmægling. Rapportens hoveddel er selve evalueringen, baseret på såvel kvantitative som kvalitative data. Afslutningsvis diskuteres forskellige perspektiver ved for en eventuel permanent ordning med retsmægling.¹

¹ Det bemærkes, at der i rapporten ikke skelnes mellem *retsmægling*, *mægling* og *mediation*.

2 HVAD ER RETSMÆGLING?

Forsøget med retsmægling sigter på at skabe en alternativ metode til løsning af civilretlige konflikter. Udgangspunktet er, at en uvildig dommers juridiske stillingtagen i en konflikt ikke nødvendigvis er det, der for konfliktens parter er den mest konstruktive og fremadrettede løsning. Ved retsmægling er det derimod parterne selv, der finder en løsning på deres konflikt. Dette sker i en kommunikativ proces, hvor en neutral person – en retsmægler – fungerer som mægler mellem parterne.

Idéen om at inddrage en neutral tredjemand til at mægle i konflikter er langt fra ny. Allerede i Danske Lov fra 1683 indgår muligheden for at forsøge at forlige tvister forud for en eventuel domsforhandling. I 1795 blev der vedtaget en regel om, at alle civile sager i almindelighed skal gøres til genstand for tvungen mægling ved særligt oprettede forligskommissioner. Med undtagelse af mindre ændringer blev denne ordning opretholdt frem til 1952, hvor forligskommissionerne blev nedlagt, og muligheden for ved retten at få godkendt udenretlige forlig blev afskaffet. Forligsmægling indgår dog stadig i dansk retspraksis, idet dommeren ved det forberedende retsmøde – det såkaldte § 355-møde – ofte forsøger at forlige de stridende parter inden den egentlige domsforhandling.²

Når idéen om retsmægling skal ses som et nyskabende forsøg på at skabe en alternativ metode til løsning af civilretlige konflikter, er det derfor ikke på grund af dens sigte om at opnå en forligsmæssig løsning på konflikter. Det nyskabende ved retsmægling er selve den proces, der leder hen imod den forligsmæssige løsning, samt de teknikker, retsmægleren kan benytte sig af for at bringe parterne til forlig.

For at give et indtryk af, hvad retsmægling indebærer, vil der i dette afsnit blive lagt vægt på at beskrive de principper, der ligger bag idéen om retsmægling, og den proces, som parterne med hjælp fra mægleren skal gennemgå i deres forsøg på at opnå en forligsmæssig løsning på deres konflikt. Derefter redegøres der for de konkrete rammer, som forsøget med retsmægling udspiller sig indenfor.

² Vibeke Vindeløv: *Konfliktmægling*. Jurist- og Økonomforbundets Forlag. København, 2004.

2.1 RETSMÆGLINGENS PRINCIPPER

2.1.1 Formålet med retsmægling

I Justitsministeriets notat om forsøgsordningen med retsmægling hedder det:

Formålet med retsmægling er at nå frem til en aftalt løsning på konflikten, der opleves som mere tilfredsstillende af begge parter end den løsning, man kan nå frem til ved traditionel forligsmægling eller dom. Parternes tilfredshed kan skyldes, at løsningen på konflikten ved retsmægling i højere grad tager hensyn til deres underliggende interesser, behov og fremtid, og at de i højere grad selv har indflydelse på forløbet. Parternes tilfredshed kan også skyldes, at retsmægling medfører en hurtigere og billigere løsning på konflikten, end man ville kunne få ved traditionel forligsmægling eller dom. (*Notat om en forsøgsordning med retsmægling*. Justitsministeriet 2003)

Gennem retsmægling bliver det altså muligt at finde løsninger på konflikter, som ikke ville være mulige ved en traditionel juridisk behandling af konflikten. Dette kan ske ved dels at gå uden for de fastlagte juridiske rammer, dels ved at inddrage parterne aktivt i konfliktløsningen. Ved så at sige at 'give konflikten tilbage til parterne' har de mulighed for at indgå en mindre juridisk og mere smidig og pragmatisk aftale, som i højere grad afspejler deres subjektive behov og interesser.

Som det videre nævnes i Justitsministeriets notat, er formålet med retsmægling ikke at afgøre, hvem der har ret eller uret. Det betyder også, at de løsninger, man finder frem til i sager, der ligner hinanden, kan blive meget forskellige.

2.1.2 Frivillighed og aktiv deltagelse

Essensen i retsmæglingen er parternes aktive deltagelse. En forudsætning for en vellykket retsmægling er derfor, at parterne er fleksible, og at de effektivt bidrager til at finde en løsning på deres konflikt.

Dette er alene muligt, hvis parterne frivilligt deltager i retsmægling, hvilket da også er en klar forudsætning for, at retsmægling kan finde sted. Retsmægling er et tilbud, som begge skal acceptere, for at retsmæglingsprocessen kan igangsættes. Det er endvidere således, at begge parter på et hvilket som helst tidspunkt kan afbryde retsmæglingen. Hvis det sker, behandles sagen videre ved retten på sædvanlig vis.

Frivillighed er også central for mæglerens deltagelse i retsmæglingsprocessen. Mægleren kan til enhver tid trække sig og dermed afbryde mæglingen, hvis hun/han føler, at processen går i en retning, der strider mod hendes/hans juridiske eller etiske overbevisning.

2.1.3 Retsmæglerens rolle

Retsmægleren er en helt central person ved enhver retsmægling. Retsmæglerens rolle er at lede processen. Retsmægleren skal overvåge parternes konfliktløsning, se til, at alle kommer til orde, og hjælpe parterne med at forhandle sig frem til en for dem tilfredsstillende løsning.

Retsmægleren skal optræde neutralt og virke for en mindelig løsning af sagen. Retsmægleren skal søge klarlagt, hvilke interesser og behov parterne har, og hvilke problemer parterne ønsker at finde en løsning på, med henblik på at hjælpe sagens parter med selv at finde en løsning på deres konflikt. (*Notat om en forsøgsordning med retsmægling*. Justitsministeriet 2003)

Retsmægleren kan være mere eller mindre aktiv under retsmæglingsprocessen. I notatet fra Justitsministeriet udtrykkes det således:

Det vil variere, i hvilket omfang retsmægleren selv fremsætter løsningsforslag eller giver udtryk for styrker og svagheder i parternes retlige og faktiske argumentation. En høj grad af aktivitet i den henseende indebærer en risiko for, at retsmægleren mister såvel sin neutralitet som parternes tillid. Samtidig risikerer retsmægleren at foregribe mere hensigtsmæssige løsninger og medvirke til indgåelse af aftaler, der hviler på et for spinkelt grundlag. (*Notat om en forsøgsordning med retsmægling*. Justitsministeriet 2003)

Det er vigtigt at understrege, at det ikke er retsmægleren, der skal træffe afgørelse i sagen. Det er ligeledes heller ikke retsmæglerens opgave at påse, at parterne indgår aftaler i overensstemmelse med gældende ret, eller at aftalen er i overensstemmelse med det udfald, en dom i sagen måtte forvente at resultere i.

2.1.4 Retsmægling i forhold til traditionel forligsmægling

Retsmægling efter forsøgsordningen adskiller sig først og fremmest fra traditionel mægling i retten ved at ligge uden for de juridiske rammer, der er for traditionel forligsmægling. I stedet for at tage udgangspunkt i parternes krav og de juridiske aspekter ved konflikten, fokuseres i stedet på de interesser og behov, kravene afspejler. Retsmæglingsprocessen er fleksibel, idet den tilpasser sig parternes situation og indbyrdes forhold, og idet retsmæglingens resultat som nævnt ikke behøver at ligge inden for rammerne af en mulig dom.

En anden forskel er, at retsmægleren kan tillade sig at gå længere, end en dommer vil kunne gøre under en traditionel forligsmægling. Der er bl.a. mulighed for, at mægleren efter aftale med eller ønske fra parterne kan afholde separate møder med begge eller bare den ene af parterne. Det, der sker under de separate møder, er fortroligt, medmindre mægleren udtrykkeligt får lov til at bringe enkelte elementer og eventuelle forslag

videre til den anden part. De separate møder giver mulighed for mere åbent at drøfte sagen og afsøge de reelle forligsmuligheder. Her vil mægleren også i højere grad kunne realitetsteste parternes løsningsforslag (sikre at det forslåede reelt vil kunne efterleves).

En tredje forskel er, at der med retsmægling lægges op til, at diskussionsgrundlaget for konfliktløsningen kan udvides til også at inddrage andre forhold end dem, der direkte er omfattet af retstvisten. En retsmægling om forældremyndighed kan f.eks. også tænkes at inddrage spørgsmål om samvær eller praktiske og økonomiske forhold i forlængelse af en skilsmisse. Dette giver en større mulighed for at kunne nå til konflikten's egentlige kerne og for en mere pragmatisk løsning på konflikten. En aftale kan f.eks. indebære, at parterne udveksler ydelser, selv om dette ikke direkte har noget med konflikten at gøre. Det kan imidlertid bevirke, at parterne lettere vil kunne nå til en løsning.

En fjerde forskel angår parternes deltagelse og bidrag til konfliktløsningen. Mens parterne ved traditionel forligsmægling enten ikke deltager eller har en meget passiv rolle, forudsætter retsmæglingen, at de har en meget aktiv rolle. Partsadvokaterne skal derimod – og i modsætning til den traditionelle forligsmægling – holde sig i baggrunden og kun i det omfang, parterne ønsker det, bidrage til processen.

Som en femte forskel kan nævnes, at mens den dommer, der forestår en traditionel forligsmægling, efterfølgende også vil være den, der dømmer i de sager, der ikke forliges, vil mægleren ved en retsmægling ikke have noget med sagen at gøre efterfølgende.

Primært vil retsmægling dog adskille sig fra traditionel konfliktløsning ved domstolene i forhold til de teknikker, der af mægleren tages i brug for at få parterne til at forliges. Hvor parternes konflikt under en traditionel domsforhandling med tilhørende forligsmægling afgøres i en på forhånd defineret proces, tilpasses konfliktløsningsmetoden ved retsmægling i højere grad parternes individuelle udgangspunkter, behov og ønsker.

2.2 RETSMÆGLINGSPROCESSEN

Mæglingsforløbet begynder med, at parterne i sagen accepterer det tilbud om retsmægling, som de er blevet givet af den pågældende ret. Sker dette, vil mægler pr. brev eller telefon tage kontakt med parternes eventuelle advokater med henblik på at aftale et mødetidspunkt. I denne forbindelse vil mægleren som oftest også sikre sig, at parterne og partsadvokaterne er indforstået med de overordnede principper for retsmæglingen, samt sikre sig, at parterne har overvejet, om de ønsker deres advokaters tilstedeværelse under retsmæglingen. De fleste mæglere ser helst, at der er balance i advokatrepræsentationen, således at begge partsadvokater deltager, eller at begge parter møder uden advokater.

Selve mæglingsmødet, som er kernen i mæglingsprocessen, kan opdeles i seks faser: Åbningsfasen, oplysningsfasen, afgrænsningsfasen, løsningsfasen, forhandlingsfasen og aftalefasen. I det følgende beskrives retsmæglingsforløbet ud fra disse faser. Det bør dog understreges, at opdelingen i klart adskilte faser overvejende er af teoretisk karakter. I et virkeligt mæglingsforløb vil de enkelte faser ofte glide over i hinanden.³

I *åbningsfasen* mødes parterne for første gang i plenum. Mægleren fortæller her om, hvad mægling er, og hvilken proces parterne står over for at skulle gennemføre, herunder om mæglingens frivillighed og fortrolighed. Målet med denne fase er primært at sikre sig, at parterne ved, hvad de går ind til, men derudover er det også centralt at skabe en god atmosfære omkring mæglingen, så parterne får tillid til mægleren og går til mæglingsprocessen med et konstruktivt sigte.

I *oplysningsfasen* redegør parterne på skift for deres opfattelse af konflikten. Hensigten med dette er at udvide fokus for konflikten, således at man ikke tager udgangspunkt i de specifikke, juridiske krav, der kommer til udtryk i stævningen og det eventuelle svarskrift, men derimod forsøger at opnå en gensidig forståelse for de oplevelser og følelser, der har ledt til de juridiske krav. Det er i denne fase, konflikten så at sige gives tilbage til parterne. Mange mæglere anmoder derfor også eventuelle partsadvokater om at forholde sig passive i oplysningsfasen.

I *afgrænsningsfasen* forsøger parterne med mæglers hjælp at nå til en afklaring om konflikten's egentlige omdrejningspunkter. Dette kan f.eks. ske ved, at mægleren på en tavle eller en flip-over opremser de elementer, som han eller hun har opfattet som værende af betydning for parterne. Der vil ofte i denne del af mødet kunne opstå meningsudvekslinger og blive udtrykt vrede. Det er derfor vigtigt, at retsmægleren er i stand til at styre processen, så den ikke udvikler sig negativt, og så det sikres, at begge parter kommer til orde. Ofte viser det sig også, at konflikten handler om andet og mere end det, der fremgår af de juridiske krav, samt at parterne langt hen ad vejen har de samme interesser og behov i forhold til løsningen af konflikten.

I *løsningsfasen* vendes blikket fremad. Denne fase indledes ofte med en brainstorm, hvor det drejer sig om at give fantasien spillerum i forsøget på at finde mulige løsninger på konflikten. Hvis parternes advokater deltager i mødet, kommer de ofte mere på banen i denne fase. Nogle mæglere deltager også aktivt med angivelse af mulige løsninger, mens andre foretrækker ikke selv at komme med løsningsforslag. Ofte er det også i

³ Beskrivelsen af mæglingsprocessen er hentet fra såvel Hans Boserup & Susse Humles *Mediationsprocessen* (Nyt Juridisk Forlag, København 2001) som Vibeke Vindeløvs *Konfliktmægling* (Jurist- og Økonomforbundets Forlag, København 2004). Bortset fra, at de to bøger anvender forskellige benævnelser for de enkelte faser, og at åbningsfasen ikke udgør en selvstændig fase i Boserup og Humles beskrivelse, er de to tilgange ret samstemmende. Med undtagelse af åbningsfasen er her anvendt Boserup og Humles benævnelser.

denne fase, at mange mæglere vælger at foreslå parterne separate møder for derigennem at give dem et større frirum til at diskutere mulige løsningsforslag sammen med deres advokat eller med mægler.

I *forhandlingsfasen* vurderes og diskuteres de fremsatte løsningsforslag, og parterne finder – enten i plenum eller i separate møder – frem til de forslag, som de mener bedst tilgodeser deres forskellige interesser og behov, og som derfor kan bringe konflikten til afslutning. For at imødekomme en løsning, begge parter kan være tilfredse med, vil parterne som regel være nødt til at give afkald på nogle af deres indledende krav. Det er målet for denne fase, at den fundne løsning i højere grad kommer til at bygge på konsensus frem for på kompromis.

I *aftalefasen* bliver parterne enige om betingelserne for konfliktens løsning. Der er ikke nogen faste retningslinier for, hvordan en eventuel aftale skal formuleres. I nogle tilfælde vil det kun være muligt at ridse nogle grundtræk op, som parternes advokater siden vil kunne formulere endeligt. I andre tilfælde vil det måske være tilstrækkeligt med en mundtlig aftale. Forliget kan enten indgås udenretligt, eller parterne kan anmode retten om, at aftalen indføres i retsbogen som et retsforlig efter retsplejelovens § 270.

2.3 FORSØGSORDNINGEN

Forsøgsordningen med retsmægling omfatter som udgangspunkt alle civile sager, der er anlagt ved de retter, der er omfattet af forsøget. Da frivillighed er et centralt element ved retsmægling, kan den kun komme i stand ved, at parterne indgår en skriftlig aftale om retsmægling mellem sagens parter og retsmægleren. Denne aftale indeholder en kort beskrivelse af, hvad retsmægling er, og hvordan det adskiller sig fra en retssag. Derudover fremgår det bl.a. af aftalen, at retsmægleren ikke er garant for en retfærdig aftale, at sagen vil gå tilbage til retten, om ikke der opnås aftale, og at de oplysninger, som fremkommer under mæglingen, er fortrolige.

2.3.1 Gratis tilbud

Ud over at der – som i alle civile sager anlagt ved domstolene – skal betales retsafgift, er retsmægling et tilbud, der stilles parterne gratis til rådighed. Retsmæglingen kan dog medføre udgifter for parterne, såfremt de ønsker, at deres advokat deltager, eller hvis de f.eks. vælger at inddrage en honoreret tredjemand.

Løber der sådanne ekstraudgifter på, er udgangspunktet for forsøgsordningen, at parterne, uanset udfaldet af mæglingen, selv dækker disse udgifter. Dette udgangspunkt modificeres dog, såfremt en part har fri proces eller er dækket af en retshjælpsforsikring. Har en af parterne fri proces, kan den anden part efter omstændighederne blive pålagt at

refundere de udgifter, som statskassen har afholdt i forbindelse med partens deltagelse i retsmæglingen. Det samme gør sig gældende, hvis en part er dækket af en retshjælpsforsikring, og forsikringsselskabet ikke vil acceptere parternes aftale om, at hver part bærer egne udgifter.

2.3.2 Sager inkluderet i forsøgsordningen

Forsøgsordningen omfatter som udgangspunkt alle civile sager, der er anlagt ved de nævnte retter. Retsmægling forudsætter dog, at parterne selv råder over den del af sagen, som retsmæglingen skal omfatte. Det betyder, at der ved retsmægling f.eks. ikke kan besluttes, at et ægteskab skal ophøre ved skilsmisse, da dette formelt er noget, der skal afgøres ved statsamtet eller ved retten. Derimod kan der godt foretages retsmægling omkring vilkårene for ægteskabets ophør.

Retsmæglingen kan ske på ethvert tidspunkt under retssagens behandling; dvs. efter der er indsendt stævning, og før der afsiges dom. Det er de enkelte retter, der udvælger, i hvilke sager der skal tilbydes retsmægling. I Justitsministeriets *Notat om en forsøgsordning med retsmægling* angives der følgende retningslinier for udvælgelsen af egnede sager:

Udvælgelsen af sager til retsmægling skal ske ud fra parternes ønsker og en konkret vurdering af sandsynligheden for, at man i den enkelte sag med retsmægling kan nå til en aftalt løsning på konflikten, der opleves som mere tilfredsstillende af begge parter end den løsning, man kan nå frem til ved traditionel forligsmægling eller dom. Der skal også tages hensyn til, hvorvidt en sag, hvis den ikke bliver løst, så dog kan forenkles væsentligt ved retsmægling. Særligt egnede sager kan eventuelt være:

- Familieretlige sager (på grund af parternes underliggende interesser og behovet for at kunne tale sammen fremover).
- Sager om køb og salg af fast ejendom samt bygge- og entreprisesager (på grund af sagernes omfang, bekostelighed og uforudsigelighed).
- Sager i ansættelsesforhold (på grund af sagernes følsomme karakter og muligheden for at inddrage parternes underliggende interesser).
- Sager i erhvervsforhold (af hensyn til parternes fremtidige samhandel).
- Nabosager (på grund af parternes behov for at kunne tale sammen fremover).
- It-sager (fordi retstilstanden i mange tilfælde ikke er entydig, og parterne har brug for hurtige afgørelser).

Derudover fremgår det af notatet, at den pågældende ret bør overveje, om de involverede parter er egnede til mægling. Det vil sige, at de til fulde forstår, hvordan retsmægling adskiller sig fra en traditionel domsforhandling, og at de er i stand til at overskue kon-

sekvenserne af et eventuelt forlig. Det bør endvidere sikres, at der ikke er for stor ubalance mellem parterne. Endelig bemærkes det, at sager mod det offentlige normalt ikke vil være egnede, da den offentlige forvaltning er bundet af et legalitets- og lighedsprincip, der giver ringe mulighed for at forhandle sig frem til individuelle løsninger.

Parterne i en civil sag kan altid selv anmode om retsmægling, hvis ikke de af den pågældende ret er blevet det tilbudt. Parternes advokater kan deltage i møderne, med mindre andet er aftalt. Andre end parterne og deres advokater har kun adgang til møder, såfremt parterne og retsmægleren er indforstået hermed.

Ved Vestre Landsret tilbydes retsmægling både i 1. instanssager og i ankesager. I evalueringens afsnit 12.1.2, fokuseres specifikt på ankesagerne med henblik på at afdække, om mæglingsprocessen og resultatet af mæglingen i sådanne sager adskiller sig fra de øvrige sager.

2.3.3 Retsmæglerne

Ved forsøgets start blev der udpeget to dommere og to advokater ved hver af de fem retskredse. I efteråret 2003 blev ordningen udvidet til at omfatte tre dommere og tre advokater ved hver retskreds. Dommerne udpeges af retspræsidenten ved den pågældende ret, mens advokaterne udpeges af Advokatrådet. Advokaterne deltager ulønnet i forsøgsordningen.

I Justitsministeriets notat lægges der op til, at det er parterne, der vælger, hvilken retsmægler de vil have. Det tilstræbes imidlertid, at der er en jævn fordeling af sager mellem de tilknyttede retsmæglere. Efter forsøgsordningen kan en person ikke fungere som retsmægler, såfremt den pågældende efter habilitetsreglerne i retsplejelovens §§ 60-61 ville være udelukket fra at dømme i sagen. En advokat, der tidligere har fungeret som rådgiver for en af parterne, kan således ikke fungere som retsmægler. Dommere kan under normale omstændigheder godt have haft berøring med sagen under dennes forberedelse, men må ikke have yderligere med sagen at gøre, hvis den efter en mislykket mægling går tilbage til retten.

Alle, der fungerer som retsmæglere, gennemgår forinden et uddannelsesforløb. Dommere og advokater har hvert sit uddannelsesforløb, idet dommerne deltager i en uddannelse, der er udbudt af Danmarks Domstole, mens advokaterne deltager i en mediatoruddannelse, som Advokatsamfundet udbyder til advokater og andre jurister.

De to uddannelsesforløb minder meget om hinanden, både hvad angår opbygning og indhold. Uddannelserne sigter mod at give deltagerne nye kompetencer, således at der opnås teoretiske og især praktiske færdigheder inden for retsmægling og mediation. Uddannelserne kræver en aktiv medvirken fra deltagerne, idet diverse oplæg og diskus-

sioner suppleres med en lang række praktiske øvelser og rollespil. På begge uddannelser lægges der desuden stor vægt på at diskutere etiske og retssikkerhedsmæssige aspekter ved retsmægling.

Begge uddannelser løber over 3-4 måneder og består af tre moduler. Første modul er i begge uddannelser et to-dages introduktionsseminar, hvor deltagerne præsenteres for de grundlæggende teorier og metoder. Endvidere lærer deltagerne om konfliktforståelse og kommunikation og om mere praktiske opgaver forbundet med mægling.

Andet modul består – igen på begge uddannelser – af et tre-dages træningsforløb, hvor der især arbejdes med forskellige former for rollespil og andre praktiske øvelser, der skal sikre, at deltagerne tilegner sig en fornemmelse af mæglingssituationen og de problemer, der kan opstå i mæglingens forskellige faser.

For dommermæglerne vedkommende består tredje modul af en temadag, hvor der arbejdes specifikt med mægling i erhvervsager. Efter selve uddannelsen skal dommermæglerne endvidere deltage i et forløb på to halve dage, hvor de i mindre grupper reflekterer over deres praksis med udgangspunkt i deres praktiske erfaring med retsmægling. Advokatmæglerne afslutter deres uddannelse med et konsultations- og vejledningsforløb på to dage, hvor deltagerne udvikler deres personlige mæglingsstil.

2.3.4 Partsadvokaternes rolle

Parternes eventuelle advokater kan deltage i retsmæglingsmøderne, medmindre andet aftales i forbindelse med fastlæggelsen af de enkelte møder. Med idéen om retsmægling lægges der dog op til, at det er parterne – og ikke deres advokater – der skal være de aktive kræfter i mæglingsprocessen. Advokaternes rolle er derfor primært rådgivende.

3 EVALUERINGENS METODE OG DATAGRUNDLAG

Evalueringen af forsøgsordningen påbegyndtes efteråret 2003. Evalueringen bygger på følgende kilder og data:

For det første anvendes det, der i rapporten vil blive refereret til som *stamskemaer (bilag 1)*. Stamskemaerne er mæglernes afrapportering til Domstolsstyrelsen om forløbet og resultatet af de enkelte sager. De indeholder faktiske oplysninger om mæglingsforløbet såsom: De deltagende parter, deres eventuelle advokater, retsmægleren, tidspunkterne for mæglingsforløbets begyndelse og afslutning, antallet af møder, anvendelsen af separate møder og resultatet af mæglingen. Der er udfyldt ét stamskema pr. sag gennem hele forsøgsperioden.

For det andet baseres evalueringen på *spørgeskemaer (bilag 2)*. Spørgeskemaerne, der er udformet af Justitsministeriets Forskningsenhed, skal belyse, hvordan de personer, der har deltaget i retsmægling, opfatter forløbet og resultatet af mæglingen.⁴ Spørgeskemaerne er blevet udleveret af mægleren i forbindelse med mæglingsmøderne i de enkelte sager. Alle deltagende personer – parter, partsadvokater og mæglere – er bedt om at udfylde et skema for hver sag, de har deltaget i. Spørgeskemaet er udformet i fire forskellige versioner for at tilgodese de forskellige roller, som de deltagende personer indtager i retsmæglingen; der er således udformet ét spørgeskema til parterne i 1. instanssager, ét til parterne i ankesager, ét til partsadvokaterne og ét til mæglerne. Spørgeskemaerne er udleveret ved retsmæglinger, der har fundet sted i perioden 11. september 2003 til 31. oktober 2004. Starttidspunktet er bestemt af evalueringens påbegyndelsestidspunkt, og sluttidspunktet af evalueringsrapportens påbegyndelse. Da såvel stamskemaer og spørgeskemaer er forsynet med sagsnummer, har det været muligt efterfølgende at koble de modtagne skemaer til samme sag. Udkast til spørgeskemaer er kommenteret af Advokatsamfundet, Domstolsstyrelsen, Justitsministeriet samt evalueringens følgegruppe.

For det tredje er der foretaget kvalitative *interview* med såvel mæglere som parter og partsadvokater. Disse er foretaget med henblik på at få belyst nogle af de fordele og ulemper ved retsmægling, som de, der har deltaget i et retsmæglingsforløb, har oplevet.

I dette kapitel vil der først være en beskrivelse af det kvantitative datagrundlag (stamskemaer og spørgeskemaer); dernæst vil det kvalitative datagrundlag (interviewene) blive beskrevet.

⁴ Spørgeskemaerne er i høj grad inspireret af en tilsvarende evaluering af et norsk forsøg med retsmægling (Richard H. Knoff: *Raskere? Billigere? Vennligere? – Evaluering av prøveordningen med rettsmekling*. Oslo: Justitsdepartementet. 2001).

3.1 DET KVANTITATIVE DATAGRUNDLAG

3.1.1 Antal sager og antal spørgeskemaer

Det er vanskeligt at opregne det præcise antal sager, som evalueringen omfatter, idet 35 af de spørgeskemaer, der er modtaget, enten ikke indeholder oplysninger om sagsnummer eller indeholder et forkert sagsnummer. Derfor er det ikke muligt at vurdere, om det drejer sig om en ny sag eller om en sag, hvorom der allerede foreligger stamoplysninger og eventuelt andre spørgeskemaer. I den følgende beregning af antal sager er forudsætningen, at skemaer uden sagsnummer er tilknyttet en allerede eksisterende sag. De tæles derfor ikke med som selvstændige sager.

Med dette udgangspunkt er der modtaget oplysninger om i alt 351 retsmæglinger. Af tabel 1 fremgår, i hvilket omfang sagen er komplet, dvs. om der er modtaget både stamskema og udfyldte spørgeskemaer fra alle deltagere i retsmæglingen, eller om der mangler oplysninger. Kun 59 af de 351 sager er komplette. Dertil kommer 57 sager, der ligger før evalueringsperiodens begyndelse, og som der derfor alene foreligger stamskemaer for. Alle øvrige sager mangler oplysninger fra en eller flere af de involverede.

Tabel 1. Retsmæglingen fordelt efter modtagne spørgeskemaoplysninger.

	Antal	Heraf sager, hvor stamskema mangler
Sagen fuldstændig	59	
1 part mangler	62	2
2 parter mangler	43	
1 advokat mangler	18	
1 part + 1 advokat mangler	29	
1 part + 2 advokater mangler	8	
2 parter + 1 advokat mangler	28	3
2 parter + 2 advokater mangler	19	3
Mægler mangler	2	
Mægler + 1 part mangler	1	
Mægler + 1 part + 1 advokat	3	
Mægler + 1 advokat mangler	1	1
Mægler + 2 parter mangler	12	
Mægler + 2 advokater mangler	9	
Sager i evalueringsperioden i alt	294	9
Stamskema (inden 11.09.03)	57	
I alt	351	9

3.1.2 Bortfaldsanalyse

Kvantitative målinger baseret på spørgeskemaer vil altid medføre det problem, at en del af de adspurgte personer har undladt at svare på de udleverede skemaer, eller at nogle af dem, der skulle have deltaget i undersøgelsen, ved en fejl ikke har fået skemaet udleveret. Det er det, der kaldes *bortfaldet*.

Spørgsmålet er, om bortfaldet er af en karakter, så det risikerer at afføde en skævvridning af resultaterne. Det kan ske, hvis bortfaldet ikke er tilfældigt. I forhold til denne

evaluering kunne man f.eks. forestille sig, at der vil være en tendens til, at personer, der føler, at deres mægling har været mislykket, vil være mindre motiveret for at bruge tid på at udfylde det udleverede spørgeskema, end personer, der har været meget tilfredse med mæglingen. Er dette tilfældet, vil det i de statistiske analyser betyde en overeksponering af retsmæglingens positive sider, da de besvarelser, der udtrykker utilfredshed med retsmægling, vil være underrepræsenterede. For at undersøge, om bortfaldet fører til en skævvridning af resultaterne, er det derfor nødvendigt at foretage en bortfaldsanalyse, der skal klarlægge, om bortfaldet er tilfældigt eller ej.

Sammenlagt er der modtaget 63 pct. af de i alt 1300 spørgeskemaer, der er udleveret i de 294 retsmæglinger, der har fundet sted i evalueringsperioden.⁵ Som det ses af tabel 2, varierer andelen af besvarede spørgeskemaer meget, alt efter hvilken rolle personen, der har udfyldt spørgeskemaet, har haft i mæglingen. Således er andelen af besvarede skemaer meget højt for mæglerne (90 pct.), mens den for parterne generelt er lav (49 pct.). Knap 2/3 af de deltagende partsadvokater har besvaret spørgeskemaet.

Tabel 2. *Besvarelsesprocent fordelt efter personens rolle i retsmæglingen.*

	Udleverede spørgeskemaer	Modtagne spørgeskemaer	Andel besvarede spørgeskemaer
Mægler*	302	272	90 %
Parter	596	291	49 %
<i>Sagsøger</i>	225	109	48 %
<i>Sagsøgte</i>	231	106	46 %
<i>Appellant</i>	70	36	51 %
<i>Indstævnte</i>	70	40	57 %
Partsadvokater	402	262	65 %
<i>Sagsøgers advokat</i>	211	142	67 %
<i>Sagsøgtes advokat</i>	191	120	63 %
I alt	1300	825	63 %

* Ved ni retsmæglinger har der deltaget to mæglere.

En besvarelsesprocent på 63 er acceptabel, men dog ikke imponerende høj. At den ikke er højere, beror i nogen grad på, at det ikke har været muligt at rykke respondenterne, hvilket almindeligvis er muligt i spørgeskemaundersøgelser. Besvarelsesprocenten giver dog ikke problemer i forhold til de statistiske analyser, idet der under alle omstændigheder foreligger et tilstrækkeligt stort antal spørgeskemaer som grundlag for de statistiske analyser. For hver af de overordnede grupper – mæglere, parter og partsadvokater – foreligger mellem 250 og 300 besvarede spørgeskemaer.

Hvorvidt bortfaldet er tilfældigt, er undersøgt ved at se på, om der i lige stort omfang er modtaget spørgeskemaer i forligte sager og i ikke-forligte sager. Denne parameter er

⁵ Antallet af udleverede spørgeskemaer er til en vis grad estimeret, da der ikke foreligger præcise opgørelser over, hvor mange spørgeskemaer, der reelt er udleveret.

valgt, da den kan forventes at have reel betydning for de adspurgtes svar. Således må man forvente, at der vil være mindre tilfredshed og større skepsis over for retsmægling blandt dem, hvis retsmægling ikke har ført til en aftale, i forhold til dem, hvis mægling er endt med en aftale. Sådan viser det sig da også reelt at forholde sig, jf. afsnit 11.1. Da man videre kan forvente, at førstnævnte gruppe er mindre tilbøjelig end sidstnævnte til at udfylde og indsende spørgeskemaer, er der en risiko for, at de, der er negativt stemt over for retsmægling, vil være underrepræsenterede i de statistiske analyser.

For at klarlægge, om der er hold i sidstnævnte formodning, er bortfaldet undersøgt separat for sager, der *ikke* har ført til aftale, jf. tabel 3.

Tabel 3. Modtagne spørgeskemaer i sager, der ikke har ført til aftale.

	Udleverede spørgeskemaer	Modtagne spørgeskemaer	Andel besvarede spørgeskemaer
Mægler	109	97	89 %
Parter	214	105	49 %
<i>Sagsøger</i>	84	40	48 %
<i>Sagsøgte</i>	86	35	41 %
<i>Appellant</i>	22	14	64 %
<i>Indstævnte</i>	22	16	73 %
Partsadvokater	143	82	57 %
<i>Sagsøgers advokat</i>	73	42	58 %
<i>Sagsøgtes advokat</i>	70	40	57 %
I alt	466	284	61 %

Sammenholdes tabel 2 og tabel 3 ses, at andelen af besvarede spørgeskemaer er en anelse lavere for sager, der ikke har ført til aftale, end den er for samtlige sager (61 pct. mod 63 pct.). Dette bekræfter altså formodningen om, at svarprocenten er mindre i sager, der ikke har ført til aftale. Forskellen er dog så lille, at det næppe giver anledning til bekymring for en skævvridning af de statistiske analyser. Ser man derimod på de enkelte underkategorier af adspurgte, ses større forskelle. F.eks. ses det, at andelen af besvarede spørgeskemaer for *sagsøgers advokat*, er 58 pct. i sager, der ikke har ført til aftale, mens den er 67 pct. for samtlige sager. For ankesager er det derimod bemærkelsesværdigt, at svarprocenten er *større* i sager, der ikke har ført til aftale. Således er svarprocenten for *indstævnte* noget større i sager, der ikke har ført til aftale, end i samtlige sager (73 pct. mod 57 pct.). Disse variationer i bortfaldet er vurderet til at være så store, at det er nødvendigt at vægte datagrundlaget i forhold til sagens udfald for at forhindre en skævvridning af resultaterne. Vægtningen indebærer, at svarene fra de grupper, der er underrepræsenterede i undersøgelsen, tillægges ekstra vægt, mens svarene fra de grupper, der er overrepræsenterede, omvendt tillægges mindre vægt. Det indebærer, at undersøgelsens resultater vil fremtræde som om, at spørgeskemaer i forligte og ikke-forligte sager i lige stort omfang var udfyldt af de forskellige involverede parter/grupper, jf. tabel 2 og 3.

3.2 DET KVALITATIVE DATAGRUNDLAG

For at få et godt grundlag for en nuanceret evaluering af forsøget med retsmægling er de statistiske analyser suppleret med kvalitative interview. Fordelen ved at anvende kvalitative interview er, at de interviewede har langt større mulighed for at udtrykke deres personlige opfattelse gennem interviewet end ved at udfylde et spørgeskema med på forhånd fastlagte svarmuligheder. Interviewet giver også mulighed for at drøfte emner, der ikke indgår i spørgeskemaet.

Der er i alt foretaget 50 kvalitative interview. Hovedvægten er lagt på interview med retsmæglerne, da de har et bredt erfaringsgrundlag at trække på ved vurdering af forsøget. Flere af advokatmæglerne har desuden fungeret som partsadvokater i retsmæglinger, hvilket har givet dem erfaringer med forskellige roller i mæglingsprocessen. I alt er der foretaget interview med 29 ud af de 31 retsmæglere, der har deltaget i forsøget med retsmægling.⁶ Derudover er der foretaget interview med 10 parter og 11 partsadvokater.⁷

De interviewede parter og partsadvokater er udvalgt med henblik på, at de så vidt muligt dækker et bredt udsnit af sager med hensyn til følgende parametre: om parterne er privatpersoner eller virksomheder, om partsadvokat har deltaget, om mægleren har været dommer eller advokat, og om der er indgået aftale eller ej. Derudover er der sigtet på at få alle fem retskredse repræsenteret og at foretage interview i sager af forskellig karakter.

Interviewene er foretaget ud fra en forholdsvis struktureret interviewguide for at sikre, at alle interviewede har forholdt sig til de samme temaer. Dog har interviewguiden været tilpasset den rolle, som den interviewede har spillet ved retsmæglingen. Interviewene med retsmægler har gennemsnitligt varet ca. en time, mens interviewlængden for advokaterne har været ca. tre kvarter og for parterne ca. ½ time. Dog har enkelte interviews været væsentligt længere.

Ud over de 50 interviews består det kvalitative datagrundlag også af de bemærkninger, som mange mæglere og især parter og partsadvokater har anført i forlængelse af det besvarede spørgeskema. Det kvalitative datagrundlag vil i det følgende dels indgå som et supplement til de statistiske analyser, dels ligge til grund for diskussioner af de forhold, spørgeskemaundersøgelsen ikke omfatter. Desuden gengives i bilag 3 en del af disse bemærkninger.

⁶ En mægler har forladt forsøget til fordel for arbejde i udlandet, hvorfor interview ikke har været muligt. Den, der afløste denne mægler, havde på interviewtidspunktet ikke haft mæglinger.

⁷ I spørgeskemaet er parterne og partsadvokaterne bedt om at angive, hvorvidt de var villige til efterfølgende interviews. Det var der 68 pct. af parterne og 86 pct. af partsadvokaterne, der var. De interviewede er udvalgt blandt disse.

4 SAGERNE

Dette afsnit angår forhold omkring de sager, der er omfattet af retsmæglingsforsøget. Oplysningerne er baseret på stamskemaer for samtlige retsmæglinger, der er afsluttet inden 1. november 2004, i alt 351 retsmæglinger, og omfatter dermed også de 57 retsmæglinger, der har fundet sted før spørgeskemaundersøgelsens start. I de tilfælde, hvor antallet af sager ikke summerer op til 351, skyldes det manglende oplysninger i enkelte af sagerne.

4.1 AFTALE

Af de 351 retsmæglinger er der indgået aftale i 218 af dem, jf. tabel 4. Dertil kommer seks sager, hvor aftalerne må betragtes som betingede, hvilket vil sige, at aftalens gyldighed afhænger af forhold, der ikke har kunnet afklares under selve mæglingsmødet eller umiddelbart derefter. Desuden er der i en enkelt sag indgået en aftale, som alene angår en del af den pågældende sags punkter. I to sager er den aftale, man var nået frem til på mæglingsmødet, blevet brudt inden sagen formelt er blevet afsluttet. I de resterende 124 sager er der ikke opnået en aftale.

I det følgende betragtes de syv sager med en betinget eller en delvis aftale som værende forligt, mens de to sager, hvor den indgåede aftale er brudt inden sagens afslutning, regnes som værende endt uden aftale. Det betyder, at *den samlede forligsprocent for retsmæglingsforsøget er 64,1*.

Tabel 4. Retsmæglinger fordelt efter deres udfald.

	Antal	Andel
Aftale	218	62 %
Betinget aftale	6	2 %
Delvis aftale	1	0,3 %
Aftale senere brudt	2	0,6 %
Ingen aftale	124	35 %
I alt	351	100 %

Tabel 5 viser fordelingen af retsmæglinger mellem de fem embeder, der deltager i retsmæglingsforsøget. Det bemærkes, at næsten en fjerdedel af samtlige retsmæglinger har været ankesager, og at forligsprocent i disse sager ikke er mindre end i de øvrige sager. Dette kan umiddelbart virke overraskende, idet man kunne forvente, at forligsviligheden fra indstævntes side vil være lille, idet indstævnte som oftest har vundet sagen i byretten. Dette spørgsmål vil blive mere udførligt diskuteret i afsnit 12.1.2, hvor fokus specifikt er på mægling i ankesager.

Det bemærkes endvidere, at der har været forholdsvis få retsmæglinger i Århus, og at Københavns Byret har en forholdsvis lav forligsprocent (56 mod et gennemsnit på 64). Det skal understreges, at denne forskel mellem København og de øvrige retter ikke er statistisk signifikant, jf. også afsnit 8.2.

Tabel 5. Retsmæglinger fordelt efter embede.

	Antal	Andel	Forligs- procent
København	88	25 %	56 %
Roskilde	53	15 %	64 %
Århus	47	13 %	66 %
Aalborg	71	20 %	69 %
Vestre Landsret	92	26 %	67 %
<i>heraf ankesager</i>	82	23 %	68 %
<i>heraf 1. instans</i>	10	3 %	60 %
I alt	351	100 %	64 %

4.2 SAGENS ART

I tabel 6 er sagerne fordelt efter, hvad konflikten angår. De største sagskategorier er køb, familieforhold og entrepriser, som mere end halvdelen af retsmæglingerne angår. De øvrige sager er spredt over mange forskellige sagstyper.

Tabel 6. Retsmæglinger fordelt efter sagens art.

	Antal	Andel	Gennemsnitlig mødetid	Forligsprocent
Køb	67	19 %	2,8	57 %
Familieforhold	57	16 %	3,9	63 %
Entreprise	53	15 %	2,5	72 %
Arbejdsforhold	36	10 %	3,4	64 %
Leje m.v. vedr. fast ejendom	32	9 %	2,4	59 %
Naboforhold	23	7 %	3,6	48 %
Kredit- og pengevæsen	13	4 %	3,0	54 %
Kontraktforhold	12	3 %	2,8	75 %
Erstatning (uden for kontrakt)	11	3 %	2,3	82 %
Ophavsret, patentret m.v.	5	1 %	3,1	60 %
Andre typer sager*	21	6 %	3,2	86 %
Sagens art uoplyst**	22	6 %	-	-
I alt	351	100 %	3,0	64 %

* 'Andre typer sager' dækker bl.a. over sager om leje vedr. løsøre, aftaler og selskabsret.

**Sager, hvorom der ikke foreligger stamskemaoplysninger.

Det ses endvidere af tabellen, at forligsprocenten varierer noget fra sagstype til sagstype. Sager om naboforhold har en forholdsvis lav forligsprocent, hvilket kan skyldes, at kun de mest indædte nabostridigheder ender i retten. Variationen i forligsprocenten mellem de forskellige sagstyper må dog betragtes som tilfældig, da det ringe antal sager

inden for de enkelte sagstyper bevirker, at forskellene ikke kan fastslås med statistisk sikkerhed. Endvidere vil en række andre forhold også influere på forligsprocenten, jf. det senere.

Af tabel 6 fremgår endelig også den gennemsnitlige længde af retsmæglingsmøderne. Her ses det, at netop retsmæglinger i sager om familieforhold er ret langvarige, jf. ovennævnte betragtninger, mens de er ganske kortvarige i erstatningssager. Da sidstnævnte sagstyper samtidig har en høj forligsprocent, får man indtrykket af, at dette er sager, som er forholdsvis enkle at håndtere i en retsmæglingssituation. I øvrigt må variationen i den gennemsnitlige længde af retsmæglingsmøderne mellem de forskellige sagstyper siges at være beskedent.

4.3 FORDELING AF SAGER MELLEM RETSMÆGLERNE

Som tidligere nævnt, fremgår det af notatet om forsøgsordningen, at der bør tilstræbes en ligelig fordeling af retsmæglinger mellem de dommere og advokater, der er tilknyttet forsøget. Af tabel 7 fremgår, at denne bestræbelse ser ud til at være opfyldt ved Retten i Århus og ved Vestre Landsret. Ved Retterne i København og Roskilde har advokaterne mæglet i lige godt 40 pct. af sagerne, mens det er tilfældet med under en tredjedel af sagerne i Aalborg. Samlet set har der deltaget dommere i 59 pct. af retsmæglingerne. Disse tal skal tages med forbehold, idet de bygger på de retsmæglinger, som mæglerne har indsendt oplysninger om. Den reelle fordeling af sager mellem advokat- og dommermæglerne kan være en lidt anden, da nogle af de planlagte retsmæglinger kan være opgivet, eller fordi ikke alle stamskemaer er indsendt.

I nogle af de større eller mere komplicerede sager har der ved flere af retterne været forsøgt retsmægling med to deltagende mæglerne. Dette er sket i ni sager. I fire af disse sager har begge mæglerne været advokater, i én sag har de begge været dommere, og i de sidste fire sager har der både deltaget en advokat og en dommer som mægler.

Tabel 7. Retsmæglinger fordelt efter retsmæglers stilling.

	Dommer	Advokat	Begge dele
København	52	35	0
Roskilde	31	22	0
Århus	25	22	0
Aalborg	48	21	2
Vestre Landsret	48	42	2
I alt	204	142	4

4.4 ØVRIGE DELTAGERE I RETSMÆGLINGEN

Kun i otte af de 351 sager, som evalueringen vedrører, er der mere end én sagsøger eller én sagsøgt. I syv af tilfældene drejer det sig om mere end én sagsøgt.⁸

I 40 pct. af sagerne er det to privatpersoner, der står over for hinanden, mens det i 23 pct. af sagerne er to firmaer. I 20 pct. af sagerne er sagsøger en privatperson og sagsøgte et firma, og i de resterende 17 pct. forholder det sig omvendt.

Det er forholdsvis få af sagsøgerne og de sagsøgte, der har haft retshjælpsforsikring, nemlig henholdsvis 17 og 13 pct. 90 pct. af dem, der har retshjælpsforsikring, er privatpersoner. Det skal dog påpeges, at der i godt en femtedel af sagerne mangler information om retshjælpsforsikring.

Langt de fleste retsmæglinger er forgået med deltagelse af partsadvokater. Således er begge parter bistået af advokat i 63 pct. af retsmæglingerne, mens det i 12 pct. af retsmæglingerne kun er den ene part, der er bistået af advokat. Ved en fjerdedel af retsmæglingerne er begge parter mødt op uden advokat.

Sagsøger er oftere end sagsøgte bistået af advokat. For sagsøgerne drejer det sig om 73 pct. af sagerne og for sagsøgte om 65 pct. af sagerne. I to sager har advokater alene deltaget ved nogle af møderne. I sager, hvor parterne har retshjælpsforsikring, sker det lidt hyppigere, at advokater deltager i retsmæglingen. Her er således 81 pct. af sagsøgerne og 73 pct. af de sagsøgte bistået af en advokat.

4.5 MØDER OG TIDSRAMMER

I 90 pct. af de 351 sager har der kun været ét retsmæglingsmøde. I 23 sager har der været to møder (7 pct.), i otte sager tre, i to sager fire møder og i én sag fem møder.

Den samlede gennemsnitlige tid, der er anvendt til retsmæglingsmøder, er på 3 timer, jf. tabel 6. Som det ses af tabel 8, har det store flertal af retsmæglingerne haft en samlet mødelængde på mellem 1 og 4 timer. I sager med kun ét retsmæglingsmøde, er den gennemsnitlige mødelængde 2,8 timer. Den længste samlede mødetid ses i en sag, hvor der er afholdt tre retsmæglingsmøder, som tilsammen strakte sig over 12 timer.

⁸ Ifald flere sagsøgere eller sagsøgte er repræsenteret af en og samme advokat, tælles de i undersøgelsen som én sagsøger/sagsøgt. Det gælder f.eks. ægtepar, der begge deltager i en retsmægling som enten sagsøger eller sagsøgt.

Tabel 8. Retsmæglinger fordelt efter samlet mødetid.

	Antal	Andel	Forligs- procent
Op til 1 time	24	7 %	58 %
1 - 2 timer	97	28 %	67 %
2 - 3 timer	95	28 %	63 %
3 - 4 timer	69	20 %	68 %
4 - 6 timer	42	12 %	60 %
Over 6 timer	14	4 %	64 %
I alt	341	100 %	64 %

Der har under ganske mange retsmæglinger været afholdt separate møder, nemlig i 79 pct. af sagerne. Anvendelsen af separate møder varierer betydeligt fra sagstype til sagstype. Således afholdes der f.eks. separate møder i næsten samtlige af de sager, der vedrører arbejdsforhold, mens det kun sker i 2/3 af sagerne om leje af fast ejendom.

I stamskemaet er mæglerne anmodet om at oplyse datoerne for henholdsvis sagens henvisning til retsmægling og retsmæglingsforløbets afslutning. På denne baggrund kan varigheden af retsmæglingsforløbet beregnes. Som det fremgår af tabel 9, afsluttes over halvdelen af sagerne i løbet af to måneder. Forholdsvis få sager – i alt 14 pct. – varer mere end fire måneder. I gennemsnit varer retsmæglingsforløbet 70 dage, og det længste har strakt sig over 10 måneder.

Tabel 9. Retsmæglinger fordelt efter forløbets varighed.

	Antal	Andel	Forligs- procent
Under 14 dage	11	4 %	82 %
14 dage til 1 måned	48	15 %	62 %
1-2 måneder	116	37 %	65 %
2-3 måneder	62	20 %	68 %
3-4 måneder	30	10 %	67 %
4-5 måneder	21	7 %	62 %
5-6 måneder	9	3 %	56 %
over 6 måneder	13	4 %	46 %
I alt	310	100 %	64 %

Som det ses af tabellen, er forligsprocenten højere end gennemsnittet i de sager, der afsluttes meget hurtigt (inden for 14 dage). I sager, der varer fra 14 dage til 5 måneder, ligger forligsprocenten nogenlunde konstant, mens den falder med stigende varighed af sagsforløbet (over 5 mdr.). Dette mønster må antages i høj grad at afspejle sagernes kompleksitet og/eller parternes parathed til at indgå en aftale.

5 FØR MÆGLINGEN

Dette og de følgende afsnit omhandler parternes, partsadvokaternes og mæglernes vurdering af forskellige aspekter ved retsmægling. Beskrivelserne er baseret på oplysninger fra de udfyldte spørgeskemaer og på den information, der er givet i interview. Spørgeskemaoplysninger vil i nogle tilfælde blive relateret til respondentens rolle i retsmæglingen: Om vedkommende er sagsøger, sagsøgt, sagsøgers advokat, sagsøgtes advokat eller retsmægler. I mange tilfælde vurderer dog henholdsvis sagsøger/sagsøgte og sagsøgers/sagsøgtes advokat forholdene på samme måde, hvorfor der alene differentieres mellem parter, partsadvokater og mæglere. Der skelnes ikke her mellem retsmægling i 1. instanssager og i ankesager, da forskellen mellem disse sager behandles separat senere i rapporten.

5.1 UDVÆLGELSEN AF SAGER

Når en civil sag rejses ved en af de byretter, der deltager i forsøget, vurderer den pågældende ret, om sagen egner sig til mægling. Ved byretterne hedder det sig, at sagen skal være 'tvistig' for at være egnet. Det betyder, at der f.eks. ikke tilbydes mægling i små inkassosager, hvor der ikke er en reel strid, men kun en manglende evne til at betale hos den stævnedede part.

På baggrund af tal fra Domstolsstyrelsen kan det estimeres, i hvor stor en del af det potentielle antal sager der er gennemført retsmægling ved de fire byretter, forsøget omfatter, jf. tabel 10. Opgørelsen omfatter civile sager, der er afsluttet i perioden 1.7.2003-30.6.2004, og ligeledes retsmæglinger, afsluttet i denne periode.⁹ Desuden indgår alene de civile sager, der kan betragtes som reelt potentielle, nemlig sager, der har ført til enten forlig eller dom efter domsforhandling.¹⁰

Tabel 10. Antal sager, hvor retsmægling kunne være en mulighed, og antal retsmæglinger fordelt efter de byretter, der er omfattet af forsøget.

	Antal potentielle sager	Retsmægling gennemført	Andel med Retsmægling
Københavns Byret	1644	51	3 %
Retten i Århus	832	23	3 %
Retten i Aalborg	460	46	10 %
Retten i Roskilde	360	38	11 %
I alt	3296	158	5 %

⁹ Domstolsstyrelsen opgør antal sager pr. halvår, hvorfor beregningen begrænses til nævnte periode.

¹⁰ Dertil kommer nogle sager, hvor der i øvrigt er indgået forlig. Nogle af disse burde antagelig også være omfattet af beregningen. Domstolsstyrelsens statistik omfatter almindelige sager, boligretssager og ægteskabssager, der tilsammen udgør ca. 95 pct. af alle civile sager. Dette, sammen med forannævnte, bevirker, at der her er tale om minimumstal for det potentielle antal sager.

Som det ses af tabel 10, er der betydelige forskelle mellem Københavns Byret og Retten i Århus på den ene side og retterne i Aalborg og Roskilde på den anden, idet omkring 3 pct. af de potentielle sager har ført til retsmægling i de to førstnævnte retter, mens det drejer sig om 10-11 pct. i de to sidstnævnte. Hvad denne forskel beror på, er ikke muligt at afgøre på grundlag af de oplysninger, denne evaluering omfatter.

Vestre Landsret adskiller sig fra byretterne ved udvælgelsen af sager, idet der her foretages en screening af hver enkelt sag. Det forløber således, at sager, der rejses ved Vestre Landsret, bliver læst igennem med henblik på at vurdere, om de egner sig til mægling. Denne vurdering sker på baggrund af retningslinier, udstukket af de dommere, der fungerer som mæglere ved landsretten.¹¹ Denne fremgangsmåde gør det lettere for Vestre Landsret at udarbejde en statistik over, i hvor stor en andel af de civile sager der tilbydes mægling. Det er oplyst, at der pr. 31. august 2004 er tilbudt retsmægling i omtrent 700 ud af 2150 sager, svarende til en 1/3. Heraf har parterne accepteret retsmægling i 135 sager, svarende til 1/5 af de egnede sager og godt hver tyvende af samtlige sager.¹² Nogenlunde samme resultat viser en beregning, baseret på Domstolsstyrelsens tal. Som tidligere omtalt, angår langt de fleste retsmæglinger ved landsretten ankesager: Af 1. instans sagerne ved Vestre Landsret er det kun godt 2 pct., der har ført til en retsmægling, mens det drejer sig om godt 5 pct. af ankesagerne.

Samlet set er det altså både ved byretterne og ved landsretten omkring 5 pct. af de potentielle sager, der ender med retsmægling. Deraf kan man dog ikke slutte, at den udvælgelsesprocedure, Vestre Landsret benytter sig af, ingen betydning har for antallet af retsmæglinger. De sager, der komme til landsretten og til byretterne, er således ikke sammenlignelige.

5.2 PARTERNES ORIENTERING OM MÆGLING

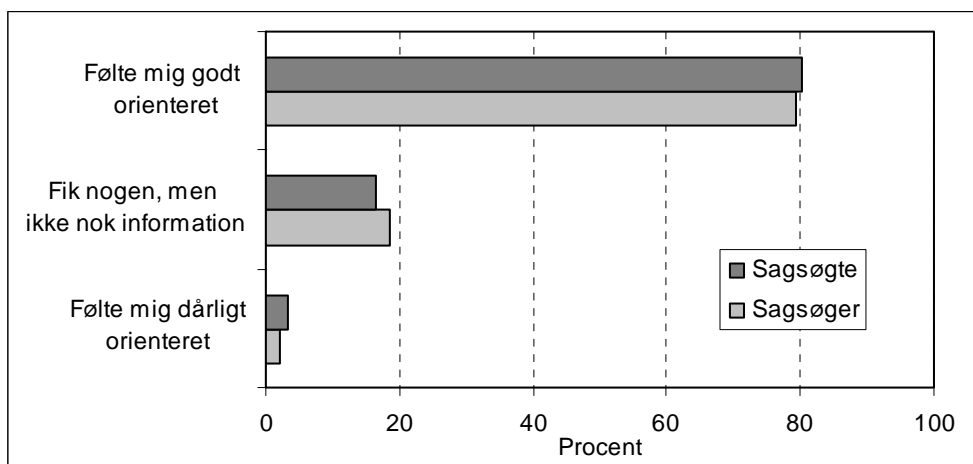
Når en civil sag af den pågældende ret er vurderet som egnet, vedlægger retten et tilbud om retsmægling i de breve, som sendes ud til sagens parter. Der vedlægges også en folder, der oplyser om, hvad retsmægling er. Hvis parterne på denne baggrund accepterer tilbuddet, har en stor del af retsmæglerne den praksis, at de tager kontakt til partsadvokaterne – eller direkte til parterne, hvis de ikke er bistået af en advokat – for at sikre sig, at parterne i tilfredsstillende grad er orienteret om retsmæglingen og dens mulige konsekvenser.

¹¹ Heraf fremgår det bl.a., at inkassosager, ægteskabssager, forvaltningssager og sager, hvor advokater er parter, ikke umiddelbart regnes for egnede til retsmægling.

¹² Det bemærkes, at der i evalueringen kun indgår 92 retsmæglinger, jf. tabel 5. Forskellen beror antageligt på, at en del af de parter, der har accepteret tilbuddet om retsmæglingen, enten har fortrudt eller selv har forligt sagen, inden den er nået til retsmægling.

Såvel sagsøger som sagsøgte føler sig i langt de fleste tilfælde godt orienteret om retsmæglingen inden det første retsmæglingsmøde, jf. figur 1. Kun ganske enkelte føler sig decideret dårligt orienteret, mens knap en tyvendedel gerne ville have haft mere information end den, de har fået.

Figur 1. Sagsøgere og sagsøgte fordelt efter, hvor godt de har følt sig orienteret om retsmæglingen.

Ingen af de interviewede parter og partsadvokater giver udtryk for, at orienteringen forud for mæglingen har været mangelfuld. En enkelt partsadvokat har dog i spørgeskemaet udtrykt ærgrelse over, at der ved deres mægling ikke blev givet nok information om sagsomkostningsspørgsmålet:

Det er formodentligt *meget* vigtigt, at retsmægleren, forinden mæglingen påbegyndes, redegør grundigt for sagsomkostningsspørgsmålet – herunder hvorledes det forholder sig med fri proces og retshjælp – og *særligt* hvilken betydning dette har for den part, der *ikke* har omkostningsdækning. Retsemægleren opfyldte i rimelig grad dette. På trods heraf kom det alligevel bag på modparten, at han kunne få tillagt sagsomkostning (min klient har fri proces). (*Advokat for sagsøgt, spørgeskema*)¹³

Flere af de retsmæglere, der tager kontakt til parterne eller partsadvokaterne forud for retsmæglingen, giver udtryk for, at dette er en fordel, idet det er deres fornemmelse, at parterne eller partsadvokaterne ikke altid helt er klar over, hvad de har sagt ja til:

¹³ Ved citater oplyses den citeredes rolle i retsmæglingen og om, hvorvidt citatet stammer fra de kommentarer, som deltagerne har givet i spørgeskemaet, eller om det stammer fra et interview. For mæglere angives endvidere, om vedkommende af advokat eller dommer. Appellant og indstævnte angives som henholdsvis sagsøger og sagsøgt, med mindre det er relevant vise, at der er tale om en ankesag. Sagstypen angives ligeledes kun i det omfang, det skønnes relevant for forståelsen af citatet.

Flere gange har jeg faktisk være ude for, at det viser sig, at de tror, at de ved, hvad det går ud på; men i virkeligheden er de ikke sådant rigtigt sporet ind på, hvad retsmægling er. (*Dommermægler, interview*)

Der er dog også nogle af retsmæglerne, der i deres samtale med parterne går længere end til blot at informere om retsmægling, idet de bruger samtalen til at sikre sig, at parterne har en reel forligsvilje. Dette er især noget, dommermæglerne ved Vestre Landsret benytter sig af i forbindelse med ankesager. Udgangspunktet for mæglingen er her et andet end ved sager i første instans:

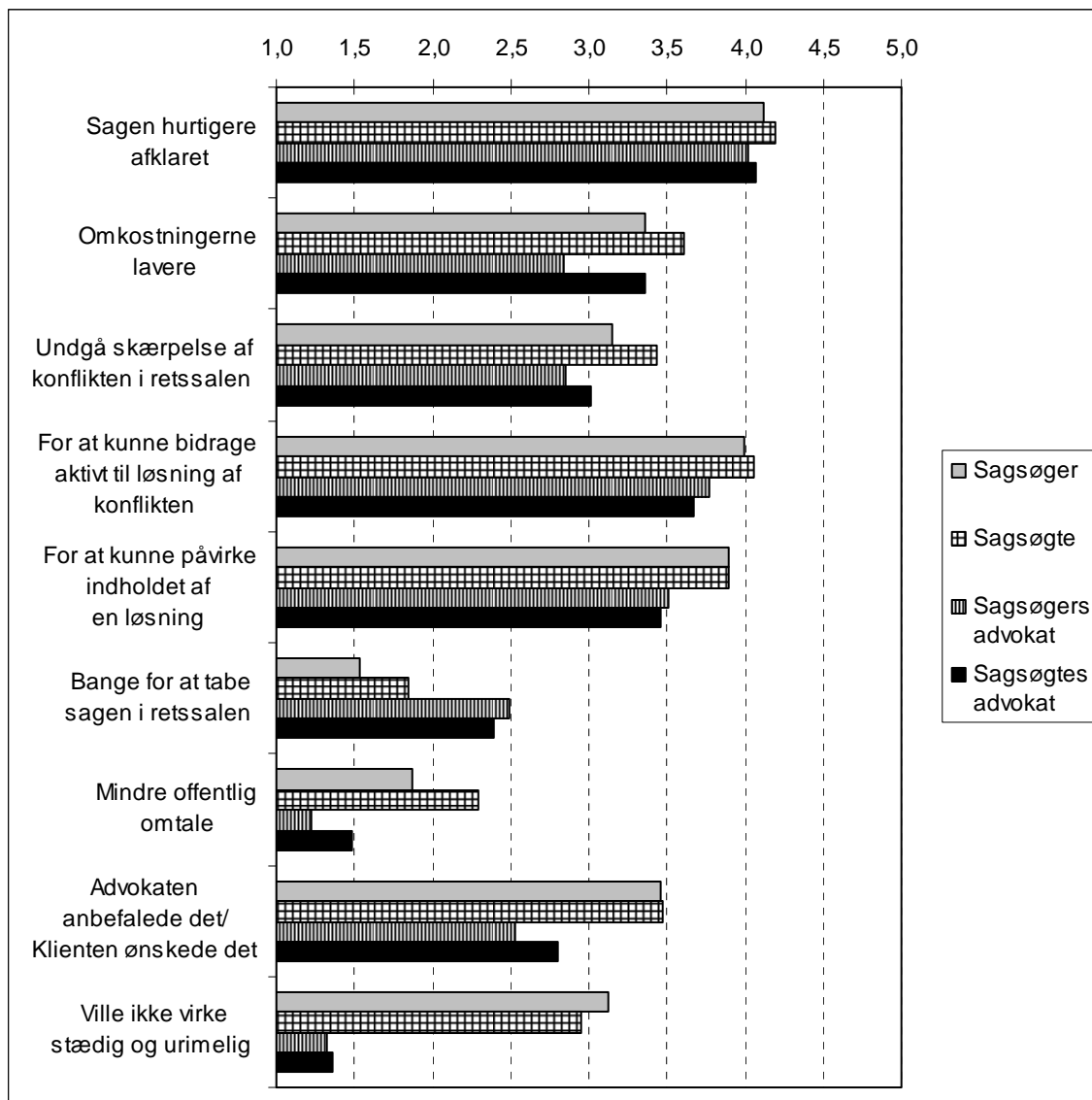
Det, jeg også bruger samtalen til, er ligesom at få fornemmelsen af, om der er det, vi med et fint ord kalder mæglingspotentiale. Altså, simpelthen nærmest sige til advokaten: 'Jeg går ud fra, at når I møder op, dig og din klient, så er det også fordi, at I er indstillet på at prøve at finde en aftale.' Hvis en mand ved byretten har fået 100.000, og modparten har anket for at komme af med mindre, så nytter det ikke, at parten møder op og siger: 'Jeg skal have 100.000. Punktum.'. (*Dommermægler, interview*)

Endelig er der også enkelte mæglere, der foretrækker *ikke* at have kontakt med parterne eller deres advokater forud for mæglingen. Dette begrundes de med, at det er bedre, at man møder parterne 'under de samme forudsætninger', og at parterne ikke må tro, at retsmægleren på forhånd 'har forlovet sig med den ene part', som et par af mæglerne udtrykker det.

5.3 HVORFOR VÆLGE RETSMÆGLING

Hvad er grunden til, at parterne har valgt at tage mod tilbuddet om retsmægling? Det er både parterne og deres advokater blevet spurgt om. På en skala fra 1 til 5 er de anmodet om at angive, i hvilket omfang forskellige mulige begrundelser har influeret på deres valg. På denne skala betyder 1, at det nævnte forhold slet ikke har betydet noget for deres indstilling, mens 5 angiver, at det i høj grad har betydet noget. Gennemsnittet af denne pointgivning er angivet i figur 2.

Figur 2. Begrundelse for at vælge retsmægling.

Gennemsnitligt svarpoint på en skala fra 1, som betyder ”slet ikke vigtigt”, til 5, som betyder ”i høj grad vigtigt”.

En af de væsentlige fordele ved retsmægling er, at der – både hvad angår tid og penge – kan være ressourcemæssige besparelser for de implicerede parter, såfremt retsmæglingen ender med en aftale. Dette skyldes for det første, at sagsbehandlingstiden ofte er kortere end ved traditionelle sager, og for det andet, at der kan spares nogle advokatudgifter – især naturligvis hvis man vælger at møde til mæglingen uden advokat. En af de interviewede parter nævner da også ressourcepørgsmålet som hovedårsag til, at hans firma havde indvilget i at forsøge mægling:

Det kunne blive hurtigere, og det kunne måske også blive billigere, og kunne man ikke enes, jamen så var vi ikke bundet af noget. (*Sagsøger, interview*)

Som det ses af figur 2, viser spørgeskemaundersøgelsen, at især muligheden for en hurtig afslutning af sagen er en vigtig motivationsfaktor. Både sagsøger, sagsøgte og sagsøgers og sagsøgtes advokat er enige om, at udsigten til få sagen hurtigt afklaret har haft vældig stor betydning for deres valg af retsmægling. Mere end halvdelen af dem svarer, at det i høj grad har været vigtigt for deres beslutning, mens mindre end en tiendedel angiver, at det slet ikke har haft nogen betydning.

Muligheden for lavere sagsomkostninger har generelt set haft lidt mindre betydning for beslutningen om at prøve retsmægling. Dog angiver halvdelen af både sagsøgerne og de sagsøgte økonomien som en vigtig begrundelse (svarkategori 4 og 5), mens henholdsvis en fjerdedel og en femtedel oplyser, at det slet ikke har influeret på deres beslutning. Svarfordelingen er nogenlunde den samme for sagsøgtes advokat, mens sagsøgers advokat sjældnere angiver økonomien som begrundelse for at vælge retsmægling.

En anden grund til at tage imod tilbuddet om retsmægling kan være, at parterne vil undgå den skærpelse af deres konflikt, som kan ske under en retssag. Dette kan især være en fordel, hvis de stridende parter også i fremtiden – enten fordi de ønsker det, eller fordi de ikke kan undgå det – har forbindelse med hinanden. Det kan f.eks. være, at parterne er naboer, eller at de har fælles berøringsflader erhvervsmæssigt. Sidstnævnte er tilfældet for en af de interviewede parter.

For mit vedkommende så var det selvfølgelig ud fra, at vi jo løbende i vores forretning løber ind i de samme kunder. Og vi skal jo leve videre begge to mere eller mindre ved siden af og også i samarbejde med hinanden, og derfor kunne jeg se fordelene ved en mægling, hvor vi fik sagen lukket på en måde, hvor begge kunne sige bagefter: 'Nu fik vi den lukket uden det helt store slagsmål. Så kan vi arbejde videre, og vi kan snakke sammen.' (*Sagsøger, interview*)

Muligheden for at kunne dæmpe eller i hvert fald modvirke en skærpelse af konflikten angives som motivation for at vælge retsmægling af et stort flertal af både sagsøgere og sagsøgte i spørgeskemaundersøgelsen. Kun henholdsvis en fjerdedel og en femtedel angiver, at det slet ikke har haft betydning for deres beslutning, mens omkring en tredjedel mener, at det i høj grad har haft betydning (svarkategori 5).

Mange har også følt sig motiverede af de særlige muligheder, retsmægling indebærer. Det afslører svarene på spørgsmålene om, hvorvidt det at kunne bidrage aktivt til løsning af konflikten og det at kunne påvirke løsningen på konflikten har betydet noget for deltagelse i retsmægling. Næsten halvdelen af parterne oplyser, at udsigten til at kunne bidrage aktivt til løsning af konflikten i høj grad har haft betydning (svarkategori 5), mens det drejer sig om omkring 40 pct., for så vidt angår muligheden for at kunne påvirke indholdet af en løsning. Lidt færre af partsadvokaterne vurderer disse forhold som

meget betydningsfulde. Blandt alle grupper er det dog meget få – omkring en tyvendel – der slet ikke tillægger disse forhold en betydning.

Med retsmægling kunne vi få opfyldt nogle ønsker til en løsning, som vi kunne se, vi ikke kunne få opfyldt ved at tage den i retten. Ved retsmægling har du muligheden for at tale sammen – jeg ved godt, at man bliver ikke enige, og man bliver ikke perlevenner, dér skal man jo heller ikke være blåøjet – men man har mulighed for at tale tingene igennem. Det har man jo ikke i en retssag. (*Partsrepræsentant i fy-ringssag, interview*)

En anden af de interviewede parter understreger muligheden for at deltage mere aktivt i løsningen af konflikten som altafgørende grund til at vælge retsmægling. Sagen drejede sig om overdragelse af forældremyndighed, og i interviewet giver parten udtryk for, at tanken om at skulle overlade det til en dommer at træffe afgørelse om en så vigtig del af hans liv, forekom ham absurd:

Sådan et stort spørgsmål – skal en dommer kunne tage stilling til sådan noget på 1½ time? Og så er det ude af verden, så er hun ude af sagen. Men for os gælder det resten af livet. Så tænkte jeg, at på den her måde kan man nå at snakke meget mere, end man kan i retten på 1½ time. (*Sagsøgt i sag om forældremyndighed, interview*)

Den pågældende part har i sit spørgeskema også givet udtryk for, at frygten for at tabe sagen i retssalen har haft betydning for, at han valgte retsmægling. Generelt viser spørgeskemaerne dog, at frygten for at tabe sagen i retssalen sammen med frygten for en offentlig omtale har betydet forholdsvis lidt for valg af retsmægling: Omkring to tredjedele af sagsøgerne angiver, at det slet ikke har betydet noget, mens det drejer sig om en lidt mindre andel af de sagsøgte. Frygten for at tabe sagen i retssalen har dog noget oftere influeret på partsadvokaternes ønske om at prøve retsmægling, mens de til gengæld noget sjældnere end parterne synes, at udsigt til en mindre offentlig omtale har betydning. Det skyldes muligvis, at partsadvokaten har en mere realistisk fornemmelse af risikoen for at tabe sagen, men på den anden side er mindre påvirket af eventuel offentlig omtale af sagen.

Netop fordi partsadvokaterne har en større viden om, hvordan forskellige sager behandles under en normal domsforhandling, må det forventes, at det til tider er dem, der i højere grad end parterne ser fordele i at forsøge retsmægling. En af de interviewede partsadvokater lægger ikke skjul på, at det var hende, der anbefalede klienten at forsøge retsmægling. På spørgsmålet om, hvad der var hendes klients motivation for at vælge retsmægling, svarer hun:

Det var måske nok lidt mere min motivation end hans [klientens]. Jeg har haft mediation på Københavns Universitet, da jeg læste. (*Advokat for sagsøger, interview*)

Ud fra spørgeskemaerne ses det, at advokatens anbefaling har været en væsentlig motiverende faktor (svarkategori 4 og 5) for mere end halvdelen af parterne, mens omvendt klientens ønske om at forsøge retsmægling ikke har haft stor betydning for partsadvokaternes motivation.¹⁴

Endelig er der spurgt om, hvorvidt risikoen (for partsadvokaterne: klientens risiko) for ellers at fremstå som stædig og urimelig har påvirket ønsket om at deltage i retsmægling. Det har det gjort for en del af parterne, mens partsadvokaterne sjældent har været motiverede af denne risiko eller muligvis overhovedet ikke har set det som en risiko. Ingen af de interviewede parter og partsadvokater har givet udtryk for, at de har accepteret retsmægling for at undgå at fremstå som stædige.

Ved siden af de begrundelser, der indgår i figur 2, er partsadvokaterne også spurgt om, hvorvidt muligheden for at få indblik i det nye tilbud om retsmægling har betydet noget for indstillingen til at forsøge retsmægling. Knap 40 pct. af sagsøgers advokater og knap en tredjedel af sagsøgte angiver, at det har haft en væsentlig betydning for deres indstilling (svarkategori 4 og 5).

Samlet set er det typisk flere af de nævnte begrundelser, der har haft en stor betydning for valg af retsmægling som konfliktløsningsmulighed. Omkring to tredjedele af parterne angiver, at mindst fire af de nævnte forhold har haft ganske stor betydning for deres valg af retsmægling (svarkategori 4 og 5), mens det drejer sig om 40 pct. af partsadvokaterne.

I interviewene er der kommet flere begrundelser for at vælge retsmægling frem. F.eks. begrundet en partsadvokat i en sag, der formelt handlede om én ting, men reelt om noget helt andet, at de havde valgt retsmægling, fordi en retssag ikke i samme grad ville kunne tage hånd om konflikten:

Jeg fandt, at sagen i sin natur egnede sig vældig godt til at blive behandlet på den måde, fordi den vel på overfladen drejede sig om et krav om betaling af et beløb, men nedenunder drejede sig om udsagn om professionel stolthed fra den ansattes side og om udsagn om ledelsens måde at opføre sig på på den anden side. Jeg fandt, at man i den sag meget vel kunne udtrykke en respekt for hinanden og for det, man stod for, uden at give køb på det, man selv stod for. (*Advokat for sagsøgt i en fyringssag, interview*)

¹⁴ Spørgeskemaet indeholder også et spørgsmål om betydningen af dommerens anbefalinger, men da det ikke har været muligt at udskille den del af respondenterne, som inden retsmæglingen har været i kontakt med en dommer, er svarene på dette spørgsmål udeladt af analysen. Dog bemærkes, at flere af de interviewede dommermæglere vurderer, at det er af meget stor betydning for parternes valg af retsmægling, hvis dommeren under f.eks. de forberedende retsmøder har anbefalet retsmægling. En af de interviewede parter fortæller også, at hun indledningsvis har afslået tilbuddet om retsmægling, men ændret mening, efter dommeren under det første retsmøde havde anbefalet det.

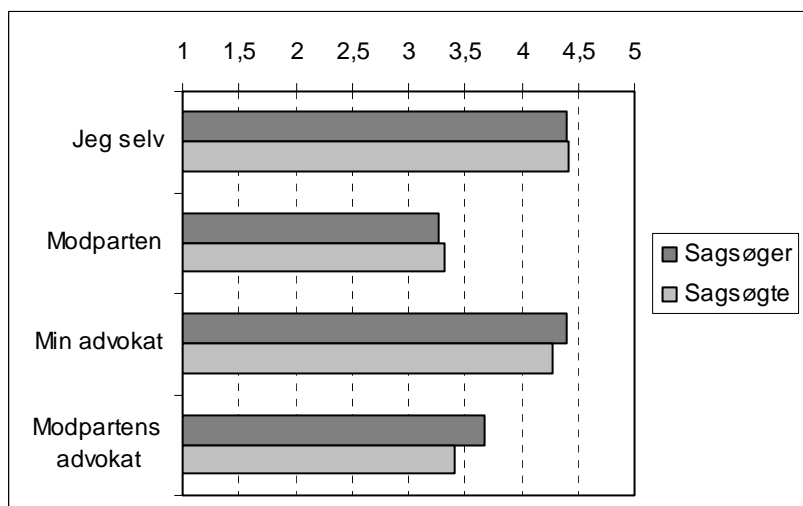
I et andet interview fortæller en part, at den primære grund for hende til at vælge retsmægling var at undgå en retssag:

Jeg var villig til at prøve alt, for alene tanken om at skulle igennem en retssag – det er jo en enorm psykisk belastning. (*Sagsøger, interview*)

5.4 GRAD AF PERSONLIG MOTIVATION

Motivationen for at deltage i retsmægling er videre belyst ved, at de, der er involveret i retsmæglingen, er anmodet om at angive, hvor motiverede de selv og de øvrige deltagere har været.

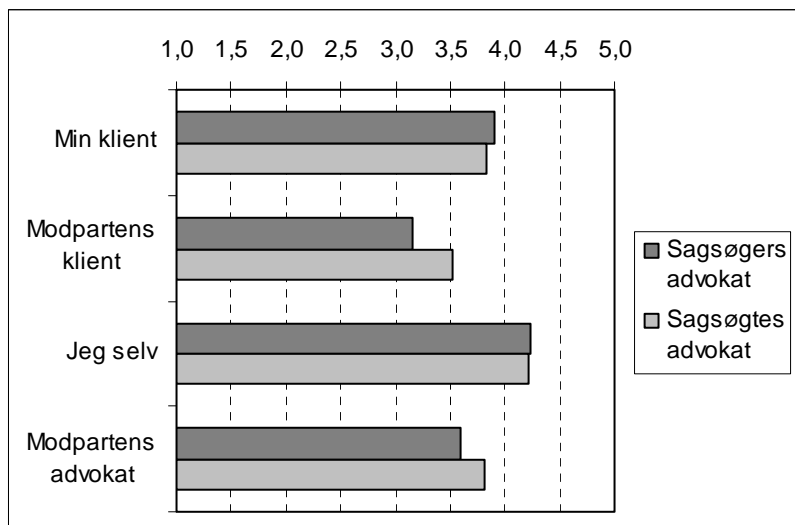
Figur 3. Sagsøgers og sagsøgte vurdering af deltagernes motivation for at prøve retsmægling.

Gennemsnitligt svarpoint på en skala fra 1, som betyder ”meget modvillig”, til 5, som betyder ”meget motiveret”.

Som det ses af figur 3, er parterne meget enige om vurderingen af de forskellige deltageres motivation for at prøve retsmægling. Både sagsøger og sagsøgte synes, at de selv har været meget motiverede og gennemgående mere motiverede end modparten. Ligeledes synes de typisk, at deres egen advokat har været noget mere motiveret end modpartens advokat.

Figur 4. Sagsøgers og sagsøgtes advokats vurdering af deltagernes motivation.

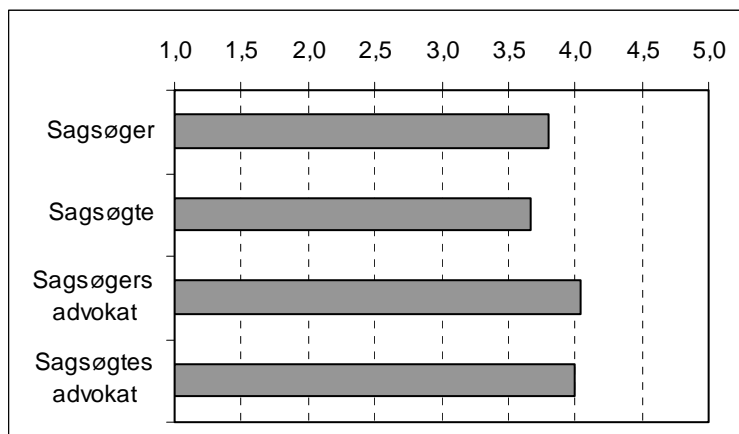

Gennemsnitligt svarpoint på en skala fra 1, som betyder ”meget modvillig”, til 5, som betyder ”meget motiveret”.

Tilsvarende gør sig gældende for partsadvokaterne, jf. figur 4: Også de mener, at de selv har været mere motiverede end modpartens advokat, og at deres egen klient har været mere motiveret end modpartens. Et andet fællestræk er, at de alle – gennemsnitligt set – anser sig selv for lidt mere motiveret end nogen af de øvrige deltagere.

Også retsmæglerne er anmodet om at vurdere deltagernes motivation, jf. figur 5. I modsætning til de øvrige vurderer mæglerne generelt set de forskellige deltageres motivation som nogenlunde lige stor. Dog ses en tendens til, at partsadvokaternes motivation anses for at være lidt højere end parternes, men forskellen er ringe.

Figur 5. Mæglers vurdering af deltagernes motivation for at prøve retsmægling.

Gennemsnitligt svarpoint på en skala fra 1, som betyder ”meget modvillig”, til 5, som betyder ”meget motiveret”.

Flere af dem, der har besvaret spørgeskemaet, har kommenteret vigtigheden af, at parterne er motiverede for reelt at forsøge at nå hinanden. F.eks. skriver en part, der opfatter sit mæglingsforløb som meget mislykket:

Dersom begge parter *ikke seriøst* er indstillet på at opnå et forlig, må retsmægling betragtes som tidsspilde. (*Sagsøgt, spørgeskema*)

Som kommentar til en anden sag, der ellers havde syntes oplagt til mægling, skriver en retsmægler:

Stemningen var helt igennem uforsonlig, parterne blev nærmest perfide i deres oplæg. Efter ca. 45 min. holdt jeg separate møder for at bryde den ubehagelige stemning og for dog at høre, hvad de hver især kunne tilbyde. Da der var meget langt imellem dem, valgte jeg at slutte mæglingen for ikke at gøre ondt værre. De havde ellers begge en stor interesse i at undgå retssagen, der kan ende i de rene injurier. (*Dommermægler, spørgeskema*)

I spørgeskemaundersøgelsen spørges der kun til parterne og partsadvokaternes motivation, men som en af de interviewede retsmæglere bemærker, så er mæglernes motivation også af væsentlig betydning for den stemning, der omgærder retsmæglingen:

Jeg har kunnet mærke på mig selv, at der er nogle dage, jeg er bedre til det end andre. Altså, mit personlige humør eller sindsstemning betyder også noget for klimaet. Det tror jeg i hvert fald. Der har været en enkelt gang, hvor jeg ikke lige var helt på toppen. Og det viser bare, at den personlige indflydelse er ret stor. Hvis jeg møder sprængfyldt af energi og siger: 'Nu skal vi også være færdige', så er der nok bedre muligheder. (*Dommermægler, interview*)

6 RETSMÆGLINGENS FORLØB

Forløbet af retsmæglingen angår både de ydre rammer for retsmæglingens gennemførelse, selve retsmæglingsfaserne, stemningen, forholdene under møderne m.v. Da arten og omfanget af mæglerens bidrag er et særligt omdiskuteret emne, behandles dette forholdsvis udførligt. Endvidere er de øvrige deltageres bidrag til retsmæglingen behandlet.

For så vidt angår spørgeskemabesvarelsene viser det sig, at parter og partsadvokater besvarer spørgsmålene om retsmæglingens forløb ret ensartet, hvorfor der ikke skelnes mellem sagsøger/sagsøgte og sagsøgers/sagsøgtes advokat. Som nævnt står skalaværdierne 1 og 5 for henholdsvis ”Slet ikke” og ”I høj grad”; for at gøre læsningen mere meningsfuld er de mellemliggende skalaværdier 2, 3 og 4 i de følgende tabeller oversat til henholdsvis ”I ringe grad”, ”I nogen grad” og ”I rimelig grad”.

6.1 DE FYSISKE RAMMER

Der er ikke for forsøgsordningen fastlagt retningslinier for, hvordan de fysiske rammer omkring retsmæglingerne skal være. Generelt er det sådan, at de involverede domstole sørger for, at der er lokaler til rådighed for de retsmæglinger, der ledes af dommere, mens advokatmæglerne selv må sørge for lokaler til deres retsmæglinger. En undtagelse er dog retsmæglinger, der udgår fra Retten i Aalborg. Her har advokatmæglerne fået adgang til rettens faciliteter.

De fysiske rammer for retsmægling varierer meget. I København og Aalborg er der i retsbygningen indrettet specielle mæglingslokaler med nærliggende lokaler til afholdelse af separate møder. I Roskilde har man valgt at foretage retsmæglingerne ved bitingsstedet i Karlslunde for i højere grad at signalere en adskillelse mellem retsmægling og normal domsforhandling. Selve retsmæglingsmødet foregår dog stadig i en retssal. I Århus er der ikke en fast praksis. Nogle retsmæglinger foregår i et mødelokale i retten, nogle ved lokaler i fogedretten og andre igen på dommernes kontor. Et par gange har man også lejet sig ind i mødelokaler på et nærliggende hotel. Kun ved Vestre Landsret har man valgt konsekvent at flytte retsmæglingerne helt uden for retten, og retsmæglingerne foregår i stedet på et hotel i Viborg, hvor der er lejet tre mødelokaler til formålet.

De fleste advokatmæglerne har retsmæglingerne på deres eget advokatkontor. En enkelt fortæller dog, at han med succes har afholdt retsmæglinger hos den ene af partadvokaterne, da hans eget advokatkontor ikke ligger i den by, hvis ret han er tilknyttet.

Blandt retsmæglerne er der en stadig diskussion om, hvordan de fysiske rammer omkring retsmæglingerne bør være. Især drejer diskussionen sig om, hvorvidt man bør sikre sig, at retsmæglingen altid foregår uden for retsbygningerne for at sende et klart signal om, at retsmægling og almindelig domsforhandling er to meget forskellige måder at løse konflikter på:

Man må [som part] overhovedet ikke kunne få den tanke, at det, man sidder og er i gang med, er en retlig handling. Og det kræver et meget højt abstraktionsniveau, hvis man som borger eller virksomhed, der kommer ind i retsbygningen, skal kunne sige: 'Vi sidder i en retsbygning. Der er indgivet en stævning. Men det her er bare pragmatisk.' Det tror jeg simpelthen ikke, at nogen kan. Jeg ville ikke engang selv kunne det. (*Advokatmægler, interview*)

Denne bekymring støttes af en dommermægler. Han mener, det er vanskeligt for parterne at se ham som mægler frem for som dommer, så længe de rent fysisk befinder sig i rettens lokaler:

Jeg har nu en fornemmelse af, at parterne har svært ved at acceptere, at man ikke er dommer, når man sidder her i sine egne omgivelser. Så bliver man opfattet som dommer, og 'Hvorfor kommer han nu ikke med nogen løsningsforslag' og sådan noget. På sigt ville jeg foretrække, at man altid holdt det uden for rettens lokaler. (*Dommermægler, interview*)

Bortset fra denne dommermægleres betragtninger synes retsmæglernes stillingtagen til spørgsmålet om brug af rettens lokaler i overvejende grad at afhænge af, hvor deres egne mæglinger foregår. Selv om stort set alle mæglerne har forståelse for de principielle indvendinger, har det store flertal af dem, hvis egne mæglinger foregår i en retsbygning, ikke erfaret, at det i praksis giver problemer.

Jeg kan selvfølgelig godt se den principielle bekymring, men jeg har ikke oplevet det i praksis. Og jeg er helt sikker på, at de folk, der siger ja til retsmægling, de er lidt ligeglade med, hvor det foregår. (*Advokatmægler, interview*)

Der er heller ikke nogen af de interviewede parter eller partsadvokater, der har følt sig tynget af at skulle møde op i en retsbygning i forbindelse med deres retsmægling. Som en af de interviewede bemærker, så kan det endda være en fordel, idet det er med til at give processen mere legitimitet:

Jeg synes egentlig, at det er med til at legitimere, at der trods alt er et eller andet skær af officielt over det her – og formelt. Så det, synes jeg ikke, er noget problem. (*Partsrepræsentant, interview*)

Spørgsmålet om fysiske rammer angår imidlertid ikke alene lokalernes placering, men også muligheden for rådighed over ekstra lokaler og indretningen af lokalerne. Især førstnævnte understreges af flere af retsmæglerne:

De gange, hvor jeg har haft mulighed for at gennemføre retsmæglingen et sted, hvor jeg har kunnet disponere over tre lokaler, altså et fællesrum og et rum til hver af parterne, har klart været det bedste. Det er helt tydeligt, at den mulighed for, at parterne får deres eget område, og at vi har et fællesområde, som er mæglingsområdet, det er en klar fordel. Det betyder for mig at se virkeligt meget, at de fysiske rammer er i orden. *(Advokatmægler, interview)*

Hvis der ikke er mulighed for at råde over særlige rum til separate møder, har parterne og partsadvokaterne ikke lejlighed til på egen hånd at drøfte sagen undervejs. Det problem beskrives her af en partsadvokat, hvis retsmægling foregik på et advokatkontor:

De manglede måske lidt faciliteter til det. De har måske faciliteterne, de havde bare ikke plads den dag i deres mødelokaler. Så vi kunne kun have ét mødelokale, og det vil sige, at man blev sendt ud i receptionen i de perioder, hvor man skulle vente på, at mægleren forhandlede med det andet hold. Det betød, at der var meget ringe mulighed for at drøfte sagen, for man sidder jo der i et temmelig offentligt forum, og det var lidt uheldigt. *(Advokat for sagsøger, interview)*

De fleste har været tilfredse med indretningen af de lokaler, de har anvendt til retsmægling, men der er undtagelser, idet enkelte har ment, at omgivelserne ikke har været tilstrækkeligt imødekommende og afslappede:

Jeg synes ikke, det gjorde noget, at det var i en retsbygning. Det var ikke så meget det. Men det var måske ikke lige det allermest hyggelige lokale. Vi sad ved et stort mødebord, med lovebøger over det hele og sådan. Det var jo ikke fordi, det var voldsomt hyggeligt. Man kunne godt have ønsket, at man kunne have siddet i en sofa, sådan lidt mere normalt. *(Sagsøger, interview)*

En part i en anden retsmægling beskriver problemer med, at der var meget lyd i de lokaler, der blev brugt til separate møder, og problemer med, at der ikke var sikret mulighed for at fortsætte mødet ud over sædvanlig åbningstid i retten:

Jeg synes nok, at Århus rets' lokaler er for ringe. Vi blev sat ind i noget, de nok bruger som mødelokale, og når parterne så skulle være hver for sig, måtte den ene part gå over på den anden side af gangen. Og stod du ude på gangen, så kunne man – selv om døren var lukket – høre, hvad de sagde. Da klokken var fire, kom en venlig dame og sagde, at de lukkede altså klokken halv fem, og så blev alarmen sat til. Så flyttede vi over i vores advokats lokaler. *(Sagsøgt, interview)*

Et andet aspekt ved rammerne for retsmæglingen er forplejningen. Ved de retsmæglinger, der foregår ved retten, er der som regel kun kaffe og te til rådighed. Ved de mæglinger, der foregår i privat regi – det være sig på et advokatkontor eller hotel – er der i nogle tilfælde også forfriskninger i form af frugt, chokolade eller småkager. En advokatmægler fortæller dog, at hun sørger for at skaffe sandwiches, hvis retsmæglingerne trækker ud. Det kan givetvis også i visse situationer være nødvendigt, hvilket følgende citat viser:

Da vi så endelig har fået forliget på plads [ved en 19-tiden], skal det renskrives. På det tidspunkt har vi siden klokken et kun fået vand og en kop kaffe. Intet til blodsukkeret. Jeg vil vove at påstå, at da jeg læste det sidste udkast til forliget, svømmede ordene simpelthen for mig. Jeg følte faktisk, at jeg overhovedet ikke havde læst den tekst, før jeg skrev under, for ordene svømmede for mig. Så jeg mener, at der enten burde have været sørget for nogle sandwich eller bare et eller andet til blodsukkeret. Jeg tænkte simpelthen ikke klart de sidste timer. Det sejlede. (*Sagsøger, interview*)

Samme problem er nævnt af to parter i spørgeskemaerne. I øvrigt indgår spørgsmålet om fysiske rammer ikke i spørgeskemaet, hvorfor det ikke er muligt at sige, hvorledes forholdene generelt vurderes.

6.2 TID OG TONE

Han [klienten] havde mulighed for at sige, hvad han havde lyst til uden hele tiden at få at vide: 'Jamen, det har jo ikke nogen betydning for sagen.' Det tror jeg betyder noget; at man får lov til at sige det, man har lyst til. (*Advokat for sagsøgt, interview*).

Et vellykket retsmæglingsforløb kræver, at der er tilstrækkelig tid til at få diskuteret de forskellige spørgsmål igennem og til at vurdere de aftaleforslag, der måtte fremkomme. Det indebærer endvidere, at begge parter kommer til orde og får mulighed for at fremlægge deres synspunkter.

Det var dejligt, at man i rolige omgivelser kunne tale en sag igennem, hvor alle fik lov at komme til orde. Ingen var presset af tiden, alle blev hørt, og stemningen var på intet tidspunkt ubehagelig. (*Sagsøgt i familiesag, spørgeskema*)

Mægleren skal på den anden side også være opmærksom på ikke at trække tiden for langt ud i denne fase af retsmæglingen. Nogle parter er måske utålmodige efter at komme frem til løsningsfasen, og det vil kunne opfattes som et irritationsmoment, hvis mægleren bruger meget tid indledningsvis. Det er for mægler en balancegang mellem at

komme videre i processen og at sikre sig, at parterne ikke brænder inde med noget, der kan hjælpe til konfliktens løsning:

Jeg mener, at mæglerne i de to sager, jeg har medvirket i, trækker sagerne/tiden for langt ud. Begge gange har både mine egne klienter og modpartens klienter under pauserne udtalt, at der blev kogt for meget suppe på hønen fra mæglerens side. Parterne synes, der bruges for meget unødigt tid, men jeg ser selv en risiko for, at det at gå for hurtigt frem kan føre i en blindgyde. Ellers vil jeg give parterne ret. (*Sagsøgtes advokat, spørgeskema*)

Tabel 11. Vurdering af udsagnet ”Vi fik tilstrækkelig tid til at diskutere og fortælle om sagen”.

	Part	Partsadvokat	Mægler
Slet ikke	1 %	0,4 %	0,7 %
I ringe grad	3 %	0,7 %	0,4 %
I nogen grad	10 %	6 %	7 %
I rimelig grad	22 %	30 %	52 %
I høj grad	64 %	62 %	40 %
I alt	100 %	100 %	100 %

Parterne og partsadvokaterne er generelt set ganske enige om, at der har været tilstrækkelig tid til rådighed til at drøfte sagen, jf. tabel 11. Kun i ganske få sager synes der at have været stillet for lidt tid til rådighed. En af de parter, der føler, at der har været afsat for lidt tid, skriver som kommentar til spørgeskemaet:

I meget følelsesmæssige sager bør man afsætte mere tid indledningsvis til at få lettet trykket ved at berøre de personlige omkostninger, misforståelser etc. Ellers forplumrer følelserne det videre forløb. (*Sagsøger i familiesag, spørgeskema*)

Mæglerne er lidt mere tilbageholdende med en meget positiv vurdering af, at der har været tilstrækkelig tid til diskussion (40 pct. svarer ”I høj grad” mod over 60 pct. af de øvrige). De er mere tilbøjelige til at give en mere moderat vurdering (52 pct. svarer ”I rimelig grad”). Som det vil ses af det følgende, viser et tilsvarende mønster sig med hensyn til vurderingen af de øvrige aspekter ved retsmæglingen. Om dette skyldes beskedenhed og ønske om at undgå at rose den mægling, de selv har stået i spidsen for, eller om det skyldes, at mæglerne stiller større og mere ideale krav til mæglingsprocessen, er ikke muligt at sige.

Tabel 12. Vurdering af udsagnet ”Vi fik tilstrækkelig tid til at vurdere mulige aftaler”.

	Part	Partsadvokat	Mægler
Slet ikke	3 %	0,0 %	0,7 %
I ringe grad	4 %	2 %	0,4 %
I nogen grad	12 %	10 %	13 %
I rimelig grad	25 %	27 %	49 %
I høj grad	56 %	60 %	37 %
I alt	100 %	100 %	100 %

Også med hensyn til den tid, der har været til at vurdere de forslag til aftaler, der er fremkommet under retsmæglingsmødet, er parterne og partsadvokaterne meget tilfredse, jf. tabel 12, mens mæglerne igen er lidt mere forbeholdne.

Tabel 13. Besvarelse af spørgsmål om, hvorvidt parterne fik givet udtryk for deres synspunkter og interesser.¹⁵

	Part	Partsadvokat	Mægler
Slet ikke	1 %	0,0 %	0,4 %
I ringe grad	4 %	1 %	0,4 %
I nogen grad	12 %	8 %	13 %
I rimelig grad	27 %	35 %	54 %
I høj grad	57 %	56 %	32 %
I alt	100 %	100 %	100 %

Under retsmæglingen synes det i langt de fleste sager at være sikret, at de to parter har fået lejlighed til at komme med deres betragtninger og fortælle om deres interesser, jf. tabel 13. I forrige afsnit påvistes, at de enkelte parter og partsadvokater er tilbøjelige til at se sig selv som mere motiverede for retsmægling end modparten og modpartens advokat, og på denne baggrund kunne man forvente et tilsvarende, lidt egocentreret mønster her. Det viser sig imidlertid, at man i lige høj grad anser at modparten/modpartens klient er kommet til orde, som man selv/ens egen klient er det. Mægler har således været i stand til at dele sol og vind lige.¹⁶

Det må antages, at parterne i mange tilfælde er følelsesmæssigt involveret i de konflikter, retsmæglingen angår, hvorfor det er forventeligt, at tonen på møderne engang imellem spidser til – ikke mindst fordi det ofte er første gang i lang tid, parterne sidder over

¹⁵ Der er stillet to spørgsmål herom: Ét, der angår parten selv/min klient/sagsøger (set fra henholdsvis partens, partsadvokatens og mæglerens synsvinkel), og ét, der angår modparten, modpartens klient, sagsøgte. Det viser sig imidlertid, at svarfordelingerne på disse to spørgsmål stort set er identiske, hvorfor spørgsmålene her er behandlet samlet.

¹⁶ De enkelte respondenter besvarer i mere end 9 ud af 10 tilfælde de to spørgsmål på helt samme måde. Det betyder, at hvis man synes, at man selv/ens klient/sagsøger i høj grad har fået mulighed for at give udtryk for synspunkter og interesser, så synes man i langt de fleste tilfælde også, at det samme har været gældende for modparten/modpartens klient/sagsøgte.

for hinanden og skal kommunikere direkte. Her er det vigtigt, at mægleren er i stand til at finde en balance i kommunikationen, så parterne får lejlighed til at få luft for de frustrationer, de måtte have over for modparten, uden det fører til, at stemningen bliver for negativ:

Jeg har ikke noget imod, at der kommer et lille vredesudbrud engang imellem; det kan sådan set være meget forløsende, at de får lukket lidt op for posen over for den anden. Men det skal heller ikke være det, der bliver det styrende; det skal jo gerne kunne nedtones igen. (*Advokatmægler, interview*)

En god tone på mødet kan ikke i sig selv skabe grobund til en forligsmæssig løsning. Men det, at der er en god tone mellem parterne, kan tjene som indikator for, om parterne er åbne for at forsøge at skabe en gensidig forståelse. Som en part her bemærker, så får man lyst til at tale ordentligt til hinanden, hvis stemningen på mødet er positiv:

Der herskede en meget positiv ånd under forsøget på at finde frem til en løsning, og det gjorde, at man fik lyst til at tale ordentligt til hinanden. (*Sagsøger, spørgeskema*)

Retsmæglingens udgangspunkt taget i betragtning, er det forbavsende mange af deltagerne, som synes, at tonen på møderne har været meget god eller i hvert fald rimelig god, jf. tabel 14. Mæglerne giver udtryk for, at tonen i omkring en tredjedel af møderne er knap så god, mens både parterne og partsadvokaterne mener, at det sjældnere er tilfældet. Forskellen afspejler muligvis, at retsmæglernes forventninger er højere end de øvrige deltageres, eller at retsmæglerne har flere erfaringer med retsmæglinger og dermed kan relativere vurderingen af det enkelte møde. Det ændrer dog ikke ved, at både parter og partsadvokater i langt de fleste tilfælde er meget tilfredse med tonen på møderne.

Tabel 14. Vurdering af udsagnet ”Tonen på mæglingsmøderne var god”.

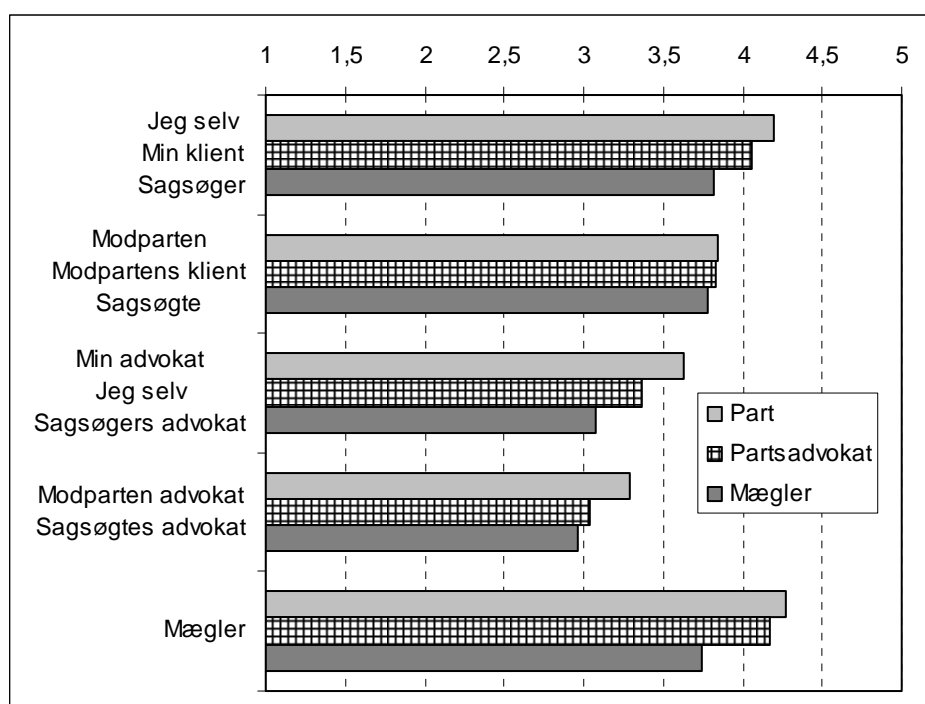
	Part	Partsadvokat	Mægler
Slet ikke	4 %	0,4 %	3 %
I ringe grad	3 %	2 %	7 %
I nogen grad	17 %	13 %	25 %
I rimelig grad	27 %	32 %	39 %
I høj grad	49 %	52 %	27 %
I alt	100 %	100 %	100 %

Sammenfattende tyder de ovenstående analyser på, at deltagerne i retsmægling gennemgående har været meget tilfredse med mæglingens forløb.

6.3 DELTAGERNES BIDRAG

Spørgsmålet om, hvor aktive de forskellige deltagere har været under retsmæglingen, er også belyst, idet parterne er bedt om at angive – på en skala fra 1 til 5 – hvor aktive henholdsvis de selv, modparten, deres egen advokat, modpartens advokat og retsmægler har været. Tilsvarende er advokaterne bedt om at anføre aktivitetsniveauet hos henholdsvis deres egen klient, modpartens klient, dem selv, modpartens advokat samt mægleren, mens mæglerne har oplyst om aktivitetsniveauet hos henholdsvis sagsøger, sagsøgte, sagsøgers advokat, sagsøgte advokat samt dem selv, jf. figur 6.

Figur 6. Deltagernes vurdering af aktivitetsniveauet under mæglingsmøderne.

Gennemsnitligt svarpoint på en skala fra 1, som betyder "meget passiv", til 5, som betyder "meget aktiv".

Ligesom tilfældet var med hensyn til vurdering af egen og øvrige deltageres motivation for retsmægling, jf. afsnit 5.4, er parterne også mere tilbøjelige til at se sig som mere aktive end modparten og egen advokat som mere aktiv end modpartens advokat. Samme, men dog noget svagere tendens ses i svarene fra partsadvokaterne. Mæglerne mener derimod, at de to parter og de to partsadvokater overordnet set har været lige aktive, mens partsadvokaterne har været mindre aktive end parterne. Det svarer helt til, hvad man skulle forvente, idet retsmægling sigter på, at især de direkte involverede parter skal være aktive i løsning af konflikten.

Mæglerens aktivitetsniveau under retsmæglingen vurderes af både parterne og partsadvokaterne til at ligge lidt over niveauet for den mest aktive part, mens mæglerne selv ser sig som lidt mindre aktive end parterne. Generelt vurderer mæglerne alle deltageres

aktivitetsniveau som lidt lavere, end de øvrige deltagere gør, hvilket igen muligvis kan bero på en mere ideal vurdering fra retsmæglernes side.

6.4 SVÆRE FASER

For at kunne få et indtryk af, hvilke udfordringer deltagerne i en retsmægling står overfor, er samtlige interviewede blevet spurgt om, hvad de synes er eller har været det sværeste i mæglingsforløbet. De svar, som retsmæglerne giver, vidner om, at næsten alle faser af retsmæglingen kan byde på store udfordringer. Hvornår den svære fase indtræder, afhænger af såvel sagstypen som parternes, partsadvokaternes og mæglerens personlighed og temperament.

Nogle retsmæglere beskriver oplysningsfasen som den sværeste. Det er her, hvor parterne sætter sig over for hinanden og skal diskutere med hinanden og, ikke mindst, give hinanden plads til at forklare deres respektive opfattelser af konflikten.

Der er altid en lidt anspændt atmosfære til at starte med. Det er jo to stridende parter, der kommer. De er jo godt klar over, at de selv skal bide til bolle på deres egen konflikt; og det kan man godt være lidt nervøs for. Det slap de jo netop for ved at gå til advokat. Nu får de konflikten tilbage; det kan godt være lidt vanskeligt. (*Advokatmægler, interview*)

Især synes denne fase at være svær, hvis der er tale om sager, hvor parterne er stærkt følelsesmæssigt involveret, enten fordi udfaldet af sagen er af meget stor betydning (f.eks. forældremyndighedssager), eller fordi parterne i løbet af deres konflikt har opbygget en høj grad af fjendtlighed over for hinanden (f.eks. nabosager). Som en part her beskriver, kan det forhold, at parterne forud for mægling har et indgående kendskab til hinanden, i sig selv gøre det sværere at give den anden plads til at fremlægge sin version af konflikten:

Det sværeste var, at jeg kendte hende. Jeg har kendt hende i 8 år. Jeg vidste, at hun bare sad og sagde ja og amen, og jeg kunne ikke bare sige til retsmægleren: 'Prøv at høre her. Hun sidder bare og fylder dig og mig med løgn. Det her er jo spild af tid.' (*Sagsøgt i familiesag, interview*).

Der er dog også mange retsmæglere, for hvem problemerne især opstår i den næste fase, afgrænsningsfasen, hvor parterne og retsmægleren i fællesskab skal forsøge at nå ind til kernen af konflikten. Det svære i denne fase kan være at få parterne til at udvide deres fokus, så de ikke kun tager udgangspunkt i de juridiske påstande fra stævning og svarskrift:

Den sværeste fase er vel, når man, efter parterne har haft deres redegørelser, så forsøger med dem at udtrage, hvad det egentlig er, der kan være temaerne for drøftelserne. Det kan være svært at få tilstrækkeligt mange overskrifter ind, for de er tit meget fikserede på de påstande, de er kommet med i stævningen og svarskriftet; de har svært ved at fravige dem. (*Dommermægler, interview*)

Afgrænsningsfasen er en vigtig fase i mæglingsforløbet, idet det, der konkluderes her, kommer til at udgøre en platform for, hvad resten af mæglingen skal handle om. Som en erfaren retsmægler udtrykker det, 'så kører resten af sig selv', hvis man har klaret denne fase godt.

Den fase, som langt de fleste af retsmæglerne vurderer til at være den sværeste, er dog løsningsfasen. Retsmæglerne forklarer dette med, at det er svært for parterne at gå fra at fokusere på de uoverensstemmelser, der har ført frem til deres konflikt, og til at fokusere på, på hvilke punkter de kan mødes for at få løst deres konflikt:

Den sværeste fase er, når man ikke kan få parterne og advokaterne til at tænke fremad. Det hop i stemning, der skal ske fra at være optaget af, hvad der skete, og hvad den juridiske status af det, der skete, er, til at tænke over, hvad for nogle muligheder vi har for at lave en aftale, der er så god for begge parter som muligt. Det er noget rent mentalt, at man laver det hop. Det er rigtigt svært at stille de rigtige spørgsmål dér. (*Advokatmægler, interview*)

Den balancegang, mæglerne står over for i løsningsfasen, er, at de gennem deres spørgeteknik skal forsøge at få parterne til at formulere mulige løsningsforslag, uden at de i høj grad leder parterne til bestemte løsningsforslag. I kraft af, at retsmæglerne er neutrale og har erfaringer som henholdsvis dommere og advokater (og retsmæglere), er det i mange tilfælde lettere for dem at finde løsningsmuligheder, end det er for parterne. Flere beskriver, hvordan de i retsmæglinger har kunnet se løsningsmuligheder, som for dem har været oplagte, men som parterne af forskellige grunde har været blinde overfor. I en sådan situation kan det være svært at følge de teoretiske forskrifter om, at mægleren kun skal fungere som katalysator i processen og ikke selv være den, der leverer løsningsforslagene:

Den mest problemfyldte fase, der hvor jeg *virkelig* får problemer, er, når vi kommer til løsningsfasen, hvor man som mægler skal holde sig tilbage for ikke lige at forklare, hvordan den her sag, skal løses. (*Advokatmægler, interview*)

Selv om retsmægler får parterne til at komme med løsningsforslag, og selv om det også synes muligt for parterne at tale sig i retning af en mulig løsning på deres konflikt, er det dog ikke givet, at en aftale er sikret. Flere mæglere bemærker, at den sidste fase, hvor parterne skal formulere udbyttet af mæglingen i en aftale, kan være problematisk. Uanset at parterne i store træk måtte være blevet enige om en løsningsmodel, kan der

sagtens være uoverensstemmelser i detaljerne, som kan komme til at stå klarere frem og give anledning til nye diskussioner og videre konflikt, når løsningsmodellen skal formuleres:

Når det sidste søm skal slås i, ved folk godt, at så er det alvor. Og det kan godt være, at man så lige rejser sig i stolen og står fast på nogle punkter, som jeg sidder udefra og vurderer som bagatelagtige, men hvor man selvfølgelig skal behandle dem med den fornødne respekt. Men det er den del af processen, som for parterne må være sværest. Det er der til sidst, når vi skal have det på skrift og have det formuleret. (*Advokatmægler, interview*)

Interviewene med retsmæglerne viser med al tydelighed, at der kan opstå problematiske situationer på hvilket som helst tidspunkt i mæglingsforløbet. På den anden side er der også retsmæglinger, der stort set mægler sig selv, når parterne først sidder over for hinanden.

6.5 SEPARATE MØDER

Et af de redskaber, retsmægleren kan benytte sig af, når mæglingen går i hårdknude, er separate møder, idet mægler kan foreslå parterne at mødes med mægleren hver for sig. Med en enkelt undtagelse har alle retsmæglerne benyttet sig af denne mulighed. Som tidligere nævnt har der været afholdt separate møder i 79 pct. af sagerne. Generelt er retsmæglerne meget positive over for de separate møder:

Det har uden nogen som helst form for sammenligning været det suverænt stærkeste værktøj, jeg har haft til rådighed. Ja, jeg kan næsten ikke sige det stærkt nok: Hvis jeg ikke havde haft separatmøderne, så var jeg ikke nået til løsninger i så mange sager, som jeg rent faktisk er nået til løsninger i. (*Advokatmægler, interview*)

Flere retsmæglere har givet udtryk for, at de har været skeptiske over for idéen om separate møder, fordi de har anset det som problematisk, at der foregår noget under mæglingsprocessen, som begge parter ikke har adgang til. Selv om enkelte stadig mener, at separate møder ud fra en ideel betragtning ikke stemmer overens med retsmæglingstanken, fordi det er med til at skabe distance mellem parterne, vil det store flertal dog nødig i praksis undvære de separate møder:

Da jeg fik undervisningen, tænkte jeg: 'Separate møder, det kan man da slet ikke tillade sig at have. Det er et brud på alt mulig god skik og brug, at man skal sidde og tale med den ene part, mens den anden part ikke hører på det. Hele vores procesform er bygget op om, at der skal være fuld vished om, hvad der foregår. Det er jo sådan noget underligt hemmelighedskræmmeri.' Men jeg må sandelig sige, at jeg har fået revideret min opfattelse. (*Dommermægler, interview*)

På baggrund af interviewene med retsmæglerne er indtrykket, at de separate møder for alvor har deres berettigelse i de situationer, hvor mæglingsprocessen er ved at gå i stå; dvs. hvor man af en eller anden grund befinder sig i et dødvande, og irritationen begynder at melde sig mellem parterne. Typisk vil de separate møder finde sted i løsningsfasen, dvs. efter at parterne i fællesskab med mægleren er blevet enige om, hvad der skal være temaerne for retsmægling, og hvor de på den baggrund skal forsøge at få forskellige løsningsmodeller i spil.

Flere af mæglerne erfarer, at parterne er mere tilbøjelige til at udvise reel forligsvilje, når de sidder i de separate møder frem for i plenum. Desuden kan de her mere risikofrit afprøve forskellige argumenter og løsningsforslag, ligesom de i højere grad tør løfte sløret for, i hvilket omfang og på hvilke områder de er villige til at komme modparten i møde.

Det er meget nemmere for en part at sidde og tale frit, når modparten ikke sidder lige overfor. Det er dels psykologisk, hvis der er nogen, som på grund af sagen har opnået et stærkt modsætningsforhold; men også strategisk, er det jo nemmere at sidde og lufte sine muligheder, når man ikke skal sidde over for én, som man har lidt mistillid til og måske tror vil misbruge en åbning. (*Dommermægler, interview*)

Den åbenhed, som retsmæglerne føler, at parten viser i de separate møder, bygger selvfølgelig på, at møderne er fortrolige. De fleste af retsmæglerne har den praksis, at de ved afslutningen af hvert separatmøde aftaler præcist, hvad de må gå videre med til den anden part, og som det fremgår senere, nærer parterne stor tillid til, at mægleren overholder dette. Ifølge flere mæglere, sker der ofte det, at en part over for mægleren løfter sløret for noget, som vedkommende umiddelbart ikke mener, bør komme den anden part for øre. Men når det først er sagt – når der først er 'lukket op for posen', som flere mæglere formulerer det – så sker der hyppigt det, at den pågældende part alligevel finder, at det sagte kan bringes i spil over for den anden part. Mens én mægler mener, at dette skyldes, at parterne i sådanne situationer ikke ønsker at fremstå som om, de spiller taktisk spil, forklarer en anden mægler det med, at det, der først blev sagt i fortrolighed, ikke fremstår som særligt fortroligt, når det først er blevet vendt med mægleren. På den måde kan de separate møder siges at have en katalyserende effekt i mæglingsprocessen.

Der er selvfølgelig også situationer, hvor der under de separate møder kommer oplysninger frem, som ikke må blive givet videre til modparten. Mægler kan alligevel ofte drage nytte af denne viden i det videre forløb, da det kan lette forståelsen af konflikten og dens baggrund, og dermed gøre det lettere at komme videre med løsning af konflikten. Man kommer 'nogle spadestik dybere', som en mægler udtrykker det.

Selv om det, der siges i de separate møder, er noget, der ikke må bringes frem, så giver det jo retsmægleren en helt anden baggrund for at forstå nogle ting. Og det

betyder, at du bliver i stand til at stille nogle spørgsmål og åbne noget uden at afsløre, hvad du ikke må afsløre, men alligevel åbne for nogle ting, som du måske ellers ikke kunne. (*Advokatmægler, interview*)

Er parterne bistået af advokater, tjener de separate møder et yderligere formål, idet de giver den ene part mulighed for at drøfte sagen med sin advokat, mens mægleren holder møde med den anden part. Flere af retsmæglerne fortæller, at de værdsætter den rolle partsadvokaterne spiller, især i forbindelse med de separate møder. Dette vil blive beskrevet i afsnit 6.6.

Separatmøder giver endvidere et kærkomment frirum i en mæglingsproces, der kan kræve megen energi og koncentration fra de deltagende parter.

Alle har brug for en pause. Så får man lov til lige at trække vejret og samle tankerne eller være sig selv eller få overvejet nogle ting. Det er ikke altid, at der foregår noget konstruktivt det sted, jeg har forladt, men jeg tror, det er vigtigt, at man lige får tid til overvejelse. (*Advokatmægler, interview*)

Separatmødets funktion som et frirum i mæglingsprocessen kan have endnu større betydning i sager, hvor parterne er meget følelsesmæssigt belastede. Her kan alene det at sidde over for den anden part og forklare sig være en stor psykisk belastning:

Jeg synes, det var hårdere, end jeg havde regnet med, at sidde over for dem og sige de her ting, gøre rede for [fyringen] Jeg havde håbet på, at det måske var godt, men det ved jeg faktisk ikke, om jeg synes, det var. Jeg havde det egentlig først godt, da vi kom ind i de her lukkede lokaler hver for sig. (*Sagsøger i fyringssag, interview*)

Der er stor forskel på, i hvor meget og under hvilke omstændigheder de forskellige retsmæglerne ynder at benytte sig af separate møder. Forskellene skyldes nok primært forskelle i mæglerens temperament og personlige mæglingsstil. En af de retsmæglerne, der er meget begejstret for de separate møder, beskriver, at han gerne tager parterne i separate møder hurtigt efter, at parterne har fremlagt deres synspunkter, for – som han udtrykker det – at 'få folk lidt ud af busken'. Andre er mere tilbageholdende med deres anvendelse af de separate møder, fordi de helst ser, at parterne i plenum når så langt som overhovedet muligt:

For mig er der lidt en sport i at prøve at trække de separate møder lidt, for ellers begynder de der penduldiplomatiske forhandlinger med det samme. Det lever for mig ikke helt op til kvaliteten i det, vi skal lave. De skal se hinanden i øjnene så længe som muligt, de skal snakke sammen, og de skal høre på hinanden. Det andet bliver for målrettet. Der er for lidt mæglingsproces og for meget fokusering på et endemål. (*Dommermægler, interview*)

Flere mæglere fortæller, at de kun har separate møder i sager, hvor parterne enten har advokat eller anden bisidder med. Det skyldes, at de hverken finder det særligt konstruktivt for mæglingsprocessen eller behageligt for parterne, hvis en part skal sidde alene tilbage, mens mægleren holder møde med den anden.

Det er dog langt fra alle retsmæglerne, der afholder sig fra at bruge separate møder i sådanne situationer, idet der er afholdt separate møder i lidt under 2/3 af de sager, hvor ingen eller kun den ene part har en advokat med. Til sammenligning bliver der afholdt separate møder i 85 pct. af de sager, hvor begge parters advokater deltager.

I familiesager afstår nogle af retsmæglerne helt fra at anvende separate møder, fordi de mener, at det i disse sager er afgørende, at parterne gennemfører alle elementer i mæglingsprocessen i fællesskab. Det giver de bedste forudsætninger for at opnå en gensidig forståelse.

Det er hovedreglen, at jeg ikke har separate møder i familiesager. Det er både, fordi der ikke er advokater med, men også fordi jeg tror, at det er gavnligt for parterne, at de hele tiden hører hinanden. De har jo ikke nogen glæde af at sidde og fortælle mig i enrum de allermest personlige, private ting, og det er heller ikke særligt gavnligt for processen, tror jeg. Jeg tror, at det, det handler om, er, at de skal prøve at høre hinanden og forstå hinanden. (*Dommermægler, interview*)

Samtidig siger en anden mægler, at han i forældremyndighedssager normalt har separate møder meget tidligt i processen, fordi han på den måde hurtigere kan få parterne til at nærme sig hinanden.

Ser man samlet på sagerne, adskiller familiesagerne sig dog ikke i nævneværdig grad fra de øvrige med hensyn til, hvor ofte der afholdes separate møder.

I spørgeskemaet er parterne blevet bedt om at vurdere, om de var glade for den mulighed, som de separate møder giver for at drøfte sagen, uden at modparten er til stede. De er endvidere spurgt om, hvorvidt de følte sig overbeviste om, at det, de sagde under de separate møder, ikke blev bragt videre til modparten uden deres samtykke.

Tabel 15. Parternes vurdering af separate møder.

	Satte pris på at drøfte sagen, uden at modparten var til stede	Overbevist om, at mødeindholdet forblev fortroligt
Slet ikke	4 %	2 %
I ringe grad	3 %	2 %
I nogen grad	15 %	8 %
I rimelig grad	19 %	17 %
I høj grad	59 %	72 %
I alt	100 %	100 %

Som det ses af tabel 15 har parterne sat stor pris på de separate møder. Langt mere end halvdelen har i høj grad sat pris på denne mulighed, og kun nogle få procent synes ikke at have haft udbytte af disse møder. En stor majoritet af parterne er også overbevist om, at det, der er sagt på de separate møder, ikke er kommet videre. Den lille del, som ikke har stølet på det, er typisk også dem, der ikke har sat pris på disse møder.

Enkelte af de interviewede har fremhævet visse ulemper ved de separate møder. En retsmægler bemærker, at møderne kan bryde den fælles dynamik, der kan opstå, når parterne sidder i plenum, og at det kan være svært at genskabe den stemning, når parterne så mødes igen. Dette støttes af en af de interviewede partsadvokater, der beskriver, at der efter det separate møde var en del tøven fra parternes side, fordi ingen havde lyst til at være den første, der spillede ud med et forslag i plenum. Og i forlængelse af spørgeskemaet skriver en part, at retsmægleren i vedkommendes sag havde opfordret parterne til at gå i separatomøde umiddelbart efter, de havde fremlagt hver deres syn på konflikten, hvilket betød at mæglerens rolle blev reduceret til blot at være budbringer mellem de to parter.

Der er enkelte eksempler på, at separate møder kan have en decideret destruktiv indflydelse på processen, fordi parterne, mens de har siddet alene med deres advokater, er blevet mere og mere uforsonlige:

I en sag skete der det, at advokaten og parten gravede sig ned. Jeg følte, at for hver gang jeg gik fra den ene til den anden, så var det hele faktisk trukket hårdere op. Og det gjaldt begge sider. Det kan hænge sammen med, at den redegørelse, der havde været forud for, gik ret tæt på. Den blev meget personlig. (*Dommermægler, interview*)

En sidste ulempe ved de separate møder, som er blevet fremført af en af de interviewede partsadvokater, er, at det er for omstændeligt. Møderne trækker mæglingen for langt ud.

En af retsmæglerne har en særlig praksis. Han anvender kun i yderste tilfælde separate møder, men til gengæld kan parterne under hans retsmæglinger hele tiden frit forlade rummet, hvis de f.eks. vil konferere med deres advokat:

Ved mine retsmæglinger kan folk komme og gå, som de vil. Jeg sidder inde i rummet, og jeg holder nogen pauser engang imellem. Hvis folk har lyst til at gå ud på gangen og ryge eller gå på toilettet eller gå ud for at tale med deres advokat eller ringe til en eller anden, så må de gerne gøre det. Så går retsmæglingen i stå i de minutter, det varer, men det generer ikke. (*Advokatmægler, interview*)

6.6 PARTSADVOKATERNES ROLLE

Selv om retsmægling principielt sigter på at give konflikten tilbage til parterne, så spiller partsadvokaterne ofte en vigtig rolle, som adskiller sig dog markant fra den, advokaterne har ved en domsforhandling og ved forligsmægling, idet advokaterne ikke skal procedere sagen. Ved retsmægling fungerer partsadvokaterne primært som rådgivere eller sparringspartnere, der kan hjælpe parterne med at overskue konsekvenserne af løsningsmodeller, ligesom de kan informere om konsekvenser og procesrisici, hvis sagen sendes tilbage til retten. Med advokaterne har parterne 'en krykke at støtte sig til', som en retsmægler formulerer det. Især under de separate møder er dette en central funktion.

Ofte vil partsadvokaternes rolle ændre sig i løbet af retsmæglingen, fra i begyndelsen, hvor parterne fremlægger deres opfattelse af konflikten, at være meget passive til at komme mere på banen senere i processen, når der f.eks. skal produceres løsningsforlag, eller når den endelige aftale skal formuleres.

En vigtig del af advokaternes arbejde ligger forud for mæglingen. En af retsmæglerne bemærker, at parter, der har en advokat, ofte er mere velforberejdede og bedre orienteret om, hvad der kommer til at foregå under mæglingen:

Det, at der er advokater med, betyder, at parterne på forhånd har drøftet sagen med deres advokater og har fået et indtryk af, hvad det er for nogle ting, vi skal snakke om, og hvor man kan se nogle muligheder og nogle problemer. (*Advokatmægler, interview*)

Flere af retsmæglerne giver udtryk for, at de, inden retsmæglingsforsøget gik i gang, var noget betænkelige ved, at der kunne deltage advokater ved mæglingerne. Næsten uden undtagelse er retsmæglerne i dag imidlertid meget begejstret for den rolle, som partsadvokaterne spiller, f.eks. med at rådgive klienten, når den endelige aftale skal formuleres:

Advokaterne er den helt store positive overraskelse, set med mine øjne. Altså, det var jo noget, vi var lidt forbeholdende overfor fra starten, for vi var lidt i tvivl, om de ville forstå, at de jo skulle være ret passive, mere passive end de normalt er. Og dér synes jeg faktisk, at de har været smadder gode. Under retsmæglingen er de jo meget passive i starten, og der hvor deres kvalitet virkelig kommer frem, det er, når aftalen begynder at være på plads, så at der skal formuleres noget på skrift. Det sætter jeg typisk advokaterne til at gøre sammen; og også til at afdække hjørner i aftalen, som parterne måske ikke lige selv har fået øje på. Og det synes jeg, at de har været smadder gode til. (*Dommermægler, interview*)

En retsmægler understreger, at selv om retsmæglingsprocessen ikke sigter på at finde juridiske løsninger, så er sagerne allerede indskrevet i en juridiske kontekst, og derfor kan processen drage stor nytte af, at der deltager advokater på parternes side. Ofte bety-

der advokaternes erfaring med sagsgangen ved domsforhandlinger, at de kan være med til at gøre forligsmulighederne mere attraktive for parterne:

Jeg vil langt hellere have advokater med end have parterne helt alene. Advokaterne, oplever jeg, er typisk forligsorienteret. De forstår sagen, og de forstår risikoen ved at fortsætte og fordelene ved at slutte sagen på mødet. Derved er de gode til at skubbe i den rigtige retning. Selv om vi ikke skal snakke jura – for meget i hvert fald – så er der jo altså visse juridiske realiteter, man ikke kan komme udenom. Hvis vi er på et område, hvor bevisbyrden er fuldstændig klar, og hvis man ved, at den kan man ikke løfte, så kan det ikke undgå at spille en rolle. Meget af det handler jo også om procesrisiko. (*Dommermægler, interview*)

Mange retsmæglere fortæller, at det især er under de separate møder, at partsadvokaterne virkelig viser deres værd, fordi de, som tidligere berørt, kan udnytte den tid, mægleren er i møde med modparten, til at drøfte stillede forslag og videre muligheder med sin egen part. Dette er med til at gøre retsmæglingsprocessen mere effektiv:

De separate møder er lettere at håndtere, når der er en advokat, som så kan bruge ventetiden på at drøfte løsningsmuligheder osv. med klienter eller drøfte sagen i det hele taget, så der sker noget samtidig med, at jeg taler med de andre. Så på den måde bliver processen anderledes og opleves mere intens, fordi der hele tiden sker noget. (*Dommermægler, interview*)

Flere retsmæglere bemærker endvidere, at det ofte er meget lettere at være mægler i de sager, hvor der er partsadvokater med, fordi parterne kan bevæge sig med en større frihed, når de får rådgivning undervejs. Derudover kan advokaterne også tage sig af nogle af de opgaver, som mægleren kan have svært ved at varetage uden at komme i neutralitetsproblemer. Det gælder f.eks. realitetstestning eller stillingtagen til juridiske spørgsmål.

Generelt er det indtrykket, at tilstedeværelsen af partsadvokater tager en del af ansvaret fra mæglerens skuldre, fordi mægleren ikke i lige så høj grad behøver at bekymre sig om, hvorvidt parternes behov og interesser er tilstrækkeligt tilgodeset i processen. Det betyder, at mægleren har mere overskud til at koncentrere sig om løsningen af konflikten:

Jeg er *utrolig* glad, når der er partsadvokater med. Det gør det meget nemmere at være mægler. Jeg behøver ikke at være så bekymret for, hvordan styrkeforholdet er mellem parterne. Altså, jeg kan virkelig koncentrere mig om det, der er konflikten, og jeg kan gå lige til og stille nogle nærgående spørgsmål og tage nogle emner op, som jeg måske ville have været tilbageholdende med ellers. Jeg føler mig *langt* mere fri, når der er partsadvokater med. (*Advokatmægler, interview*)

Partsadvokaterne kan dog også give problemer. Flere retsmæglere har haft enkelte sager, hvor partsadvokaterne har udgjort et problem eller endda direkte har forhindret en forligsmæssig løsning. Når partsadvokaterne bliver destruktive i forhold til mæglingsprocessen, er det som regel i de tilfælde, hvor de ikke kan løsrive sig fra den juridiske konflikt:

Det, der kan blokere – det har jeg desværre oplevet to gange – det er advokaterne. De kan jo gå ind og spolere processen fuldstændig. Det er hovedreglen, at det er rart at have advokater med, men når de så ødelægger det, så er det meget vanskeligt at håndtere, synes jeg. De snakker jura, og de bliver uvenner med hinanden, og så bliver der en meget oppisket stemning. (*Dommermægler, interview*)

En part beskriver, hvordan en lignende situation er opstået i forbindelse med hendes retsmægling:

Problemet i denne sag var, at det var advokaterne, der fik lov til at føre ordet, og at især modpartens advokat var fremragende til at tilsløre/forvrænge sagens faktiske forhold. I stedet for at de involverede parter skulle hjælpe til at kommunikere på en saglig, civiliseret måde, blev det til en kappestrid om smartness vore advokater imellem, fyldt med billige fraser. (*Sagsøger, spørgeskema*)

De negative erfaringer med partsadvokaters deltagelse er dog få. Men de viser, hvor vigtigt det er, at alle deltagerne i en retsmægling er positivt indstillet over for processen. En af de interviewede partsadvokater giver følgende råd til kollegaer, der måtte komme til at deltage i en retsmægling som partsadvokat:

Det kræver, at man også selv er lidt åben over for, at synsvinklen er en anden, og at man netop ikke, hver gang manden ovre på den anden side af bordet kommer med nogle argumenter, som man, hvis det var i en retssag, med det samme ville begynde at brokke sig over, fordi de ikke har noget med sagen at gøre – det skal man netop afholde sig fra og i stedet for deltage i snakken, også om de argumenter, som strengt taget ikke har noget med sagen at gøre. (*Advokat for sagsøgt, interview*)

Hvis partsadvokaterne deltager i processen, må retsmægleren til gengæld også give plads til dem og til deres juridiske vinkel på konflikten.

Alle parter skal have rum, også partsadvokaterne. Man skal være opmærksom på, at selv advokater er en slags mennesker, og at de også har behov for at gøre et godt stykke arbejde; og det kan jo godt indebære, at de også skal have rum til at udtale sig. Når de nu er inviteret med og deltager, skal der udvises en forståelse for, at der kan falde juridiske synspunkter af undervejs. (*Advokat for sagsøgt (og retsmægler), interview*)

7 MÆGLERENS ROLLE OG BIDRAG

Retsmæglerens rolle er helt central for mæglingen. Det er retsmægleren, der sætter rammerne og leder processen. Derfor er retsmæglerens rolle også genstand for megen diskussion i retsmæglerkredse. Diskussionen drejer sig overordnet set om, i hvor høj grad mægleren må deltage aktivt i mæglingsprocessen. Skal mægleren være passiv og blot sætte rammerne for parternes konfliktløsning? Eller kan mægleren tillade sig at deltage mere aktivt i processen ved også at optræde som parternes fælles rådgiver og medvirke til at producere mulige løsninger på deres konflikt?

Inden der gives plads til de mange forskellige nuancer i opfattelsen af retsmæglerens rolle, gengives først en beskrivelse heraf, som alle de, der har ytret sig om emnet, synes at kunne tilslutte sig:

Mæglerens primære funktioner er at få styret en proces, hvor parterne får talt ordentligt om den konflikt, de har. Så er vi nået et langt stykke ad vejen. Det næste: at få parterne til at indse, at verden nok ikke er så sort/hvid, som de hver især har fået den til. Og så snart vi er der, så er sagen lige ved at være løst. (*Advokatmægler, interview*)

De midler, mægleren kan tage i anvendelse for at udfylde denne rolle, behandles i dette afsnit. Spørgeskemaundersøgelsen omfatter en lang række spørgsmål, der belyser forskellige aspekter ved retsmæglerens bidrag samt parternes og partsadvokaternes vurderinger heraf. Derudover har spørgsmålet om mæglerens rolle været centralt i de interview, der er foretaget med såvel parter og partsadvokater som med retsmæglerne selv, ligesom det er behandlet i mange af kommentarerne i forbindelse med spørgeskemaerne.

7.1 MÆGLERENS FORBEREDELSE

Et principielt spørgsmål er, hvorvidt mægleren inden mæglingen bør sætte sig ind i den pågældende sag, eller om hun/han bør møde til mæglingen helt uden forberedelse for på den måde at undgå at være forudindtaget. Med en enkelt undtagelse orienterer alle retsmæglerne sig inden mæglingen i sagens akter. De fleste pointerer dog, at de kun gør det meget overfladisk, og at de f.eks. ikke læser alle sagens bilag og heller ikke sætter sig specifikt ind i juraen på området. Retsmæglerne nævner primært to årsager til, at de sætter sig ind i sagerne. Den første er hensynet til parterne, idet det kan blive opfattet som ubehøvlet eller sløset, hvis mægleren slet ikke ved, hvad sagen handler om. Den anden er hensynet til forståelsen af konfliktens problemstillinger, idet ikke alle parter er lige gode til at kunne forklare, hvad deres sag drejer sig om.

En enkelt mægler læser konsekvent *ikke* sagens akter inden mægling. Det giver efter hans mening bedre mulighed for ud fra parternes fremlægning at forstå, hvad der reelt er konflikten kerne:

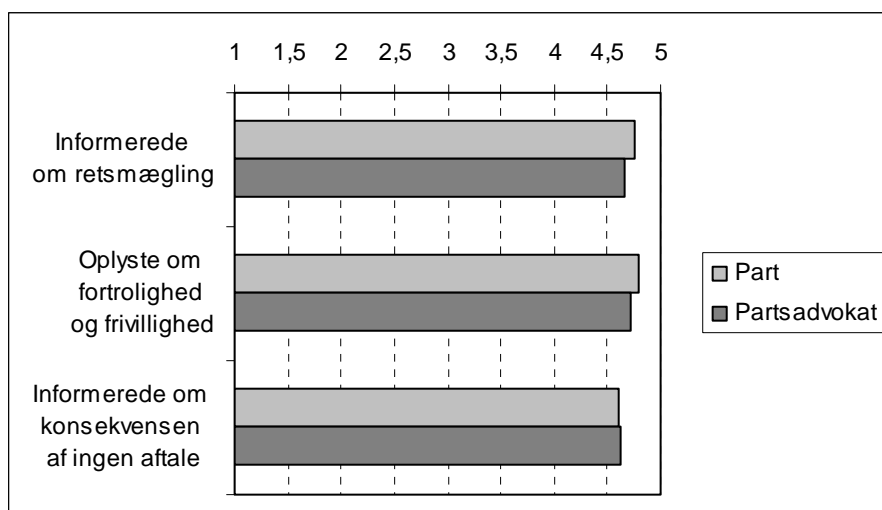
Det giver mig langt større frihed til at virke som retsmægler for parterne, hvis jeg ikke ved noget om deres sag, og jeg får ikke så mange idéer om, hvordan jeg synes, den skulle løses. Igennem de veje, hvor jeg får informationer, kommer parterne til at betrede nogle veje, som de ikke har betrådt før. Juristerne vil nok kalde det svinkeærinder, men jeg har fundet ud af, at svinkeærinderne siger utroligt meget om det vigtige. Også meget om, hvorfor parterne ser forskelligt på det, fordi deres svinkeærinder er forskellige. (*Advokatmægler, interview*)

Det skal bemærkes, at enkelte parter har udtrykt undren og irritation, når de oplever, at mægler ikke havde sat sig ind i, hvad deres sag handlede om.

7.2 MÆGLERENS INTRODUKTION

Det første retsmæglingssmøde vil typisk starte med, at retsmægleren fortæller nærmere om, hvad retsmægling går ud på, og hvad der vil komme til at foregå på mødet. Retsmægleren informerer videre deltagerne om, at deltagelse i retsmægling er frivilligt, og at sagen vil gå tilbage til normal behandling ved retten, såfremt retsmæglingen ikke ender med en aftale. Derudover indskærpes over for parterne, at det, der siges under møderne, er fortroligt, og at det derfor ikke må bruges i retssagen, såfremt sagen går tilbage til retten.

Figur 7. Deltagernes vurdering af, i hvilket omfang retsmæglerne har informeret om forskellige forhold ved retsmæglingen.

Gennemsnitligt svarpoint på en skala fra 1, som betyder "slet ikke", til 5, som betyder "i høj grad".

Som det fremgår af figur 7, er der meget stor enighed om, at mægleren i høj grad har bidraget med information om retsmæglingen. Ingen af parterne eller partsadvokaterne har svaret, at dette slet ikke eller kun i ringe grad er sket, og mere end tre fjerdedele af dem har svaret, at dette i høj grad er sket. Der er således ikke nogen, der kan siges at have følt sig egentlig dårligt informeret om, hvad retsmæglingen går ud på.

Alle er – i hvert fald til en vis grad – blevet oplyst om forhandlingernes fortrolighed og frivillighed. Ingen af parterne eller partadvokaterne svarer således, at dette slet ikke er sket. Knap 80 pct. svarer, at det i høj grad er sket.

I ganske enkelte tilfælde mener parter og partsadvokater ikke, at mægler har informeret om, hvad der ville ske, hvis der ikke blev indgået en aftale. I fire af de fem sager, det drejer sig om, er der senere indgået aftale. I øvrigt er de forskellige deltagere i disse sager ikke altid enige om, at de ikke er blevet godt informeret om konsekvenserne af, at der ikke indgås en aftale.¹⁷ Som sagt er utilfredshed med information en undtagelse: Næsten tre fjerdedele af parterne og partsadvokaterne mener således, at mægleren i høj grad har oplyst om konsekvenserne af, at aftale ikke opnås.

Alt i alt synes parterne og partsadvokaterne altså, at mæglerne i en meget væsentlig del af sagerne har informeret om såvel retsmæglingens indhold, forhandlingernes frivillighed og fortrolighed som konsekvenserne af, at parterne ikke når til en aftale. Det bør måske bemærkes, at enkelte personer i forbindelse med spørgeskemaerne har kommenteret, at mægleren har brugt unødigt lang tid på de indledende oplysninger, idet parterne allerede er blevet oplyst herom af deres advokater.

7.3 KLIMA OG EMPATI

Parter og partsadvokater er ganske enige om, at mægleren i langt de fleste tilfælde har bidraget til at sikre et godt forhandlingsklima, jf. figur 8. Mere end ni ud af ti synes, at det er sket i høj eller rimelig grad (svarkategori 4 og 5), og kun en enkelt har oplevet, at det slet ikke er sket.

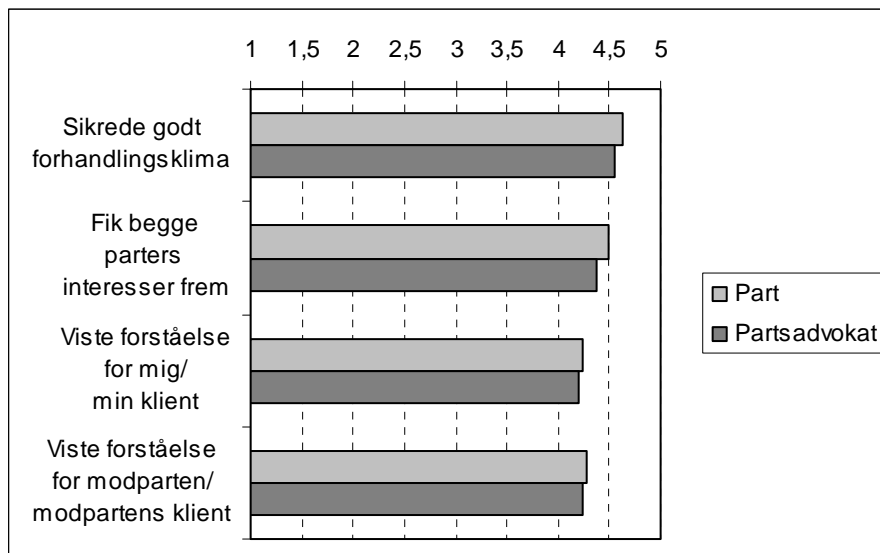
Svarfordelingen på spørgsmål om, hvorvidt mægleren fik begge parters interesser frem, er næsten den samme: Næsten ni ud af ti synes, det er sket i høj eller rimelig grad, mens ganske enkelte slet ikke synes, at mægler har bidraget til mødet på denne måde.

Knap fire ud af fem af parterne og partsadvokaterne mener, at mægler har vist forståelse for henholdsvis dem selv/deres klient, og lige så mange synes, at der er vist forståelse for modparten/modpartens klient. Oven i købet ser det ud til, at mægler i langt de fleste

¹⁷ I to af de tre sager, hvor også andre deltagere har udfyldt et spørgeskema, er de øvrige deltagere meget tilfredse med den information, som mægleren har givet om konsekvensen af en manglende aftale.

sager har været i stand til at dele sol og vind lige, idet knap 90 pct. vurderer denne situation på samme måde for de to parter.

Figur 8. Deltagernes vurdering af retsmæglerens bidrag til retsmæglingsprocessen.

Gennemsnitligt svarpoint på en skala fra 1, som betyder "slet ikke", til 5, som betyder "i høj grad".

Retsmæglerne er også spurgt om, hvordan de selv vurderer deres indsats i forhold til de ovennævnte aspekter ved retsmæglingen. Svarende til det, der er set tidligere, er mæglerne også på disse områder tilbøjelige til at nedtone deres egen indsats og giver den sjældnere end parterne og partsadvokaterne topkarakter. Som nævnt skal det dog næppe tolkes som en egentlig uenighed i vurderingerne.

At retsmægleren udviser forståelse for parterne kan være medvirkende til, at de føler sig mere trygge i mæglingssituationen. I en af de sager, hvor der er foretaget interview, har mægleren på de separate møder i udpræget grad vist både sympati og forståelse for parternes situation, hvilket begge parter har udtrykt stor tilfredshed med. Det bliver dog fra en af parterne senere vendt til skuffelse og vrede, da vedkommende opdager, at mægleren også så ud til at have et særligt tillidsfuldt forhold til modparten.

Det kan være en svær balance for retsmægleren på den ene side vise at sympati og forståelse, og på den anden side at sikre en neutral og upartisk fremtoning. Især i sager, hvor parterne er meget følelsesmæssigt påvirkede, vil de utvivlsomt være ekstra opmærksomme på at aflæse og tolke den måde, hvorpå mægleren fremstår i såvel tale som kropssprog. Interviewene med retsmæglerne efterlader dog klart det indtryk, at de er meget opmærksomme på, hvordan de gebærder sig over for parterne i såvel de separate møder som i plenum. Men det er samtidig givet, at det ikke er muligt til den mindste detalje at have kontrol over de signaler, man udsender, og slet ikke over, hvordan signallerne bliver opfattet. Derfor konstaterer en af retsmæglerne også, at det i en vis udstræk-

ning beror på tilfældighed, om man som retsmægler kan formå at skabe en god atmosfære ved mæglingen. Det handler i høj grad om, hvorvidt parterne nærer en umiddelbar sympati for den pågældende mæglers stil og personlighed:

Man bliver nødt til at erkende, at forskellige personer virker forskelligt. Jeg har siddet med nogen, hvor jeg bare kan mærke, at det kører, lige fra vi starter. De er trygge ved lokalet. De er trygge ved mig. De kan godt lide den måde, jeg gør det på, og smiler og er venlige. Og der er andre, der bare har en væg oppe med det samme. Der tænker jeg nogle gange: Hvis de var kommet ind på et andet kontor, hvis de var kommet ind til en anden retsmægler, så kunne det være, det var lykkedes meget bedre. Men sådan er livet jo. Det er ikke alle, der lige kan lide den stil, man har. (*Advokatmægler, interview*)

7.4 MÆGLEREN SOM FACILITERENDE ELLER (MED)PRODUCERENDE

Groft skitseret er den teoretiske og principielle holdning, at mæglerne bør være meget tilbageholdende med at bidrage med egentlige løsningsforslag, vurdere parternes argumentation eller lægge pres på parterne for at indgå en aftale samt med at udtale sig om, hvordan sagen vil kunne ende ved en retssag. En mere pragmatisk holdning er, at alt, hvad der kan fremme en mindelig løsning, bør tages i anvendelse, så længe mægleren sikrer, at ingen af parterne ender med en aftale, som de ikke kan stå inde for. Disse opfattelser afspejles i følgende udtalelser:

Jeg føler, at jeg har en faciliterende rolle – at jeg fungerer som mødelederen, der tilstræber at sikre et godt klima i processen og tilstræber at give rum for begge parter til at komme til orde. Jeg hører bestemt også til de retsmæglere, der mener, at jeg ikke kommer med løsningsforslag, endsige tilkendegiver, hvordan jeg mener, at udfaldet af sagen vil blive, hvis den gennemføres ved retten. (*Advokatmægler, interview*)

I overensstemmelse med teorien skal vi være processtyrende, og parterne skal selv løse deres konflikt. Og det starter jeg med at sige, og det siger jeg flere gange under processens forløb. Men altså, hånden på hjertet: Selvfølgelig er man lidt manipulerende. Ikke ondsindet, men for at hjælpe folk til at få den her konflikt ud af deres liv. Min grundindstilling til folks konflikter i retssystemet er: Få det dog sluttet, få det ud og kom videre. Og lav noget, som er mere positivt og sjovere og mere kreativt, for der er ikke noget så irriterende som at have en konflikt kørende. Derfor tror jeg, at jeg hjælper folk ved, at de får et forlig. Og det synes jeg, at jeg kan sige helt ærligt, for når det lykkes: Prøv at se de folk, når de går derfra. Den måde, de smiler på – det er belønning nok. (*Dommermægler, interview*)

7.4.1 Støtte til konstruktive idéer

Der er generel enighed om, at mægler meget gerne må opmuntre parterne til at komme med forslag til løsning af konflikten og andet, der kan fremme en aftale. Som det ses af tabel 16, har mæglerne da også i de fleste tilfælde støttet de konstruktive idéer, som parterne og partsadvokaterne måtte have fremsat under møderne.

Tabel 16. Vurdering af udsagnet ”Mægleren støttede konstruktive idéer”.

	Part	Partsadvokat	Mægler
Slet ikke	4 %	2 %	5 %
I ringe grad	4 %	3 %	3 %
I nogen grad	15 %	22 %	23 %
I rimelig grad	25 %	25 %	54 %
I høj grad	53 %	47 %	15 %
I alt	100 %	100 %	100 %

7.4.2 Fremsættelse af løsningsforslag

Der er intet i rammerne for retsmæglingsforsøget, der forhindrer retsmægleren i at fremsætte løsningsforslag, så længe vedkommende er påpasselig med ikke at kompromittere sin neutralitet og med ikke at presse forslag igennem, som parterne ikke kan stå helt inde for. Interviewene efterlader klart det indtryk, at retsmæglerne – dommere såvel som advokater – gennem deres uddannelse har lært, at de ikke selv bør fremsætte løsningsforslag. Hovedparten af retsmæglerne synes at have taget dette til efterretning og giver i udtryk for, at de enten helt afholder sig herfra eller i hvert fald er meget tilbageholdende hermed:

Mit udgangspunkt vil være, at jeg nok skulle fortælle dem, hvordan det var bedst for dem. Da vi så var igennem uddannelsesforløbet, fandt jeg ud af, at sådan skulle det altså ikke foregå, hvis det skulle foregå i overensstemmelse med det, der var god tone på bjerget. Og derfor er jeg måske nok blevet ekstrem i den anden retning, for jeg er meget fokuseret på, at det ikke skal være mine forslag. (*Advokatmægler, interview*)

Én ting er dog, hvad mæglerne har lært under deres uddannelse, én anden hvad der i praksis foregår under den enkelte mægling. I det følgende præsenteres fire tilgange, der i grove træk kan siges at repræsentere de forskellige praksiser i forhold til at fremsætte løsningsforslag.

Det er knageme deres egen konflikt, og hvis de vil have den løst, så kan de få den løst, men de må selv løse den med hinanden. Jeg skal ikke være den, som kommer og bestemmer, hvordan de skal løse deres egen konflikt. Og hvis de begge to sidder med en fornemmelse af, at det kunne være meget rart at blive færdig, så må de tage initiativ til at blive færdig. (*Advokatmægler, interview*).

Jeg er meget tilbageholdende med at komme med løsningsforslag. Det er faktisk utroligt vigtigt for mig ikke at gøre det, fordi jeg synes, at netop når man er dommer, så skal man virkelig holde lav profil. Jeg kan jo ikke udelukke, at nogle parter alligevel har oplevet en mimik eller et nik eller noget som en tilkendegivelse, men ordene kommer i hvert fald ikke ud af min mund, og jeg gør det i hvert fald ikke med vilje. (*Dommermægler, interview*)

Jeg præsenterer mig over for parterne som deres pennefører og deres mødeleder og deres hjælper og præciserer overfor dem, at det er dem selv, der skal producere løsningerne. Men det er jo også undervejs en balancegang, for helt så passiv er jeg nok heller ikke, hvis jeg skal være helt ærlig. Og navnlig hvis jeg har at gøre med parter, der f.eks. ikke kan brainstorme – som ikke kan finde ud af at komme med løsningsforslag, selv om der er løsninger, som springer lige i øjnene. Så er det jo en balancegang, hvor jeg måske træder lidt frem og spørger, om de har tænkt på det og det som en mulighed. Så bliver jeg jo mere aktiv og er mere end en pennefører. (*Dommermægler, interview*)

I nogle af sagerne går jeg lidt mere behårdt frem og siger: 'Ved du hvad, jeg synes, at du skal gøre sådan og sådan og sådan.' Det siger jeg så kun under separatmøderne. Og hvis jeg så har gjort det et par gange i separatmøder, så kan jeg godt fornemme, at nu er vi måske tæt på en løsning, hvor jeg så i plenum siger: 'Nu synes jeg, at vi er tæt på hinanden; jeg kunne forestille mig, at vi gør sådan og sådan og sådan.' Der kommer jeg med et decideret løsningsforslag. Det gør jeg i nogle sager, men det kommer an på sagens karakter, for i nogle sager kan du ikke rigtigt gøre det. Og det er også utroligt svært at vurdere, hvornår du skal gøre det i processen. (*Advokatmægler, interview*)

Fra spørgeskemaerne kan man få et indtryk af, i hvilken grad de forskellige involverede har oplevet, at mægleren er kommet med løsningsforslag, idet såvel mæglerne selv som parterne og partsadvokaterne er blevet bedt om at oplyse herom. Mens mæglerens vurdering kan være præget af uddannelsens principielle stillingtagen til dette spørgsmål, kan parterne og partsadvokaterne måske synes, at det er en udmærket idé, at mægleren deltager i processen på denne måde.

Tabel 17. Vurdering af udsagnet "Mægleren fremsatte selv løsningsforslag".

	Part	Partsadvokat	Mægler
Slet ikke	25 %	30 %	39 %
I ringe grad	11 %	16 %	22 %
I nogen grad	22 %	24 %	16 %
I rimelig grad	19 %	13 %	17 %
I høj grad	23 %	17 %	6 %
I alt	100 %	100 %	100 %

Det er muligvis sådanne forskellige tilgange, der afspejler sig i de svar, der er gengivet i tabel 17. Heraf ses, at mæglerne forholdsvis sjældent mener, at de er kommet med løsningsforslag, mens især parterne synes, at det ret hyppigt er sket. De ganske store forskelle mellem især parterne og mæglerne kan dog også ses som et udslag af mæglerens beskedenhed eller af, at parterne er meget sensitive med hensyn til at opfatte ytringer fra mæglerens side som mulige løsningsforslag.

Det, der er interessant, er, at der synes at være overvejende tilfredshed med, at mægleren fremsætter løsningsforslag. I de tilfælde, hvor det er sket, er deltagerne i retsmæglingen således blevet bedt om at vurdere, om dette har været positivt eller negativt. Mere end tre fjerdedele af partsadvokaterne ser det som klart positivt. For parterne drejer det sig om knap to tredjedele og for retsmæglerne om halvdelen. Omvendt er det kun ganske få procent i alle tre grupper, der ser det som egentlig negativt: 4 pct. af parterne, 1 pct. af partsadvokaterne og 6 pct. af mæglerne. De øvrige har vurderet det som hverken klart positivt eller klart negativt.

Dette billede af, at parterne ønsker sig en mere aktiv mægler, tegner sig også i interviewene og i kommentarerne til spørgeskemaerne. Den kritik, der er rejst af mæglerens bidrag, drejer sig næsten udelukkende om, at parterne og partsadvokaterne har fundet dem for passive under retsmæglingen. Flere nævner direkte, at de gerne havde set, at mæglerne var kommet med løsningsforslag, men også på andre måder vurderes mægleren ofte som for passiv. Som en partsadvokat her udtrykker det, så kan netop mæglerens upartiskhed gøre, at parterne er mere lydhøre over for forslag fra dem end fra modparten. Så længe parterne har deres advokater med, kan han ikke se problemer med en mere aktiv mægler:

Jeg kunne godt have ønsket, at det var fra mægleren, de kreative idéer kom. Det er måske lettere at spise for begge parter, hvis det kommer fra ham, end hvis det er noget, jeg sidder og slynger ud. For så tror modparten jo straks, at nu prøver jeg at tage røven på dem. (*Advokat for sagsøger, interview*)

De fleste mæglere siger, at de kan mærke et pres fra parterne om, at de skal være mere aktive, og mange synes også, at det kan være svært at holde sig tilbage, hvis en løsning ligger lige for. Spørgsmålet er, om man skal give parterne det, de vil have – og dermed måske hjælpe dem til en løsning af deres konflikt, eller om man skal fastholde princippet om, at mægleren ikke må komme med løsningsforslag. Én af de mæglere, der er blevet mere og mere tilbageholdende med at komme med løsningsforslag, begrundet det med, at man opnår de bedste og mest holdbare løsninger, når parterne selv finder frem til dem. Denne holdning støttes af flere retsmæglere.

Min egen erfaring er faktisk, at det går bedre, hvis man – efter den der fundamentalistiske opfattelse – overlader det til parterne at finde en løsning, for hele grundidé-

en er jo, at de skal opleve, at de selv har strakt hånden frem mod den anden. I mange situationer – de fleste, tror jeg – da går parterne hjem med den opfattelse, at de strakte sig noget, og i nogle tilfælde langt videre end de forestillede sig og havde aftalt med deres advokat. Og der tror jeg, at det er vigtigt, at de oplever, at det noget, de *selv* aktivt har gjort, frem for de oplever, at der har siddet en, som bare har trukket det ned over hovedet på dem. Så tror jeg, at den der befrielse ved at have fået en løsning måske bliver afløst af frustration over, at de måske fik trukket noget ned over hovedet, som man dybest set ikke ønskede. (*Dommermægler, interview*)

7.4.3 Vurdering af løsninger

I hvilket omfang har mægler givet udtryk for, om en løsning er rimelig eller ej? På det spørgsmål er der ganske stor forskel mellem de involverede parter besvarelser, jf. tabel 18. Mæglerne mener, at dette kun i omkring en tredjedel af sagerne overhovedet er kommet på tale, mens partsadvokaterne og parterne mener, at det drejer sig om henholdsvis godt halvdelen og godt to tredjedele af sagerne.

Tabel 18. Vurdering af udsagnet ”Mægleren gav udtryk for, hvad hun/han anså for en rimelig løsning”.

	Part	Partsadvokat	Mægler
Slet ikke	29 %	48 %	65 %
I ringe grad	11 %	18 %	18 %
I nogen grad	25 %	20 %	10 %
I rimelig grad	18 %	10 %	6 %
I høj grad	18 %	5 %	1 %
I alt	100 %	100 %	100 %

En forklaring på denne forskel kan være, at nogle parter er meget opmærksomme over for de nonverbale signaler, mæglere sender, og tolker disse som udtryk for mæglerens stillingtagen. Som en retsmægler beskriver, så kan det godt være svært at skjule, hvis han konfronteres med noget, som han ikke synes er helt rimeligt:

Man kan godt mærke, at man over for den ene part kommer til at vise en eller anden form for... altså, tilkendegiver, at man synes, noget er rimeligt eller urimeligt. Man kan godt mærke det på sig selv og tage sig i det, når man bliver fanget af processen. (*Dommermægler, interview*)

En særlig form for vurdering af løsningsforslag kan ske ved, at mægler afprøver, om løsningsforslag er realistiske. Dermed menes, at parterne skal være i stand til at overholde den aftale, de planlægger at indgå. En sådan realitetstestning vil typisk foregå under de separate møder.

Jeg kan realitetsteste – sige: ’Jamen nu forestiller du dig f.eks., at du vil betale 10.000 kr. til løsning af denne konflikt. Hvordan vil du finde de penge? Er det no-

gen, du vil låne i banken? Vil du låne hos dine forældre? Vil du afdrage dem?’ – på den måde realitetsteste. Og hvis løsningen er gangbar, så skal jeg jo ikke være den, der siger: ’Jeg synes, det er et tåbeligt forslag’. (*Advokatmægler, interview*)

Vurdering af løsningsforslag relaterer sig også til, om mæglerne føler sig forpligtet til at gribe ind, hvis de finder, at en løsning er særlig ugunstig for den ene part. I interviewene siger de fleste mæglere, at de kun i yderste tilfælde ville gribe ind i en sådan situation, og mange vil kun gøre det, hvis parterne ikke har en advokat med til mæglingen. Selv om nogle mæglere har været vidne til løsninger, som de ikke mener, har tilgodeset begge parter lige meget, har ingen af de adspurgte mæglere følt, at de har været i nærheden af noget, hvor de har været i tvivl om, hvorvidt det var forsvarligt. Som flere retsmæglere bemærker, så kan det være meget svært for en udenforstående at afgøre, hvad der er rimeligt eller urimeligt for den enkelte part.

Enkelte mæglere afskriver sig helt ansvaret for at være garant for en retfærdig aftale; men som én af disse mæglere bemærker, har de altid muligheden for at trække sig ud af mæglingen, hvis de får kendskab til noget, der gør, at de ikke finder det forsvarligt at fortsætte:

Jeg holder mig til og mener, som der står i retsmæglingsaftalen, at jeg ikke er garant for en rigtig juridisk løsning af den pågældende sag. Men jeg vil ikke udelukke, at jeg f.eks. på et separatmøde kan få kendskab til forhold, som gør, at jeg ikke vil se mig i stand til af personlige årsag at fortsætte en retsmægling. (*Advokatmægler, interview*)

Endelig fastslår flere mæglere også, at de ikke vil acceptere løsninger som, de ved, er decideret ulovlige.

7.4.4 Vurdering af parternes argumentation

Partsadvokaterne og mæglerne er forholdsvis enige om, at mæglerne kun i begrænset omfang har udtalt sig om styrker eller svagheder ved den argumentation, parterne og partsadvokaterne er kommet med under møderne, jf. tabel 19. I forhold hertil mener parterne noget hyppigere, at mæglerne har vurderet argumentationen.

Tabel 19. Vurdering af udsagnet ”Mægleren gav udtryk for styrker eller svagheder ved parternes/partsadvokaternes argumentation”.

	Part	Partsadvokat	Mægler
Slet ikke	26 %	46 %	41 %
I ringe grad	11 %	23 %	19 %
I nogen grad	32 %	18 %	23 %
I rimelig grad	16 %	9 %	14 %
I høj grad	15 %	4 %	3 %
I alt	100 %	100 %	100 %

Også i interviewene giver de fleste retsmæglerne udtryk for, at de er forsigtige med at vurdere parternes argumenter. Enkelte peger dog på tilfælde, hvor de mere klart og direkte kan finde på at tage stilling, hvis de føler, at parterne fremfører argumenter, som slet ikke er holdbare:

Det er oplagt, at der er situationer, hvor jeg må sige: 'Det synspunkt, du har der, det tror jeg altså ikke kan føre nogen steder hen.' Men det vil jeg kun sige i de tilfælde, hvor jeg føler mig aldeles sikker på, at det vil advokaten også sige. Hvis det er noget med en afvejning af noget, der er vanskeligt, så er det utroligt behageligt, at jeg kan sige: 'Det skal jeg ikke blande mig i; det må du tale med advokaten om.' (*Advokatmægler, interview*)

Tilstedeværelsen af partsadvokater kan således influere på, hvorvidt mægler vil vurdere argumentationen, idet der hermed bliver muligt at fokusere på de juridiske aspekter ved argumenterne:

Jeg har hele tiden målsætningen om at finde en løsning, og når advokaterne er med, så kan jeg godt – inden for en vis rimeligheds grænse – have et lidt ping-pong spil med advokaten om, hvad jeg synes er stærke argumenter og svage argumenter hos modparten; men aldrig sådan så han ved nøjagtigt, hvor han har mig. Når der ikke er advokater med, så er jeg mere påpasselig, for der føler de jo lettere, at jeg giver udtryk for min personlige opfattelse. (*Advokatmægler, interview*)

I forlængelse heraf kan nævnes, at i de kommentarer, som nogle af parterne og partsadvokaterne har skrevet i forbindelse med spørgeskemaerne, kritiseres det ofte, at mægleren ikke i tilstrækkelig grad vurderer sagens juridiske aspekter. En af de interviewede partsadvokater fortæller, at han har deltaget i to retsmæglinger, hvor de pågældende retsmæglere greb sagerne meget forskelligt. Hvor den ene mægler helt afstod fra at komme ind på juraen, gik den anden mægler aktivt ind og vurderede de juridiske argumenter. Partsadvokaten mener dog ikke, at det ene nødvendigvis er at foretrække frem for det andet. Det bør være en konkret afvejning fra sag til sag:

Lige nøjagtigt på det punkt, der oplevede jeg de to sager, jeg har været med i, meget forskelligt. For i den første var mægleren slet ikke inde og tale om juraen eller forholde sig til den. Tværtimod, så var han et par gange direkte ude at sige: 'Jamen, det er jo et juridisk spørgsmål; det er der ingen grund til, at vi bruger en masse tid på her.' Men i den anden sag var mægleren noget mere aktiv med også at bearbejde juridiske argumenter. Det var egentlig en rimelig markant forskel. Det var måske på hver sin måde udmærket, for sagerne var jo ikke ens, og parterne havde forskellige forudsætninger. Jeg oplevede, at det var til nytte for processen, at man enten gjorde det ene eller gjorde det andet. Man skal være opmærksom på, hvornår det er bedst at lade være, og hvornår det måske fremmer at gøre det. (*Advokat for sagsøgt, interview*)

7.4.5 Domsprognose

Mange retsmæglere – og især dommermæglerne – kan mærke et ønske fra parternes side om at få en vurdering af sagens mulige udfald i retten. Alligevel afholder de fleste sig fra at imødekomme dette ønske. Som flere bemærker, så vil det heller ikke være muligt for dem, idet sagerne ofte ikke er tilstrækkeligt godt belyst:

Jeg synes, det er meget svært, for før du kan gå ind og tale jura, så skal du vide, hvordan det ligger bevismæssigt, og hvordan faktum ligger. Og meget ofte er der jo reel tvivl om, hvad faktum er. Jeg har jo sager til mægling, hvor den ene siger A, og den anden siger B. Og alligevel finder de frem til en løsning. Det er jo *umuligt* for mig at vurdere, om den juridisk er holdbar eller ikke er holdbar. Så den kasket har jeg altså virkelig prøvet at lægge langt væk. (*Dommermægler, interview*)

Enkelte mæglere fortæller dog, at de under de separate møder godt kan finde på at give parterne et praj om, hvordan deres sag vil stå under en domsforhandling:

Jeg har ligeså meget brugt de separate møder til at fortælle en part – typisk en selvmøder – hvordan han vil stå. Og det må man jo ikke. Men jeg har gjort det, fordi jeg følte, at sagen var så beskeden, at den burde blive mæglet og færdig, og så var det bedre for mig at sige: 'Jamen, du kommer altså i bevisnød'. Det har jeg nogle gange gjort. Det har nogle gange faktisk været rigtigt godt. (*Dommermægler, interview*)

Som det ses af tabel 20, mener de fleste parter, partsadvokater og mæglere ikke, at mægleren har givet udtryk for, hvad hun/han anså for et sandsynligt udfald af en eventuel retssag. Der er dog forholdsvis stor forskel mellem på den ene side parterne og den anden side partsadvokaterne/mæglerne, idet parterne noget hyppigere end de andre mener, at retsmægleren har udtalt sig om udfaldet af en retssag. At partsadvokater mener, at det er sket i så lille et omfang, kan måske, som også angivet i ovenstående citat, skyldes, at nogle mæglere er mere tilbøjelige til at give parterne juridisk rådgivning, når de ikke møder med advokat.

Tabel 20. Vurdering af udsagnet "Mægleren gav udtryk for, hvad hun/han anså for et sandsynligt udfald af en retssag".

	Part	Partsadvokat	Mægler
Slet ikke	60 %	83 %	79 %
I ringe grad	12 %	9 %	11 %
I nogen grad	12 %	6 %	6 %
I rimelig grad	9 %	2 %	2 %
I høj grad	8 %	0 %	1 %
I alt	100 %	100 %	100 %

Blandt de parter og partsadvokater, der mener, at mægler har vurderet sagens mulige udfald i retten, er der stor enighed om, at dette i de fleste tilfælde har været positivt: Mere end halvdelen af dem synes det, mens kun omkring hver tiende synes, det har været egentlig negativt. Også halvdelen af de mæglere, der har udtalt sig om udfaldet af sagen i retten, synes, at det har været positivt, mens mindre end hver tyvende finder det negativt.

7.4.6 Pres på parterne

Parterne og mæglerne er nogenlunde enige om, i hvilket omfang mægleren lægger pres på parterne for at få dem til at indgå en aftale, jf. tabel 21. Partsadvokaterne ser ud til sjældnere at have oplevet eller bemærket et sådant pres. Også her er de, der har oplevet et pres, spurgt, om de har fundet det positivt eller negativt. Umiddelbart kunne man have forventet, at et flertal ville finde det klart negativt, men det viser sig, at andelen, der finder det positivt, faktisk er noget større end den, der finder det negativt: 40 pct. synes, det er positivt, mens 12 pct. finder det negativt. De øvrige synes, at det hverken er klart negativt eller klart positivt.

Tabel 21. Vurdering af udsagnet ”Mægleren lagde pres på os for at få os til at indgå en aftale”.

	Part	Partsadvokat	Mægler
Slet ikke	56 %	71 %	52 %
I ringe grad	17 %	16 %	23 %
I nogen grad	17 %	8 %	16 %
I rimelig grad	6 %	4 %	6 %
I høj grad	4 %	1 %	2 %
I alt	100 %	100 %	100 %

I ingen af interviewene eller kommentarerne til spørgeskemaerne beskrives situationen, hvor mægler har lagt pres på parterne for at få en aftale igennem som negativ. Til gengæld giver flere udtryk for, at de har savnet et sådant pres:

Hun forholdt sig meget neutralt, det synes jeg virkeligt, at hun gjorde, men næsten for neutralt. Man kunne godt have brugt et eller andet input. Jeg kunne godt have brugt, at hun havde sagt: ’Det her, det er simpelthen for åndssvagt.’ For det var sådan en dum ting, vi strandede på. (*Sagsøger, interview*)

Flere mæglere beskriver, at de har positive erfaringer med at presse lidt på for at få parterne i retning af et forlig. Det behøver dog ikke at være et pres, der skubber parterne i en bestemt retning, blot et, der får dem ud af en fastlåst situation. En mægler forklarer, at han f.eks. kan finde på at sige:

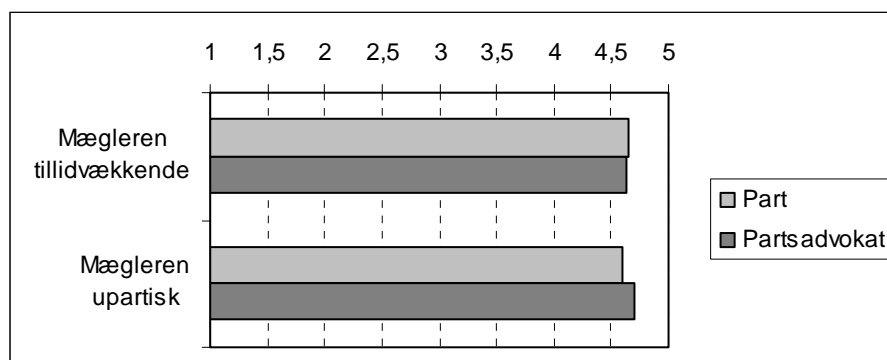
'I skal lige være klar over, at jeg er fuldstændig ligeglad med, om I bliver enige eller ej. Og I kan bare gå herfra og så skændes resten af livet; men hvis I kom for at løse konflikten, så skal I prøve at sætte toget op på skinnerne igen.' (Advokatmægler, interview)

En anden mægler har haft en sag, der var gået i hårdknude, selv om parterne stod meget tæt på hinanden. Så samlede han parterne og sagde, at han ikke kunne se, hvordan de skulle komme videre, så han så sig desværre nødsaget til at afbryde mægling. Det fik parterne til at besinde sig, og kort tid efter var sagen løst.

7.5 GENEREL VURDERING AF RETSMÆGLEREN

Har mæglerne været tillidsvækkende og upartiske? Langt størstedelen af både parterne og partsadvokaterne mener, at det er tilfældet, jf. figur 9. Ikke mindre end 94 pct. af parterne og partsadvokaterne synes, at mægleren i høj eller rimelig grad har optrådt tillidsvækkende, mens andelen, der synes, han i høj eller rimelig grad har været upartisk, er på 92 pct.

Figur 9. Deltagernes vurdering af, om retsmægleren har været henholdsvis tillidsvækkende og upartisk.

Det er altså i allerhøjeste grad lykkedes for mæglerne at skabe tiltro til deres virke og til, at de på en neutral og retfærdig måde kan bidrage til retsmæglingen. Det bør tilføjes, at det kvalitative materiale i form af interviews og kommentarer til spørgeskema klart efterlader det indtryk, at der generelt er meget stor tilfredshed med mæglernes arbejde (se også bilag 3).

8 UDBYTTET AF RETSMÆGLING

8.1 FORHOLDET OG FORSTÅElsen MELLE M PARTERNE

Retsmægling sigter ikke kun på at løse en konflikt, men indirekte også – ved at parterne mødes og får lejlighed til at fortælle om deres interesse i sagen og syn på konflikten – at forbedre relationen mellem de stridende parter. Så selv om retsmæglingen ikke ender med en aftale, kan konsekvenserne heraf alligevel godt være positiv. En af de positive effekter, som både parter, partsadvokater og mæglere fremhæver i interviewene, er en øget forståelse mellem parterne:

Nøglen til konfliktløsning er jo i virkeligheden ikke, at du skal vinde en damptromlesejr. Nøglen er, at du skal forstå den andens situation. Det er kun derved, konflikten forsvinder. Det kan godt være, at du kan damptromle den ned i jorden, men den pipper op. (*Advokatmægler, interview*)

I undersøgelsen er parterne – uanset som retsmæglingen har ført til aftale eller ej – blevet bedt om at oplyse, hvorvidt de mener, at modparten har fået en større forståelse for dem og deres situation. Ligeledes er partsadvokaterne spurgt, om de mener, at retsmæglingen har betydet, at modparten har fået en større forståelse for deres klient.

Tabel 22. Retsmæglingens betydning for modpartens forståelse for den anden part og dennes situation.

	Mere Uforsonlig	Ingen ændring i forståelse	Fik lidt større forståelse	Fik meget større forståelse	I alt
Part	8 %	51 %	31 %	10 %	100 %
Partsadvokat	1 %	47 %	42 %	10 %	100 %

Tabel 22 viser, at mindre end hver tiende af parterne mener, at retsmæglingen har ført til, at modparten er blevet mere uforsonlig, mens omkring halvdelen af dem mener, at retsmæglingen hverken har gjort fra eller til i modpartens forståelse af dem og deres situation. Ganske mange – 41 pct. – mener derimod, at retsmæglingen har indebåret, at modparten har fået lidt eller meget større forståelse for dem.

Partsadvokaterne vurderer gennemgående udbyttet af retsmæglingen som mere positivt, idet mere end halvdelen af dem mener, at retsmæglingen har været med til at fremme modpartens forståelse for deres klient, og kun én ud af hundrede synes, retsmæglingen har haft en negativ effekt.

På tilsvarende måde er der spurgt, om retsmæglingen har bidraget til, at parten selv fik større forståelse for modparten og dennes situation, jf. tabel 23.

Tabel 23. Retsmæglingens betydning for, om den ene part selv har fået større forståelse for modparten og dennes situation.

	Mere uforsonlig	Ingen ændring i forståelse	Fik lidt større forståelse	Fik meget større forståelse	I alt
Part	7 %	65 %	25 %	3 %	100 %
Partsadvokat	2 %	52 %	40 %	6 %	100 %

Der viser sig at være en noget mindre tendens til, at parterne selv har fået større forståelse for modparten, end modparten – ifølge deres opfattelse – har fået for dem. I forhold til ovennævnte 41 pct. er det således kun 28 pct. af parterne, som mener, at retsmæglingen har gavnet deres forståelse for modparten. Umiddelbart kunne man forvente det omvendte, idet det at udvise forståelse for andre generelt opfattes som noget positivt og derfor antagelig også som en karakteristikum, man gerne tillægger sig selv. Når det ikke forholder sig på denne måde, kan det skyldes, at mange mener, at de allerede inden retsmæglingen havde en god forståelse for modparten og dennes situation, mens de ikke mener, at det omvendte var tilfældet.

I øvrigt visertabel 23 samme mønster som tabel 22, nemlig at partsadvokaterne hyppigere end parterne vurderer, at retsmæglingen har været med til at fremme forståelsen mellem parterne.

En af de interviewede partsadvokater fortæller om en sag, hvor en øget forståelse for modparten var et afgørende udbytte af mæglingen:

Jeg er ikke et sekund i tvivl om, at den oplevelse og dét, min klient fik ud af det, lå milevidt i en positiv retning fra det, han kunne have opnået ved en domsforhandling. Altså, det var en fornøjelse at køre hjem med ham, simpelthen... Han var som nyfødt; det var virkelig dejligt at se. Han var sådan helt befriet fra den her tunge byrde, han havde rendt rundt med: At nu stak [modparten] ham sgu i ryggen igen, det dumme svin. Men det gjorde han jo slet ikke. Det var helt fantastisk. (*Advokat for sagsøgt, interview*)

Også mæglerne er spurgt, hvorvidt de skønner, at parterne har fået større forståelse for hinanden. Det synes mæglerne er tilfældet i næsten to tredjedele af de sager, de udtaler sig om. Kun én ud af hver 50. part har ifølge mæglerne fået et mere uforsonligt forhold til modparten.

Det er selvsagt primært i de sager, der er endt med en aftale, at der er sket forbedringer i parternes forståelser af hinanden. I disse sager mener parterne således, at modparten i 52 pct. af sagerne har fået større forståelse for dem, mens de i 35 pct. af sagerne har fået større forståelse for modparten. Selv i de sager, der ikke har ført til en aftale har parterne dog også i en del tilfælde fået større forståelse for hinanden, og ifølge parterne er der faktisk i disse sager en lille overvægt af dem, der har fået bedre forståelse for hinanden,

i forhold til dem, der er blevet mere uforsonlige. Både partsadvokaterne og mæglerne mener, at denne overvægt er ganske stor.

Mine synspunkter blev hørt, og jeg opnåede et forlig med modparten, der ikke havde været muligt ved en retssag. En retssag ville være en kamp/krig for at vinde, med alle midler. Det vil have skadet parterne og vores indbyrdes samarbejde. Efter mæglingen har der ikke været én eneste konflikt eller tvist. (*Sagsøgt i en familiesag, spørgeskema*)

De involverede er videre blevet spurgt, om retsmæglingen har betydet, at parterne har fået et bedre forhold til hinanden. Som det ses af tabel 24, mener 13 pct. af parterne, at forholdet er forværret, mens andelen, der mener, at forholdet er forbedret, er godt dobbelt så stor, nemlig på 28 pct. Blandt partsadvokaterne er andelen, der tror, at det fremtidige forhold er forværret, mindre, nemlig på 5 pct., mens andelen, der er af den opfattelse, at forholdet er forbedret, er på 39 pct.

Tabel 24. Retsmæglingens betydning for det fremtidige forhold mellem parterne.¹⁸

	Forholdet antagelig forværret	Forholdet antagelig som før	Forholdet antagelig noget forbedret	Forholdet antagelig meget forbedret	I alt
Part	13 %	59 %	20 %	8 %	100 %
Partsadvokat	5 %	56 %	31 %	8 %	100 %
Mægler	3 %	47 %	36 %	14 %	100 %

Retsmæglerne er den gruppe, der vurderer det mellem menneskelige perspektiv ved retsmægling mest positivt: I halvdelen af sagerne mener de, at retsmæglingen har påvirket forholdet mellem parterne i en positiv retning, og kun i ganske få sager forventer retsmæglerne en forværring af relationen.

Der er en stærk sammenhæng mellem vurderingen af det fremtidige forhold parterne imellem og resultatet af retsmæglingen: I de sager, hvor der ikke er opnået en aftale, mener kun 12 pct. af parterne, at forholdet mellem dem er forbedret, mod 36 pct. i de sager, hvor der er opnået en aftale, mens henholdsvis 18 og 10 pct. mener, at forholdet er forværret.

At se de der folk give hinanden hånden, når de går herfra, det er dejligt, og det er det hele værd. Og sådan er det rent faktisk. Og sådan vil det jo ikke være, hvis du får en ankebehandling. (*Dommermægler, interview*)

¹⁸ Der er her set bort fra de sager, hvor parterne ikke på forhånd havde kendskab til hinanden

8.2 AFTALE

8.2.1 Hvad har betydning for, at der indgås en aftale

Der er foretaget forskellige analyser med henblik på at undersøge, hvilke forhold der influerer på, om der indgås en aftale eller ej. Det er analyser, der vurderer betydningen af de enkelte forhold under hensyntagen til alle de øvrige forhold, eller – anderledes udtrykt – forudsat, at alt andet er lige.¹⁹

De variabler, analysen omfatter, er følgende: Retten, partnerkonstellation (om det er privat mod privat, firma mod firma, privat mod firma eller omvendt), mæglerens baggrund (advokat eller dommer), om der har været separate møder samt de forskellige spørgsmål, der angår retsmæglingens forløb, deltagerens motivation og mæglerens bidrag til processen (jf. afsnit 7.4).

Analyserne peger på, at først og fremmest klientens egen motivation for at få sagen retsmægtet, har betydning for, om der opnås en aftale eller ej. Er klienten meget motiveret, er der betydelig større sandsynlighed for, at der vil blive opnået en aftale, end hvis dette ikke er tilfældet.

Stemningen på møderne viser sig også at være relateret til sandsynligheden for at opnå en aftale. Hvis de involverede opfatter tonen som god, stiger således sandsynligheden for en aftale. Omvendt viser det sig, at der er en negativ sammenhæng mellem brug af separate møder og aftaler, således at der er større sandsynlighed for at opnå en aftale, hvis der ikke har været afholdt separate møder. Ud fra det, der tidligere er beskrevet om brugen af separate møder (jf. afsnit 6.5), kunne man umiddelbart have forventet, at det ville forholde sig omvendt, idet mange mæglere giver udtryk for, at de separate møder er væsentlige for at komme videre med en konfliktløsning, som ellers kunne være gået i hårdknude. At de separate møder er negativt forbundet med muligheden for at få en aftale, skal derfor givetvis ikke forklares som en kausalsammenhæng, men skal forklares med, at brug af separate møder kan være en indikator på en særlig vanskelig konflikt. På tilsvarende måde kan tonen på møderne ses, idet møder, hvor tonen er god, nok også er de møder, hvor konflikten er mindre alvorlig eller dybtgående. Samlet set tyder denne del af analysen derfor på det lidt overraskende resultat, at konfliktens dybde og sværhedsgrad har en betydning for, om retsmæglingen ender med en aftale eller ej.

Endelig viser det sig, at også mæglerens bidrag til processen har en betydning, idet der er større sandsynlighed for at nå til en aftale, hvis mægler har vurderet fremsatte løsningsforslag, mens mæglerens øvrige bidrag – f.eks. egne løsningsforslag, vurdering af ar-

¹⁹ Der er anvendt logistiske regressionsanalyser.

gumentationen og udsagn om sagens udfald i retten – ikke synes forbundet med sandsynligheden for at opnå en aftale.

Det bemærkes, at analyserne *ikke* indikerer, at sandsynligheden for at opnå aftale er forbundet med, hvilken ret sagen henhører under. De forskelle, der tidligere er set med hensyn til forligsprocenten ved de forskellige retter, ser således ud til at kunne forklares med forskelle mellem øvrige karakteristika ved de sager, retterne får. Det kan dog ikke udelukkes, at der ville vise sig en forskel, hvis det statistiske grundlag var mere omfattende.

Analyserne viser heller ikke, at retsmæglers baggrund som enten advokat eller dommer har betydning for sandsynligheden for at opnå en aftale. Umiddelbart varierer forligsprocenten mere mellem de enkelte retsmæglere end mellem dommermæglere og advokatmæglere, hvilket kan tyde på, at individuelle forskelle og tilgange influerer mere på sandsynligheden for forlig, end mæglers baggrund gør. Dette kan dog ikke fastslås med statistisk sikkerhed, også fordi de enkelte retsmæglere har et beskedent antal sager.

8.2.2 Udformning af aftale

Der er blandt mæglerne forskellig praksis med hensyn til udformning af en endelig aftale. Den primære forskel er, om mægleren foretrækker, at aftalen udformes på selve mødet, eller om hun/han hellere ser, at parterne får betænkningstid, så de på et senere tidspunkt – eventuelt sammen med deres advokater – kan formulere den endelige aftale. Flertallet af mæglerne foretrækker, at aftalen udformes på selve mødet, da det kan opleves som en naturlig afslutning på konflikten:

Jeg har altid skrevet den her i huset, fordi jeg godt vil udnytte den kemi, der er. Altså, når parterne sidder og føler, at de er nået til en aftale, så er det en ret god stemning, der er i lokalet, og den synes jeg helt naturligt bør følges op med, at man laver noget skriftligt. Så vidt det overhovedet er muligt, så gør jeg det. (*Dommermægler, interview*)

De mæglere, der foretrækker at få aftalen formuleret med det samme, har indtryk af, at det også er noget, parterne sætter pris på. Bagefter kan de gå hver til sit 'med helt rene linier', som en mægler udtrykker det. Nogle mæglere frygter, at parterne – hvis ikke aftalen udformes med det samme – kan risikere at 'glemme' forløbet og den stemning, der har ledt frem til aftalen. Dermed kan de være mindre tilbøjelige til efterfølgende at acceptere aftalen. Enkelte mæglere beskriver, hvordan lignende problemer kan opstå, hvis partsadvokaterne ikke har været med til retsmæglingen. De kan så kun vurdere resultatet af mæglingen uden at have indsigt i den proces, der har ledt derhen. Derfor har flere mægler den praksis, at de kun formulerer aftalen på mødet, hvis parterne er alene. I øvrige tilfælde overlader de det til advokaterne. Der vil dog være aftaler, der ikke kan

formuleres på mødet, fordi de enten er juridisk komplicerede, eller fordi der er forhold, der skal undersøges, inden aftalen endeligt kan formuleres.

Enkelte mæglere ser helst, at aftalen ikke formuleres på retsmæglingsmødet, enten fordi de mener, at de principielt ikke bør involvere sig i de konkrete formuleringer, eller fordi de har en forventning om, at aftalen bedre vil holde, hvis det er parterne selv, der – efter at have haft lidt betænkningstid – formulerer den. De ønsker ikke at komme i en situation, hvor en af parterne efter nærmere overvejelse fortryder den indgåede aftale.

Vores møde varede fra 09.30 til 15.15. Dette har selvfølgelig betydet, at man til sidst ikke kunne tænke ret klart, og jeg må da også erkende, at når man efter mødet får ro og bliver nogenlunde klar i hovedet igen, ja, så var der måske nogle ting, som blev glemte. Eller man får ved nærmere eftertanke andre meninger og synspunkter. Dette har jeg i hvert fald selv fundet ud af, men det er lidt for sent, når mødet er slut og aftalen til godkendelse (*Sagsøgt, spørgeskema*)

Der er kendskab til enkelte eksempler på aftaler, hvor den ene part og dennes advokat senere – og uden forinden at have kontaktet mægler eller modpart – søger at ændre aftalen. Det har modparten naturligt nok reageret meget negativt på. I øvrigt vides ikke, hvor ofte aftalen efterfølgende skaber problemer, fortrydes eller brydes. Mæglernes generelle indtryk er dog, at aftalerne er holdbare.

For at undgå problemer med aftalen har en enkelt mægler den praksis, at han giver parterne en fortrydelsesfrist på fem dage. På den måde har parterne efter mødet et konkret resultat, som de i fred og ro nærmere kan overveje:

Jeg vil anse det som en fordel, at aftalen er formuleret i en eller anden form ved selve mødet, og at parterne har forpligtet sig på den. Jeg har tidligere gjort det andet [sendt folk hjem uden en formuleret aftale] og har dårlige erfaringer med det, for der dukker så nye spørgsmål op. Så det, jeg gør, er, at parterne altid får en fortrydelsesfrist på fem døgn. Den skal kunne holde til at komme hjem til advokaten og revisoren og alle de kloge børn. Og hvis ikke den kan overleve det, så overlever den ikke. (*Advokatmægler, interview*)

8.2.3 Kvalitet af aftale

Som nævnt i afsnit 4.1, er der indgået aftale i 64 pct. af de sager, der har været til retsmægling. Spørgsmålet er så, om de involverede er tilfredse med den aftale, der er indgået. Det er parterne og partsadvokaterne spurgt om, jf. tabel 25.

Tabel 25. Vurderingen af den aftale, der er indgået som følge af retsmæglingen.

	Meget dårlig	Ret dårlig	Både/og	Ret god	Meget god	I alt
Part	4 %	3 %	61 %	26 %	5 %	100 %
Partsadvokat	0 %	3 %	38 %	44 %	15 %	100 %

Syv pct. af parterne mener, at aftalen er dårlig, mens 31 pct. finder den god. Den resterende del – altså godt 60 pct. – ser både gode og dårlige sider ved aftalen. At denne andel er så stor, kan næppe overraske, idet konfliktløsning gennem mægling ofte vil indebære, at begge parter skal give sig i hvert fald noget for at kunne opnå en aftale, begge kan acceptere.

Af partsadvokaterne er det meget få, som finder aftalen dårlig, mens omvendt en majoritet synes, at den er god (59 pct.). I hvilket omfang partsadvokatens mere positive vurdering af den indgående aftale er sket under indflydelse af deres erfaring med, hvordan lignende sager kan falde ud ved en retssag, kan ikke siges med sikkerhed, men det er næppe usandsynligt.

Parterne er videre spurgt om, hvorvidt de synes, at de selv har strakt sig længst for at opnå en aftale, eller om modparten har gjort det. Uanset om parten er sagsøger eller sagsøgt, er de fleste af den opfattelse, at det er dem selv, der har strakt sig længst: 61 pct. er af den opfattelse, mens kun 17 pct. mener, at det var modparten, der har strakt sig længst. De resterende mener, at parterne har strakt sig lige langt for at opnå en løsning på konflikten. Der er i øvrigt en klar sammenhæng mellem vurderingen af aftalens kvalitet og ens eget bidrag til løsning af konflikten: Der er større tendens til at finde aftalen dårlig, hvis man synes, man selv har strakt sig længst for at opnå en aftale, mens omvendt man hyppigere finder aftalen god, hvis man samtidig synes, at modparten har strakt sig længst.

Flere af mæglerne fortæller, at de har haft sager, hvor aftalen efter deres mening tilgodeser den ene part mere end den anden. Dette er dog ikke nødvendigvis ensbetydende med, at den forfordelte part føler sig snydt, idet vedkommende kan have været mere interesseret i at få sagen afsluttet end i at opnå et godt resultat. Dette synes også at være ræsonnementet hos en af de interviewede partsadvokater:

Jeg finder alvorligt talt, at modparten fik cirka det dobbelte af, hvad man kunne have opnået [ved en retssag], men vi vurderede, at det var det værd. Nu ville vi have den her sag bragt til afslutning. (*Advokat for sagsøgte, interview*)

Ligesom omtalt ovenfor, er der gennemført statistiske analyser for at undersøge, hvad der har betydning for, om en aftale vurderes som god eller ej. Det er de samme variabler, der indgår i denne analyse, som i ovennævnte (afsnit 8.2.1). Det viser sig, at det er mæglers bidrag, der har betydning for aftalens kvalitet. Hvis der er sikret tilstrækkelig tid til, at parterne kan diskutere og fortælle om deres synspunkter, og hvis mægler støtter konstruktive idéer, er der større sandsynlighed for, at aftalen opleves som god, end hvis det ikke er tilfældet. Omvendt har det, at mægler vurderer udfaldet af en eventuel retssag, en negativ betydning for aftalens kvalitet. En forklaring på den negative effekt af mæglerens domsprognose er muligvis, at den er med til at presse parterne til at indgå en aftale, som ligger langt fra deres forventninger.

8.3 ØVRIGT UDBYTTE AF RETSMÆGLING

Retsmægling kan i princippet også tænkes at medføre andre fordele end dem, der er drøftet ovenfor. Det er således muligt, at den mere uformelle måde, retsmægling repræsenterer i forhold til en retssag, vil indebære, at processen opleves som mindre stressende, end en retssag ville gøre. Det er ligeledes muligt, at parternes direkte involvering i konfliktløsningen, og det, at deres udsagn får en central betydning, medfører, at retsmægling styrker deltagernes tillid til retsapparatet.

Tabel 26. Vurdering af udsagnet ”Mægling var mindre stressende end en retssag”.²⁰

	Part	Partsadvokat	Mægler
Slet ikke	7 %	8 %	1 %
I ringe grad	5 %	3 %	1 %
I nogen grad	10 %	11 %	11 %
I rimelig grad	26 %	27 %	43 %
I høj grad	53 %	51 %	45 %
I alt	100 %	100 %	100 %

Langt størstedelen af både parterne, partsadvokaterne og mæglerne mener, at retsmægling har været en mindre stressende måde at klare konflikten på, jf. tabel 26. Nogle af parterne – godt 40 pct. – kan siges at have en begrænset sammenligningsgrundlag, idet de ikke tidligere har været involveret i en retssag. Deres vurderinger stemmer på trods heraf overens med dem, parterne med retssagserfaringer har. Omvendt er der nogle af mæglerne, der har særlig stor erfaring med retssager, nemlig dommerne. I forhold til advokatmæglerne vurderer de sjældnere, at retsmæglingen har været mindre stressende, hvilket nok kan skyldes, at dommerne stresses mindre af retssager, end advokater gør.

Retsmæglingen har også for langt de fleste parter indebåret, at deres tillid til retsapparatet er blevet styrket. Således svarer 32 pct. at det i høj grad er tilfældet, mens 51 pct. mener, at det i nogen eller rimelig grad er sket (svarkategori 3 og 4). Kun 17 pct. svarer, at deres tillid til retsapparatet slet ikke eller kun i ringe grad er blevet styrket.²¹

Retsmægling stiller parterne frit med hensyn til, hvilken aftale de ønsker at indgå, så længe aftalen ikke omfatter elementer, som enten er decideret ulovlige, eller som de ikke har rådighed over (jf. afsnit 2.3). Det betyder, at retsmæglingen kan ende med, at konflikten løses på en måde, som ikke ville have været mulig ved en retssag. Dette forhold beskrives af flere mæglere, som en af de helt store fordele ved retsmægling. Som eksempel på en alternativ løsning af konflikten kan nævnes en bodelingssag, hvor par-

²⁰ Dette og de følgende spørgsmål er alene stillet til dem, der har indgået en aftale.

²¹ En appellant, der ikke har villet svare på dette spørgsmål, bemærker i stedet: ”Jeg har ingen tillid til retsapparatet, men er meget positiv over for retsmæglingen.”

terne havde været gennem en byretssag og umiddelbart ikke var særligt forligsvenlige. Sagen endte alligevel til alles store tilfredshed med, at de 100.000 kr., det drejede sig om, blev sat ind på en børneopsparingskonto til de fælles børn.

Tabel 27. Vurdering af udsagnet "Mæglingen førte til løsninger, vi ikke kunne opnå ved dom".

	Part	Partsadvokat	Mægler
Slet ikke	38 %	37 %	17 %
I ringe grad	7 %	8 %	9 %
I nogen grad	19 %	12 %	10 %
I rimelig grad	14 %	13 %	22 %
I høj grad	22 %	31 %	41 %
I alt	100 %	100 %	100 %

Som det ses af tabel 27, så er der især mange af retsmæglerne, som er overbeviste om, at retsmæglingen i hvert fald i nogen grad har ført til løsninger, som ligger uden for det, der kunne forventes ved en retssag. I mindre end hver femte sag mener de, at det slet ikke er tilfældet. Også på dette punkt er advokat- og dommermæglerne enige. Lidt færre af såvel parterne som partsadvokaterne mener, at løsningen repræsenterer et alternativ til en domstolsafgørelse. Man må dog nok her udgå fra, at det især vil være dommermæglerne, der i kraft er deres erfaringsbaggrund har en realistisk vurdering af dette forhold.

Tabel 28. Vurdering af udsagnet "Mæglingen førte til løsninger, vi ikke havde tænkt på tidligere".

	Part	Partsadvokat	Mægler
Slet ikke	48 %	66 %	24 %
I ringe grad	18 %	12 %	19 %
I nogen grad	15 %	11 %	20 %
I rimelig grad	9 %	5 %	18 %
I høj grad	9 %	6 %	18 %
I alt	100 %	100 %	100 %

Det er en noget mindre andel af de adspurgte, der mener, at retsmæglingen har ført til løsninger, som de ikke tidligere havde overvejet. Som det ses af tabel 28, er der nogen variation mellem svarene fra de forskellige involverede. Således synes mæglerne i noget over halvdelen af tilfældene, at løsningen i hvert fald i nogen grad indebærer noget nyt, mens kun godt hver femte partsadvokat og hver tredje af parterne synes det. Dette kan skyldes, at partsadvokaterne og især parterne i meget længere tid end mæglerne har været involveret i konflikten og derfor i længere tid har overvejet, hvordan den kunne løses.

Mange mæglere beskriver en yderligere fordel ved retsmægling, nemlig at parterne føler, at de har rådighed over deres konflikt, og at de selv er med til at løse den, frem for at den i retssalen kører efter nogle helt bestemte juridiske retningslinier:

Retsmægling giver jo det, at parterne selv synes, at de har løst deres sag; at de har undgået, at nogle andre eller en anden skal presse et eller andet ned over hovedet på dem. De har fået mulighed for at komme til orde med nogle ting, som de ikke har kunnet sige under retssagen, og hvor det måske nogle gange bare har været det at få det sagt eller få det ud, der har været det gode for dem. Jeg tror, at de færreste bryder sig om at sidde i en domsforhandlingssituation og kun skulle svare på det, man bliver spurgt om, uden at have nogen rådighed over sagen, når den først kører der. (*Dommermægler, interview*)

En lignende betragtning kommer en af de interviewede parter med. Hun finder, at retsmægling er en mere værdig måde at løse konflikter på end at lade advokater løse dem i en retssal:

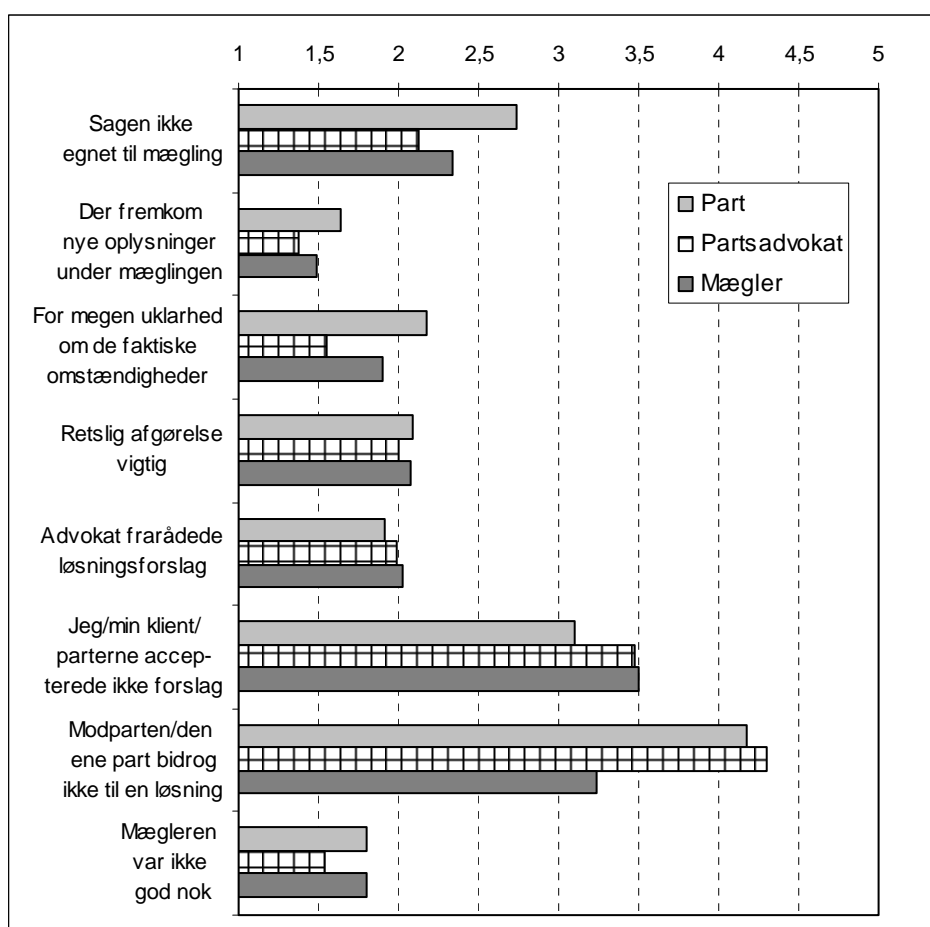
Du kan gå ud derfra [fra mæglingsmødet], og du kan beholde din værdighed. Den bliver ikke pillet fra dig derinde, når du sidder og snakker på den måde. Det gør den måske, hvis du går ind i retten. Så hører du bare en advokat fortælle en helt masse negative ting om dig, for et eller andet skal der jo komme frem. (*Sagsøger i sag om forældremyndighed, interview*)

9 NÅR SAGEN IKKE ENDER MED EN AFTALE

9.1 ÅRSAGER TIL AT DER IKKE KOMMER EN AFTALE

Godt en tredjedel af sagerne er ikke endt med en aftale, men er overgået til retten. I spørgeskemaet er deltagerne bedt om at vurdere, hvad der i den enkelte sag har været årsag til, at den ikke endte med en aftale, jf. figur 10.

Figur 10. Svarens gennemsnit på spørgsmålene om, hvorfor retsmæglingen ikke endte med en aftale.

Gennemsnitligt svarpoint på en skala fra 1, som betyder "slet ikke", til 5, som betyder "i høj grad".

Som figur 10 umiddelbart anskueliggør, er det forholdsvis sjældent, at den manglende aftale begrundes med følgende: at der fremkom nye oplysninger under mæglingen, at der var uklarhed omkring faktiske omstændigheder, at parterne hellere ville have en retlig afgørelse, at advokaten frarådede klienten at acceptere løsningsforslaget, eller at mægleren ikke var god nok. Det forekommer noget hyppigere, at det begrundes med, at sagen ikke har egnet sig til retsmægling – 42 pct. af de adspurgte mener, at dette i hvert

fald i nogen grad har påvirket udfaldet. Det synes dog ikke at betyde, at visse typer af sager er mindre egnede til retsmægling end andre, idet der ikke er en klar sammenhæng mellem sagstype og vurderingen af, om sagen har været egnet til retsmægling.

Manglende aftale begrundes dog endnu hyppigere med, at man ikke selv (for partsadvokaterne: ens klient, og for retsmæglerne: parterne) har accepteret løsningsforslaget, eller at modparten (for retsmæglerne: den ene part) ikke har bidraget nok til en løsning. Figur 10 viser tydeligt, at parterne og partsadvokaten er mere tilbøjelige til at se modpartens manglende bidrag til en løsning end partens egen modvilje mod at acceptere et løsningsforslag som årsag til, at der ikke blev en aftale. Retsmæglerne derimod er tilbøjelige til at mene, at det i lidt højere grad har været en manglende accept af løsning end manglende bidrag til processen.

Samlet set tyder svarene på, at det i højere grad er manglende kompromis- og samarbejdsvilje hos parterne end forhold ved sagen og/eller ved mæglingsforløbet, der har influeret på, at sagen ikke er endt med en aftale, hvilket passer godt sammen med det, der er omtalt i sidste afsnit om betydningen af parternes motivation og af konflikstens tyngde. Dette passer endvidere godt sammen med det, retsmæglerne hyppigt fremhæver i interviewene, nemlig at årsagen til, at der ikke indgås en aftale, primært er, at parterne enten ikke er villige til at give afkald på de krav, der er opstillet i stævning og svarskrift, eller at de personligt nærer stor modvilje mod hinanden:

De sætter sig ned, starter med at sige: 'Vi vil gerne deltage i retsmægling, men jeg flytter mig ikke fra min påstand i stævningen'. Når viljen ikke er der, så kan man ikke mægle. Den er den ene grund til, at sagerne ikke forliges. Der er også en anden. Jeg har i nogle forældremyndighedssager været ude for, at det ikke har kunnet lade sig gøre, fordi de simpelthen har hadet hinanden for meget, rent ud sagt. De er ikke nået over det punkt, hvor de er holdt op med bare at ville skade hinanden.
(*Dommermægler, interview*)

En af mæglerne tolker grunden til, at parterne ikke vil flytte sig i forhold til påstandene i stævning og svarskrift, som udtryk for, at de har en urealistisk opfattelse af, hvordan deres sag vil stå ved en domsforhandling. Han nævner også en anden omstændighed, der kan føre til, at sagerne ikke forliges: At den ene af de fremmødte parter kun har mandat til at forhandle en aftale inden for rammer, der på forhånd er fastlagt af f.eks. den forening eller virksomhed, som vedkommende repræsenterer:

Der er den situation, hvor den, der kommer til retsmæglingen, ikke selv har fuld rådighed over sagen. Det kan være, hvis den ene part er en forening, hvor det så er en fra bestyrelsen, som kommer og siger 'Jamen, jeg bliver nødt til at komme hjem og foreligge det'. Eller det kan være, at det er en ansat i en virksomhed, som møder op til retsmægling og siger: 'Jeg bliver nødt til at forelægge det for min direktør'.
(*Advokatmægler, interview*)

De kommentarer, som parter og partsadvokater har anført i spørgeskemaet, omhandler tit årsagerne til, at retsmæglingen ikke er endt med en aftale. Overvejende peger de på de samme årsager, som retsmæglerne gør. Derudover er der, som nævnt i afsnit 7.4, mange af parterne, der giver udtryk for, at deres sag muligvis kunne være bragt til afslutning, hvis mægleren havde været mere aktiv med at komme med løsningsforslag og juridiske betragtninger eller havde lagt mere pres på parterne. Endelig er der også enkelte af parterne, der mener, at de kunne være nået til en aftale, hvis der var blevet afsat mere tid til mæglingen. En part i en sag om forældremyndighed, hvor der blev afholdt tre møder, forklarer her, hvordan hun følte det som et pres, at de af retsmægleren havde fået at vide, at der ikke ville blive flere møder:

Hvis vi havde haft et fjerde møde, så tror jeg ikke, at det var gået sådan i hårdknude. Jeg sad med følelsen af, at det her er sidste gang, og det gjorde for mig i hvert fald, at jeg gik lidt i panik, fordi det var så magtpåliggende, at vi skulle finde på noget nu, ellers ryger vi i retten. (*Sagsøger, interview*)

9.2 ALLIGEVEL UDBYTTE AF RETSMÆGLINGEN?

Selv om en sag ikke ender med en aftale, kan det alligevel, som allerede nævnt i afsnit 8.1, godt tænkes, at der kommer noget positivt ud af retsmæglingen.

På et spørgsmål om, hvorvidt retsmæglingen trods manglende aftale har medført noget positivt, svarer knap en fjerdedel, at det er tilfældet, jf. tabel 29.. Især mange af partsadvokaterne mener, at der er kommet noget godt ud af, at sagen har været forsøgt retsmægllet.

Knap halvdelen er usikre på, om der er kommet noget positivt ud af retsmæglingen. At det drejer sig om så mange, kan bero på, at først det videre forløb af sagen vil kunne vise, om retsmæglingen har haft en positiv effekt, f.eks. ved at konflikten lettere løses.

Tabel 29. *Har retsmæglingen medført noget positivt, selv om der ikke er opnået en aftale.*

	Nej	Måske	Ja	I alt
Part	39 %	42 %	19 %	100 %
Partsadvokat	30 %	42 %	28 %	100 %
Mægler	18 %	60 %	22 %	100 %
I alt	29 %	48 %	23 %	100 %

Samlet set er det en mindre del af de adspurgte, som anser, at retsmæglingen *ikke* har ført noget godt med sig. Især parterne er tilbøjelige til at mene, at der ikke er kommet

noget godt ud af retsmæglingen, mens mæglerne forholdsvis sjældent vurderer retsmæglingen som helt nytteløs.

Når mæglerne skal pege på de positive effekter, retsmæglingen kan have i de sager, der ikke forliges, nævner de fleste, at parterne trods alt har fået talt sammen – ofte for første gang i lang tid, idet de ellers kun har talt sammen gennem deres advokater. Mæglerne fortæller også, at de ved flere lejligheder har fået indtryk af, at parterne vil kunne forlige sagen efterfølgende, når de har fået genovervejet eventuelle løsningsforslag i forhold til omkostningerne og risikoen ved at gennemføre en retssag:

Den sidste sag, jeg havde, lykkedes desværre ikke, men jeg er ret sikker på, de får den forligt. Jeg tror bare ikke, at de var modne til en aftale. Og der kom da helt sikkert noget godt ud af det, fordi de der parter, som ikke havde talt sammen, mens sagen havde stået på og verseret i byret osv., fik en rigtig god snak og gik derfra og kunne tage elevatoren ned sammen. (*Advokatmægler, interview*)

Enkelte mæglere og partsadvokater fremhæver endvidere, at partsadvokaterne får en bedre forståelse af sagen gennem at høre begge parter fremstilling. Retsmæglingen betyder også, at sagen er blevet bedre belyst, og at den – fordi der er skabt klarhed over, på hvilke punkter parterne er uenige, og på hvilke punkter parterne er enige – lettere kan 'skæres til'. Flere partsadvokater har beskrevet, at deres retsmægling på den måde har fået karakter af et forberedende retsmøde. Resultatet kan være, at parterne finder en måde at løse konflikten på, inden den når tilbage til retten.

Jeg kan huske én sag, jeg har haft, hvor den ikke blev forligt. Der gav advokaterne udtryk for, at de, selv om man ikke nåede til et forlig, syntes, at mødet havde været godt. For nu vidste de i hvert fald mere om sagen, og de havde fået ting frem, som de ikke havde fået frem i forbindelse med deres snak med deres klienter. Og det er jo klart, når man hører sagen fremstillet fra to sider. Så jeg er sikker på, at den sag vil blive bedre oplyst i forbindelse med en domsforhandling, når den når dertil. Det kan også godt være – når de lige har sundet sig til lidt – at de forliger den efterfølgende, selv om de har opgivet retsmægling. (*Dommermægler, interview*)

At en forlist retsmægling kan ende med, at parterne efterfølgende forliges, viser en sag om forældremyndighed, hvor videre mægling opgives efter tre møder. Et par dage efter finder parterne alligevel en løsning:

Vi fik ikke lavet en aftale i retten, men vi fik lavet én bagefter. Den havde vi ikke fået lavet, hvis ikke det var, fordi vi havde været til det der retsmægling. Det er jeg helt sikker på. (*Sagsøger, interview*)

En opgørelse over et mindre antal af de sager, der ikke er endt med en aftale, tyder da også på, at der efter en forlist retsmægling ikke så sjældent findes en mindelig løsning af konflikten.²²

9.3 FORTROLIGHED

I sager, der ikke er endt med en aftale, er der spurgt om, hvorvidt man tror, at retsmægleren vil være påpasselig med at drøfte sagen med den dommer, der overtager den efterfølgende. Svarene på dette spørgsmål afspejler en høj grad af tillid til mæglerne og til, at de vil være tavse om sagen. Kun tre af parterne og en enkelt partsadvokat (2 pct. af de adspurgte) tror, at der kan være en risiko for, at retsmæglerne vil drøfte sagen med dommeren. Ifølge dommermæglerne er der heller ikke grund til bekymring. Flere af dem har under interviewene fastslået, at de slet ikke drøfter de enkelte retsmæglinger med deres øvrige kollegaer:

Jeg mener ikke, at vi har haft nogen som helst problemer med at holde tingene adskilt. Vi taler *aldrig* om sagerne. Det kan jeg sige med hånden på hjertet: Vi taler simpelthen ikke om dem. Vi taler kun om, når sagerne henvises; altså, vi opfordrer vores kollegaer til at henvise, og så gør vi ikke mere. (Dommermægler, interview)

²² Opgørelsen omfatter 39 af de retsmæglinger, der ikke har ført til en aftale. Femten af disse sager er blevet forligt inden domsforhandling, og fem er blevet det under det forberedende retsmøde.

10 OMKOSTNINGER OG RESSOURCER

Parterne får en løsning, som slutter konflikten hurtigere, og som koster dem færre penge. (*Dommermægler, interview*)

Ud over muligheden for at opnå en mere tilfredsstillende løsning på konflikten og forbedre parternes forhold til hinanden kan fordelene ved retsmægling frem for en retssag også være, at de tidsmæssige og økonomiske omkostninger mindskes. Som det er fremgået af det tidligere (se figur 2), så er udsigten til en hurtigere afklaring af sagen en væsentlig motiverende faktor for at vælge retsmægling. Spørgsmålet er så, om det er lykkedes at mindske tidsforbruget og dermed også omkostningerne. Antallet af møder, den samlede mødetid og gennemløbstiden for de enkelte sager er allerede beskrevet i afsnit 4.5.

10.1 HURTIGERE AFSLUTNING AF SAGEN?

Mæglere og advokater er blevet bedt om at vurdere, om gennemløbstiden, dvs. tiden fra stævning til sagens afslutning, har været længere eller kortere som følge af retsmægling.

Tabel 30. Retsmæglingens betydning for sagens gennemløbstid.

	Advokater	Mæglere	I alt
Øgede gennemløbstiden væsentligt	14 %	10 %	12 %
Øgede gennemløbstiden noget	24 %	18 %	21 %
Ingen indvirkning på gennemløbstiden	16 %	21 %	19 %
Reducerede gennemløbstiden noget	14 %	17 %	15 %
Reducerede gennemløbstiden væsentligt	32 %	33 %	32 %
I alt	100 %	100 %	100 %

I en tredjedel af sagerne vurderer mæglere og partsadvokater, at gennemløbstiden er øget, og i yderligere en femtedel af sagerne er vurderingen, at gennemløbstiden er upåvirket. Det betyder, at det i knap halvdelen af tilfældene er vurderet, at gennemløbstiden er mindsket – ikke bare noget, men i de fleste tilfælde meget, jf. tabel 30. Som det videre fremgår af tabellen, så er der ikke væsentlige forskelle mellem mæglernes og advokaternes vurderinger af retsmæglingens betydning for sagens gennemløbstid.

Som forventet, er svaret på spørgsmålet om gennemløbstidens længde meget tæt forbundet med sagens udfald: Det er stort set kun i sager, hvor der er indgået en aftale, at gennemløbstiden menes at være reduceret. I næsten tre fjerdedele af disse sager vurderes gennemløbstiden at være reduceret, mens den i lige godt hver femte sag skønnes at

være øget. I sager, hvor der ikke er indgået en aftale, menes gennemløbstiden at være øget i godt halvdelen af tilfældene og at være mindsket i 3 pct. af sagerne.²³

Tabel 31. Retsmæglingens betydning for det personlige tidsforbrug.

	Advokater	Mæglere	I alt
Øgede tidsforbrug væsentligt	8 %	11 %	9 %
Øgede tidsforbrug noget	27 %	31 %	29 %
Ingen indvirkning på tidsforbrug	11 %	12 %	11 %
Reducerede tidsforbrug noget	30 %	21 %	27 %
Reducerede tidsforbrug væsentligt	24 %	25 %	25 %
I alt	100 %	100 %	100 %

Spørgsmålet om tidsforbrug er også undersøgt ved at se på den tid, mæglerne og partsadvokaterne har anvendt på sagen. Dette spørgsmål har alene skullet besvares af de mæglere, der er dommere, idet de er bedt om at angive, om retsmæglingen øgede eller reducerede antallet af dommertimer. Partsadvokaterne er anmodet om at oplyse, om retsmæglingen øgede eller reducerede det totale tidsforbrug, som advokaten selv og dennes virksomhed har anvendt på sagen. Svarfordelingen fremgår af tabel 31, som viser, at (dommer)mæglerne mener at have fået øget tidsforbruget i 42 pct. af sagerne, mens de i 46 pct. af sagerne har fået reduceret deres tidsforbrug. Der er således en mindre overvægt af sager, hvor tidsforbruget er mindsket. Dog bemærkes, at andelen, der har fået mindsket tidsforbruget væsentligt, er betydeligt større end andelen, der har fået den forøget væsentligt. Blandt advokaterne er andelen, som mener, at retsmæglingen har reduceret deres tidsforbrug, noget større end andelen, der mener, at den er øget – 54 pct. over for 35 pct.

I de sager, der er endt med en aftale, angives tidsforbruget i 87 pct. af tilfældene at være reduceret.

10.2 OMKOSTNINGER

Mæglere og partsadvokater er også spurgt om deres indtryk af, om retsmæglingen samlet set har betydet flere eller færre omkostninger for retssystemet end en traditionel retssag. Som det ses af tabel 32, angives det betydeligt hyppigere, at retsmæglingen koster mindre, end at den koster mere end en retssag: 56 pct. i forhold til 27 pct. Det ses videre, at mæglere og partsadvokater på dette punkt er ganske enige.

²³ For at forhindre, at gennemløbstiden øges for meget, foreslår en partsadvokat, at man allerede inden retsmæglingen berammer en eventuel efterfølgende domsforhandling.

Tabel 32. Omkostninger ved retsmægling i forhold til en traditionel retssag.

	Advokater	Mæglere	I alt
Har medført mange flere omkostninger	5 %	3 %	4 %
Har medført lidt flere omkostninger	26 %	21 %	23 %
Ingen forskel	13 %	20 %	16 %
Har medført lidt færre omkostninger	28 %	25 %	27 %
Har medført meget færre omkostninger	28 %	31 %	29 %
I alt	100 %	100 %	100 %

Det kan tilføjes, at i sager, der er endt med en aftale, mener 84 pct. af mæglerne og partsadvokaterne, at omkostningerne er reduceret, og kun i 6 pct. af sagerne antages de at være øget. I sager, der ikke er endt med en aftale, menes omkostningerne derimod at være øget i to tredjedele af tilfældene og kun i ganske få tilfælde at være mindsket.

Det, at der – for såvel parter som retssystem – primært er besparelser ved sager, der fører til en aftale, har fået flere parter og partsadvokater til at bemærke, at retterne inden mægling bør gøre mere ud af at vurdere, hvorvidt de involverede parter reelt er villige til at indgå i en forligsproces, der kan kræve, at de giver køb på deres oprindelige krav.

En enkelt partsadvokat, der slet ikke vil anbefale, at retsmægling indføres som en generel ordning, begrundet det med, at retsmægling generelt vil komme til at udgøre et fordyrende led, idet partsadvokaterne har en forpligtigelse til selv at søge sagen forligt inden domsforhandling.

En anden partsadvokat mener omvendt, at retsmægling ikke blot kan reducere omkostningerne for den enkelte sag, men som en ekstra gevinst føre til besparelser andre steder i samfundet, da man med retsmægling opnår bedre og mere holdbare løsninger:

Færre omkostninger for samfundet, da et belastet forhold mellem forældre indebærer stor risiko for øgede udgifter til kommunal og statsamtlig sagsbehandling, fri proces, børnepsykologer og lignende. (*Sagsøgers advokat i familiesag, spørgeskema*)

10.3 MULIGHEDER FOR TRADITIONELT FORLIG?

Selv om der, som nævnt (afsnit 2.1.4), er en række væsentlige forskelle mellem retsmægling og traditionel forligsmægling, så kan der være grund til at antage, at retsmægling typisk vil komme på tale i sager, som også kunne forliges gennem traditionel forligsmægling. Spørgsmålet er derfor, i hvilket omfang retsmægling ud fra denne betragtning kan anses for at være et overflødig redskab.

Tabel 33. Muligt at forlige sagen ved traditionel forligsmægling?

	Ja	Måske	Nej	I alt
Mæglere	13 %	34 %	53 %	100 %
Advokater	18 %	39 %	43 %	100 %
I alt	16 %	36 %	48 %	100 %

Dette spørgsmål er belyst ved at mæglerne og partsadvokaterne har angivet, hvorvidt de enkelte sager kunne være forligt ved traditionel forligsmægling. Som det ses af tabel 33, mener mæglerne og advokaterne, at mindre end en femtedel af sagerne ville kunne være blevet forligt ved traditionel forligsmægling. Det skal understreges, at dette også gælder, når der alene ses på de sager, der er endt med en aftale.

Næsten halvdelen af sagerne ville ikke – ifølge mæglerne og advokaterne – kunne være forligt ved traditionel forligsmægling (38 pct. af de sager, der har ført til en aftale, og i 67 pct. af dem uden aftale). I de resterende sager er der tvivl om, hvorvidt traditionel forligsmægling ville have været et brugbart alternativ.

Samlet set er det altså kun en forholdsvis ringe del af sagerne, som ifølge mæglerne og advokaterne kunne forventes at være blevet forligt ved traditionel forligsmægling.

På denne baggrund kan retsmægling således ikke siges at være et overflødigt konflikt-løsningsinstrument.

11 GENEREL VURDERING AF RETSMÆGLING

11.1 TILFREDSHED MED MÆGLING

For at få et mere overordnet indtryk af de involveredes vurdering af retsmægling er alle blevet bedt om at angive, om de vurderer deres retsmægling som mislykket eller som vellykket, jf. tabel 34.

Tabel 34. Vurderes retsmæglingen generelt som mislykket eller vellykket?

	Meget mislykket	Mislykket	Både/og	Vellykket	Meget vellykket	I alt
Part	7 %	12 %	29 %	35 %	15 %	100 %
Partsadvokat	0 %	11 %	26 %	40 %	22 %	100 %
Mægler	1 %	10 %	28 %	42 %	19 %	100 %
I alt	3 %	11 %	28 %	39 %	19 %	100 %

Sammenlagt mener 14 pct., at retsmæglingen har været mislykket, mens godt en fjerdedel mener, at den på nogle punkter har været mislykket, men på andre vellykket. De resterende 58 pct. anser derimod retsmæglingen for at være vellykket, heraf en tredjedel som *meget* vellykket.

Der er nogle klare forskelle mellem de forskellige involverede, idet parterne er mere tilbøjelige end partsadvokaterne og mæglerne til at se retsmæglingen som mislykket og mindre tilbøjelige til at se den som vellykket (henholdsvis 19 og 50 pct.). Mæglerne og partsadvokaterne har derimod ret ensartede vurderinger, idet begge grupper mener, at kun omkring hver tiende retsmægling har været mislykket, mens godt 60 pct. har været vellykkede.

Den generelle vurdering af sagerne hænger naturligt nok sammen med bl.a. sagens resultat. Det er således en betydeligt større andel af de sager, der er endt med en aftale, end af de øvrige, der vurderes som vellykkede, nemlig henholdsvis 81 og 15 pct.

Svarende til det, der er omtalt ovenfor (afsnit 8.2), er der også med hensyn til den generelle vurdering af aftalen foretaget en statistisk analyse, der kan belyse, hvad der især har betydning for, om retsmæglingen vurderes som vellykket eller ej. Samme variabler indgår i denne som i de øvrige analyser. Analysen peger på en altovervejende årsag til, at retsmæglingen vurderes som vellykket. Det er, at der er indgået en aftale. Som også antydnet ovenfor, er dette forhold meget stærkt bestemmende for den generelle vurdering. Men også andre forhold har en – om end svagere – betydning. Det drejer sig dels om en omstændighed, der også viste sig at have betydning for, om sagen endte med en aftale, nemlig parternes grad af motivation for at forsøge at løse konflikten ved hjælp af

retsmægling. Endvidere fremmer det en positiv vurdering af retsmæglingen, hvis mægleren har virket tillidsvækkende, mens omvendt det har en negativ betydning, hvis mægler vurderer det mulige udfald af en retssag. Som vist i det tidligere, har dette forhold også en negativ betydning for aftalens kvalitet. Endelig viser analysen det interessante, at partnerkonstellationen også har en vis betydning for den generelle vurdering af retsmæglingen. Der er således større sandsynlighed for, at retsmæglingen vurderes som vellykket, hvis begge parter repræsenterer firmaer, end hvis begge eller den ene af parterne er en privatperson. Dette skal antageligt forstås på den måde, at firmarepræsentanter er mindre følelsesmæssigt involverede i konflikten, og at deres primære mål er en hurtig og enkel løsning på konflikten, hvorfor de måske også kan være lettere at stille tilfredse.

At parterne skal være motiverede og åbne over for at nærme sig hinanden, hvis mæglingen skal opleves som en succes, viser sig også i kommentarerne til spørgeskemaer. En del af de mest negative kommentarer afslører en negativ og mistroisk holdning over for modparten samt skepsis over for muligheden for, at mæglingen vil kunne lykkes. Her en kommentar fra en part i en familiesag, der er stærkt utilfreds, netop fordi motivationen for at prøve retsmægling antagelig aldrig har været til stede:

For at være helt ærlig, synes jeg, det var en gang mudderkastning, tidsspilde og slet ikke det værd. Opnåede ikke en skid ved det og havde heller ikke forventet det, da jeg kender modpartens livsindstilling. Desuden havde jeg foretrukket en retssag, hvor vi ville have opnået en endelig løsning på konflikten i stedet for, at det nu trækker i langdrag. (*Sagsøger, spørgeskema*)

11.2 RETSMÆGLING SOM ALTERNATIV TIL DOMSFORHANDLING

Hvad mener de, der har prøvet retsmægling, om ordningens fremtid? Skal retsmægling være noget, som også andre bør have mulighed for? Dette er undersøgt ved at spørge parterne, om de vil anbefale andre at anvende retsmægling, og ved at spørge partsadvokaterne, om retsmægling er en ordning, de vil anbefale indført som generel ordning i dansk ret. Samme spørgsmål er stillet til mæglerne i forbindelse med interview. Som forventet, kan alle mæglerne uden videre anbefale, at ordningen gøres permanent og generel, om end der er forskellige opfattelser af, hvordan en sådan ordning bør udformes, jf. afsnit 12.

De fleste mæglerne har forklaret deres begejstring for retsmægling med, at det er en langt bedre måde at løse konflikter på for en stor del af de civile sager, der anlægges ved domstolene. Det er langt fra alle sager, der egner sig til retsmægling, men netop fordi der er så stor forskel på de konflikter, der kan opstå mellem mennesker, er det en fordel at råde over en række forskellige mulige måder at løse dem på.

Man må tilpasse, hvordan man får løst folks konflikter, til konflikten og til de folk, det drejer sig om. Og der synes jeg altså, at retsmægling er et fremragende bidrag, som kan være med til at løse – slet ikke alle konflikter – men mange kan man løse på den måde. Og det gør du typisk hurtigere og billigere, og folk er gladere. Så det er bestemt en vare, vi skal have på hylden. Hvis folk synes, at det ikke er noget for dem, så kan de jo bare sige nej. Og de kan også under forløbet sige nej, når de vil, så der er jo ikke noget tvang i noget som helst. (*Dommermægler, interview*)

Der er også mæglere, hvis begejstring for retsmægling til dels er grundet i skepsis over for den traditionelle måde at løse konflikter på. Efter deres mening er problemet, at de, der går til domstolene, forventer at opnå en løsning, som ligger langt fra det, domstolene tilbyder:

Det at sende folk i retten er at lukke dem ind i en verden, hvor de har alt for store forventninger, fordi de tror, de får retfærdighed. De får jo kun en afgørelse. Så det er mere ærligt at sige: 'Vi ikke har nogle mirakelmidler. Hvis du vil have løst din konflikt, må du gøre det selv. Hvis du ikke kan finde ud af det, kan vi godt tilbyde sig et system, så du er fri for at tage dig selv til rette.' Men det er ikke særligt effektivt, for juraen er firkantet, det er verden ikke. (*Advokatmægler, interview*)

Tabel 35. Parternes og partsadvokaternes vurdering af retsmægling som konfliktløsningsform.

	Parter	Advokater
Vil bestemt anbefale det	54 %	51 %
Vil nok anbefale det	31 %	30 %
Ved ikke	11 %	11 %
Vil næppe anbefale det	3 %	6 %
Absolut ikke	1 %	2 %
I alt	100 %	100 %

Som det ses af tabel 35, er det meget få af parterne, der ikke vil anbefale andre at forsøge sig med retsmægling som alternativ til en retssag. Hele 85 pct. af parterne vil bestemt eller nok anbefale denne konfliktløsningsmodel til andre. Af de parter, hvis sag er endt med en aftale, drejer det sig om 91 pct., og om 75 pct. af dem, hvis sag ikke er endt med en aftale. Så selv om parterne ikke selv har fået det ud af retsmæglingen, de havde håbet på, synes et stort flertal altså alligevel, at det er en god og anbefalelsesværdig ordning.

I stedet for, at sagerne skal vente halve eller hele år eller mange år på en endelig afklaring, og hvor parterne hver især graver sig længere ned i deres skyttegrave, så tror jeg på, at det for både retssystemet og for begge parter er en meget mere hensigtsmæssig måde at komme videre på. Og jeg tror på, at i mange sager kan man ligefrem finde forståelse, så man – ud over at få løst den konflikt, der er – måske kan fortsætte et samarbejde, når man har fået en forståelse for hinandens synspunkter.

Eller fået skabt en værdi, som jo er en del af den egentlige retsmægling: at prøve at finde måder, hvor man kan skabe to vindere i stedet for en taber og en vinder eller to tabere. Og det, tror jeg på, kan lade sig gøre i nogle sager. Det er jeg slet ikke i tvivl om. (*Sagsøgt, interview*)²⁴

Også advokaterne er meget positive over for retsmægling. Kun 8 pct. af dem vil ikke eller næppe anbefale ordningen, mens 81 pct. vil gøre det. Ligeledes er der blandt partsadvokaterne mange – nemlig 68 pct. – der vil anbefale retsmægling, selv om deres egen sag ikke er endt med en aftale.

Skepsis over for retsmægling begrundes gerne af partsadvokaterne med konkrete problemer ved den retsmægling, de har deltaget i. Flere advokater giver dog udtryk for, at den skepsis, de indledningsvis har haft, efterfølgende er vendt til begejstring:

Jeg tror egentlig ikke, at jeg var klar over før bagefter, hvor genialt det var. For når man ikke rigtigt har prøvet det, så er man ikke helt klar over, hvor meget man kommer omkring. Det, som gør mediation så godt, er jo, at det ikke nødvendigvis er den juridisk rigtige løsning, som er den rigtige løsning for parterne. (*Advokat for sagsøger, interview*)

²⁴ Det har desværre ikke været muligt at interviewe parter, der ikke har villet anbefale retsmægling til andre. Flertallet af dem, der har været negative over for retsmægling, har ikke ønsket at lade sig interviewe, og de få, der har indvilget heri, har afsluttet deres retsmægling så lang tid før interviewperioden, at det ikke er skønnet hensigtsmæssigt at interviewe dem.

12 SÆRLIGE FOKUSPUNKTER

I det følgende omtales dels nogle sagstyper, der har tiltrukket sig særlig opmærksomhed, og dels peges på nogle af de spørgsmål, forsøgsordningen har affødt, og som bør tages i betragtning ved udformning af en permanent ordning. Også nogle af de øvrige forhold, der i forbindelse med evalueringen har været diskuteret i forbindelse med en eventuel fremtidig ordning, behandles i dette afsnit.

12.1 SÆRLIGE SAGSTYPER

12.1.1 Familiesager

Der knytter sig en særlig interesse til familiesager. Det skyldes, at disse sager er af ekstraordinær stor betydning for såvel sagsøger som sagsøgte, at sagerne typisk er ganske tunge, og at det kan være særligt vanskeligt at nå til en rimelig løsning ved en retssag. Som en dommer har udtrykt det: Ved domstolen er der ingen vindere i familiesager, kun tabere. Derfor kan det synes særdeles væsentligt at give mulighed for retsmægling i disse sager. Retsmægling giver parterne mere tid til at diskutere den alvorlige konflikt og giver mulighed for at løse konflikten på en måde, som kan være mere tilfredsstillende for begge parter.

Her skal der ses lidt nærmere på, hvorledes det er gået med de familiesager, der er blevet retsmægllet.

Som nævnt i det tidligere, angår 56 sager – eller 16 pct. – familieforhold. Typisk vil det være sager, der drejer sig om forældremyndighed og samværsproblematikker eller spørgsmål om økonomiske forhold i en bodeling efter opløsning af ægteskabet. Der kan også være tale om fogsedsager, hvor et barn via fogedretten kræves udleveret for samvær.

Retsmæglerne er noget delte i spørgsmålet om, hvorvidt der skal tilbydes retsmægling i de tungeste familiesager. Uenigheden angår ikke mæglingens relevans, men om det er noget, der skal tilbydes ved retten og med jurister som mæglere. Flere retsmæglere giver udtryk for, at de ofte ikke føler sig rustet til at hjælpe parterne i disse sager, fordi de kun handler lidt om jura, men meget om psykologi:

Vi skal være tilbageholdende med at tilbyde mægling i forældremyndighedssager. De er for ressourcekrævende, og vi er ikke psykologer. Man risikerer at trykke på nogle knapper, som man ikke kan overskue. Der er ingen tvivl om, at mægling er utroligt egnet i forældremyndighedssager, men man skal bare have mæglere, der er

rede til at bruge den tid og også den personlige investering, det kræver. (*Dommermægler, interview*)

Andre af de mæglere, der er skeptiske over for at tilbyde retsmægling i især forældremyndighedssager, begrundet deres skepsis med, at parterne allerede har været igennem et forsøg på at mægle sagen i statsamtet, hvorfor løsningspotentialerne kan synes udtømte. Dette er også en af begrundelserne for, at der ikke tilbydes retsmægling i sådanne sager ved Vestre Landsret.

Der er imidlertid en stor del af mæglerne, der fastholder, at man bør tilbyde mægling i familiesagerne. De fleste medgiver, at sagerne er svære, og at de også kan være psykisk belastende for mægler. De mener dog samtidig, at det er nødvendigt at gøre forsøget:

Familiesagerne er selvfølgelig hårde, fordi du får udstillet det personlige, og det er noget, du kan forholde dig til, og som du selv kender, så derfor er det selvfølgelig meget barskt. Men altså, hvad er alternativet? Hvis ikke der fandt en mægling sted, så vil det jo være endnu mere barskt. (*Advokatmægler, interview*)

Samme holdning kommer til udtryk hos en af de interviewede parter, der har deltaget i en retsmægling om forældremyndighed. Retsmæglingen endte ikke med en aftale på selve mødet, men parterne aftalte efterfølgende at fortsætte deres fælles forældremyndighed:

Man skal bruge den tid, det tager på sådan en familiesag, fordi det er så stort et spørgsmål. I en retssag bliver der sat 1 1/2 time af, og så skal en dommer, som aldrig har set os før, sætte sig ind i, hvad jeg har at sige, høre, hvad hun har at sige, høre, hvad advokaten har at sige og den anden advokat. Så skal han sætte sig ind på sit kontor, og så kommer han ud og siger: 'Ja, nu har vi fundet ud af det. Værsgo, nu har du det fulde ansvar.' Bum. Og den anden kan være sønderknust resten af livet. Færdig. Slut. Man skal have muligheden for retsmægling i sådanne sager. Det må I ofre; det må I simpelthen ofre tid og penge på. (*Sagsøger i sag om forældremyndighed, interview*)

Også hans modpart mener, at man bør tilbyde retsmægling i forældremyndighedssager. Hun mener, at retssagen ikke kunne være endt med, at de var blevet idømt fælles forældremyndighed:

Den havde været frygtelig at gå i retten med, fordi vi samtidig et eller andet sted begge to er meget søbre mennesker; vi ønsker egentlig ikke at svine den anden til. Jeg kunne ikke stille mig op i retten og komme med en hel masse historier med en masse kød på om, at han er en dårlig far, for det synes jeg ikke, han er. Jeg synes bare, at vi har nogle forskellige indfaldsvinkler til, hvad der er det rigtige for vores barn. Det var i virkeligheden to mennesker, der vil det bedste for deres barn, men

bare ikke er enige om, hvad det bedste er. (*Sagsøger i sag om forældremyndighed, interview*)

Flere af de mæglere, der fastholder, at man bør tilbyde retsmægling i familiesager, foreslår, at man f.eks. inddrager en psykolog som co-mægler, som vil kunne hjælpe den juridiske mægler med de psykologisk tunge problemstillinger. Af andre forslag til forbedring af mæglingsforløbet i familiesager kan nævnes, at der bør tilrettelægges et mæglingsforløb bestående af flere, korte møder, således at parterne kan få tid og ro til at overveje de enkelte skridt og forslag i mæglingsprocessen. Endelig er der mæglere, der mener, at man bør undgå partsadvokater i familiesagerne, fordi de er med til at dreje fokus over på de juridiske frem for på de psykologiske problemstillinger. Andre har dog givet udtryk for, at partsadvokater netop i meget konfliktfyldte sager kan være støttende og rådgivende, hvilket øger muligheden for at få parterne bragt i dialog om en løsning.

Selv om familiesagerne som sagt kan være vanskelige, ligger forligsprocenten i disse sager alligevel på niveau med det, der er i andre sager: 63 pct. af familiesagerne er endt med en aftale, jf. tabel 5.

En analyse af familiesagerne i forhold til de øvrige sager viser, at der i familiesager er klart flere, der begrundet ønsket om retsmægling med, at de gerne vil undgå en skærpeelse af konflikten i retssalen. Det er således 58 pct. af dem med familiesager, der svarer, at dette i høj grad har betydet noget for, at de var indstillet på at prøve retsmægling, mod 33 pct. af dem i de øvrige sager. Dette afspejler, at familiesager drejer sig om konflikter, som det i særlig grad er væsentligt at finde en mindelig løsning på, idet parterne har en fælles fortid og som regel også en fælles fremtid at skulle forholde sig til.

I forlængelse heraf viser analyserne også en tendens til, at parterne i familiesager generelt er mere motiverede for at prøve retsmægling, og at mæglerne sjældnere udtaler sig om et muligt udfald af en retssag.

At parterne i familiesager gerne vil strække sig langt for at opnå en aftale ses videre af, at de i disse sager sjældnere – i tilfælde af, at sagen ikke ender med en aftale – forklarer det med, at de ikke selv har fundet et løsningsforslag acceptabelt.

Ser man på parternes generelle vurdering af mæglingsforløbet, så er der umiddelbart ikke forskel mellem familiesager og andre sager. Hvis man derimod isolerer analysen til dem, der har opnået en aftale, så er der en tendens til, at parterne i familiesager er mere tilfredse med aftalen end parterne i de øvrige sager.

Den tid, der er anvendt på retsmæglingsmøder i familiesager, er noget længere end den tid, der anvendes i andre sager: 3,9 timer i gennemsnit mod 2,9 i øvrige sager. Tilsvarende oplyser mæglerne, at deres personlige tidsforbrug sjældnere er reduceret i familie-

sager end i andre sager (i 27 pct. af familiesagerne mod 54 pct. af de øvrige). Ligeledes anses de samlede omkostninger til sagen sjældnere at være mindsket i familiesager (i 35 pct. af familiesagerne mod 62 pct. af de øvrige). Endvidere er både partsadvokater og mæglere enige om, at gennemløbstiden i familiesager i modsætning til de andre sager hyppigere er øget end reduceret som følge af retsmæglingen.

En af grundene til, at familiesager er mere tidskrævende, kan være, at nogle retsmæglere foretrækker at holde flere, forholdsvis kortvarige møder, da mæglingsmøderne kan være særligt anstrengende i disse sager. For ikke at udmatte parterne og for at give dem tid til at tænke over løsningsforslag eller afprøve konkrete idéer mellem møderne, kan det derfor være en fordel at gennemføre retsmæglingen på denne måde.

Det skal endelig nævnes, at mæglerne i familiesager meget sjældnere end i de øvrige sager mener, at det ville være muligt at løse familiesagerne ved traditionel forligsmægling.

12.1.2 Sager ved Vestre Landsret

Ankesager

I forsøget med retsmægling indgår som nævnt også ankesager, idet Vestre Landsret tilbyder retsmægling i civile sager, der er anket. Der er dog forinden foretaget en nøje udvælgelse af de sager, dommerne finder egnede til retsmægling (jf. afsnit 5.1). I det følgende sammenlignes ankesagerne ved Vestre Landsret med samtlige 1. instanssager i retsmæglingsforsøget.

Ankesager angår en forholdsvis stor del af det samlede antal retsmæglinger, nemlig 23 pct. Andelen af sager, der ender med en aftale, svarer nogenlunde til den, der er i de øvrige sager: 68 pct. af ankesagerne mod 63 pct. af de øvrige sager. Med hensyn til typen af sager er der heller ikke store eller bemærkelsesværdige forskelle mellem de retsmæglinger, der angår 1. instanssager, og dem, der angår ankesager.

Der har blandt retsmæglerne ved Vestre Landsret været en vis usikkerhed med hensyn til, om det overhovedet kunne lade sig gøre at få parterne til at acceptere tilbuddet om retsmægling i ankesager, da konflikten på det tidspunkt kan antages at være eskaleret, og da den af parterne, der har fået medhold i byretten, kan tænkes at være meget lidt villig til at forsøge at indgå en mindelig aftale. At det alligevel er lykkedes at mægle i mange ankesager, forklarer flere af mæglerne med, at parterne er nået til et punkt, hvor de meget gerne vil have konflikten løst hurtigst muligt:

Vi har jo så den fordel, at når folk når til en ankesag, har sagen verseret længe, og mange er trætte af det. Og berammelsestiden i landsretten er måske et år. Derfor er

folk tilbøjelige til at sige: 'Jamen, kan vi nu få det lukket ned, så vil vi godt det'.
(*Advokatmægler, interview*)

Omkostningerne ved sagen kan også være en grund til at vælge at forsøge retsmægling, idet parterne allerede har erfaret, hvor mange udgifter en retssag kræver. Et andet forhold kan være, at den tabende part er insolvent, hvorfor det kan være en idé at finde en anden løsning.

Analyser af undersøgelsesmaterialet peger på forholdsvis få forskelle mellem ankesagerne og de øvrige sager. Det eneste punkt, hvor der er tydelig forskel mellem begrundelsen for at vælge retsmægling i 1. instanssager og i ankesager, angår risikoen for at tabe retssagen. Der er således mange flere af parterne i ankesager end i de øvrige sager, som siger, at risikoen for at tabe sagen ved domstolen har influeret på deres beslutning om at vælge retsmægling. Ikke overraskende beror denne forskel udelukkende på appellanterne, der helt eller delvis har tabt sagen i byretten. Mens frygten for at tabe sagen ved domstolen kun har betydet noget for godt en femtedel af sagsøgerne i 1. instanssager, drejer det sig om mere end halvdelen af appellanterne. Der er derimod ikke forskel mellem sagsøgte og indstævnte på dette område.

Med hensyn til forløbet af retsmæglingen ses der en tydelig tendens til, at retsmæglerne i ankesager har været ret aktive. De er i disse sager mere tilbøjelige til at støtte idéer, fremsætte løsningsforslag, vurdere løsningsforslag m.v. Denne opfattelse har både parterne, partsadvokaterne og mæglerne selv. En forklaring herpå kan være, at mæglerne i ankesager skal bruge mere energi på at få parterne bort fra de juridiske argumenter m.v., der er indgået i byrettens behandling af sagerne.

Der skal da bruges en del tid og energi på at få overbevist eller få bibragt den part, der har vundet i 1. instans, en forståelse af, at nu lægger vi altså den byretsdom til side, og så starter vi 'from scratch' og ser på, hvordan konflikten er. Det kan i nogle sager slet ikke lade sig gøre. Der, hvor det er sværest, er de rene erhvervs-mæssige aftaler, hvor der ikke er de samme følelser i det. Der vil den part, der har fået medhold, typisk stå stærkere på, at man nu engang har fået medhold én gang.
(*Dommermægler, interview*)

Det er muligt, at det er det øgede aktivitetsniveau for mæglere i ankesager, der har betydning for, at retsmægling hyppigere i disse end i de øvrige sager indebærer særlige fordele. Både parter og partsadvokater peger således forholdsvis hyppigt på, at mæglingen i ankesager har ført til løsninger, der ikke havde været tænkt på tidligere. Partsadvokaterne nævner desuden ret ofte, at mæglingen i ankesager fører til løsninger, der ikke ville kunne være opnået ved dom. I interviewene giver flere af mæglerne ved Vestre Landsret ellers udtryk for frustration over, at det er meget svært at finde alternative

løsninger, 'at gøre kagen større', som det hedder i mæglerkredse, fordi byretssagen har begrænset løsningsmulighederne:

Mange af de sager, vi har, ender jo i byretten med, at A skal betale et eller andet beløb til B. Og der må jeg indrømme, at det er svært at få det udvidet dertil, hvor det også handler om andet, end at det beløb skal være lidt større eller mindre. Jeg tror, at det [at der ligger en byretsdom] er med til at præge, at det er svært at finde alternative løsninger i form af, at de skal udbedre et eller andet for hinanden eller lignende. (*Dommermægler, interview*)

Kun én af mæglerne ved Vestre Landsret finder ikke, at den forudgående byretsdom begrænser parternes lyst og evne til at se alternative løsninger på deres konflikt. Han mener tværtimod, at deres nylige erfaring med retssystemet virker inspirerende, fordi de har oplevet det som frustrerende, at deres konflikt i byretten er blevet omformet til juridiske problemstillinger, der ikke korresponderer med deres egen opfattelse af konflikten:

Det er fantastisk spændende, at de mennesker, jeg ser, rører næsten aldrig ved den dom. Men byretsbehandlingen har en indflydelse på deres lyst til at indgå aftale eller forståelse, for de er blevet negativt overrasket over, hvad retssystemet har kunnet tilbyde dem. Jeg kan høre under processen, at det vil de i hvert fald ikke igennem igen. Og det er ikke noget med, at dommeren er uforskammet. Det går i reglen på, at sagen har taget en retning i retssystemet... altså, den er flyttet over i en anden verden end den, der er parternes verden, og er kommet til at dreje sig om andre ting end det, der var vigtigt for parterne. (*Advokatmægler, interview*)

Ser man på sager, der ikke er endt med en aftale, angiver forholdsvis mange af parterne i ankesager, at det skyldes, at advokaten frarådede klienten at acceptere løsningen. Dette er sjældnere tilfældet for retsmæglinger i 1. instanssager. Ikke uventet gør denne forskel sig dog alene gældende mellem sagsøgte (i 1. instanssager) og indstævnte (i ankesager) og ikke mellem sagsøger og appellan. Den indstævntes advokat vil antagelig – på baggrund af sagen i 1. instans – have en positiv forventning til udfaldet af en ankesag ved domstolen, hvorfor advokaten må formodes at fraråde klienten en løsning, der er mindre gunstig end den forventede. Dette stemmer også overens med de kommentarer, som nogle har givet i spørgeskemaerne. Her nævnes indstævntes manglende vilje til at flytte sig i forhold til byretsdommen hyppigst som årsag til, at retsmæglingen ikke førte til aftale:

Nærværende sag var en ankesag, hvor indstævnte blev frifundet i byretten. Det forekommer mig at være for tungt at skulle overbevise en 'vinder' om, at det ville være en fornuftig disposition at betale et beløb i en størrelsesorden, der vil kunne tilfredsstille en appellan, der mener, byrettens dom er forkert. Det ville forudsætte,

at mægleren kommer med nogle mere juridiske betragtninger overfor parterne.
(Advokat for appellant, spørgeskema)

Endelig som en sidste forskel mellem retsmægling i ankesager og i andre sager kan nævnes, at ankesagerne – hvis de fører til en aftale – vil reducere de samfundsmæssige omkostninger betydeligt mere end tilfældet er for retsmæglinger i 1. instanssager. Det skyldes, at alternativet – en retssag – kræver deltagelse af tre dommere, mens der almindeligvis kun er én mægler ved retsmæglingerne. Det kan tilføjes, at den tid, retsmæglerne rent faktisk har anvendt på sagerne, gennemsnitligt set er den samme i ankesager som i 1. instanssager.

Første instanssager

Evalueringen omfatter alene 10 retsmæglinger i 1. instanssager ved Vestre Landsret. På trods af, at seks af dem er endt med en aftale, har det ifølge to af mæglerne vist sig, at 1. instanssager ved landsretterne er af en sådan karakter, at de kræver et andet mæglingsforløb end ankesagerne:

1. instanssager er simpelthen svære at forlige. De er så store og indeholder så komplekse problemstillinger, at de nok skal gribes an på en helt anden måde. Jeg har overvejet, om ikke man skulle fastlægge et længere mæglingsforløb fra starten, for det er ikke realistisk, at man kan forlige en 1. instanssag i erhvervsforhold om mange millioner kroner på en halv eller en hel dag. Så der skal vi nok drage den lære af de erfaringer, vi har haft indtil nu, at dem skal vi tackle på en anden måde, og så skal vi tilrettelægge et forløb. (*Dommermægler, interview*)

Den anden mægler slutter op om disse tanker og fastslår videre, at man bør forberede sig på, at det nok ville kræve flere timer at retsmægle i store førsteinstanssager, end hvis de gik til domsforhandling.

Det skal videre nævnes, at en stor del af 1. instanssagerne ved Vestre Landsret er forvaltningssager, altså sager med en offentlig myndighed som den ene part. Som det nævnes i afsnit 12.3.1, er det offentlige bundet af et lighedsprincip, der begrænser dets muligheder for at lave særaftaler med enkelte borgere. Det betyder, at der i disse sager vil være meget begrænsede forhandlingsmuligheder.

12.2 SÆRLIGE PROBLEMSTILLINGER

12.2.1 Ubalance mellem parter

Et forhold, der kunne tænkes at være problematisk for en vellykket mæglingsproces, er stor psykisk eller kommunikativ ubalance mellem parterne. Umiddelbart vil det forhindre parterne i at deltage i mæglingen på lige vilkår.

Cirka halvdelen af de interviewede retsmæglere fortæller, at de har haft mæglinger, hvor der i større eller mindre grad har vist sig sådan en ubalance. Enkelte giver udtryk for, at disse situationer kan være svære at håndtere, men de fleste ser sig dog i stand til at rette op på ubalancen. Det kan f.eks. ske ved at give den svage part mere tid til at fremlægge sin opfattelse af konflikten, være mere opmærksom på at spørge ind til de problemer, der måtte være, og måske i højere grad støtte de synspunkter, parten måtte have. Som en mægler her udtrykker det, så ligger udfordringen ikke så meget i at få den svage part med i processen, men at gøre det på en måde, der ikke får den anden part til at føle sig tilsidesat:

Hvis og når der er en ubalance mellem parterne, så vil du som mediator næsten automatisk sprede et sikkerhedsnet ud under den svage part. Balancen er jo så ikke at gøre det for meget; ikke at komme til at fremstå – i forhold til den anden part – som om, du er partisk. Det er jo der, problemstillingen er. (*Advokatmægler, interview*)

Nogle mæglere understreger, at problemet med ubalance ikke er specielt knyttet til retsmægling. Det samme kan være tilfældet ved en domsforhandling, idet der kan være meget stor forskel på, hvor dygtige og velformulerede advokaterne er. I modsætning til retsmægleren har dommeren ved en domsforhandling imidlertid ikke mulighed for at forsøge at genoprette en eventuel ubalance.

12.2.2 Ubalance i advokatrepræsentation

I retsmæglingsforsøget er der ikke krav om, at der skal deltage partsadvokater i mæglingsmøderne, men parterne har ret til at have deres advokat med, hvis de ønsker det. Det har ført til, at der har været retsmæglinger, hvor kun den ene part har haft advokat med. Som nævnt i afsnit 4.4 har det været tilfældet i 12 pct. af retsmæglingerne.

De fleste mæglere prøver at undgå en sådan ubalance i advokatbistanden, da det kan føre til, at mæglingssituationen bliver skæv. Ud over at den, der møder alene, fysisk skal sidde over for to personer, indebærer skævheden også, at de to parter ikke undervejs har samme mulighed for at få rådgivning og sparring. Selvmøderen kan dermed også opleve, at situationen er vanskelig at overskue.

Flere mæglere giver udtryk for, at de i sådanne situationer føler sig nødsaget til at støtte ekstra meget op om den, der møder uden advokat, hvilket kan føre til, at de kommer til at bryde med mæglerrollen:

Det var et problem i den afsluttende fase (aftalefasen), at sagsøgte ikke var repræsenteret ved advokat. Jeg var derfor nødt til at holde flere separate møder i denne fase for bl.a. at 'rådgive' eller vejlede sagsøgte – og kom derved lidt ud over mæglerrollen. (*Dommermægler, spørgeskema*)

Der er dog også enkelte mæglere, der ikke mener, at det ændrer deres rolle, hvis kun den ene part er bistået af en advokat. Nogle mæglere fremfører, at de, der vælger at møde uden advokat, efter deres erfaring ofte er både ressourcestærke og velformulerede, hvorfor de gerne er i stand til at håndtere situationen. Generelt foretrækker mæglerne dog, at begge parter er bistået af en advokat under retsmæglingen.

12.2.3 Retssikkerhedsmæssige problemstillinger

De fleste retsmæglere og partsadvokater mener ikke, at der er retssikkerhedsmæssige problemer forbundet med at løse tvister ved retsmægling frem for ved traditionel domsforhandling. De synes, at rammerne for forsøgsordningen i så henseende har været i orden. Nogle retsmæglere peger dog på forhold af retssikkerhedsmæssig karakter, som man bør være opmærksom på ved en eventuel permanentgørelse af ordningen.

Hvis mægleren måtte komme til at presse en løsning ned over hovedet på parterne eller indtage en mere dømmende rolle, kan det skabe problemer. Sagerne er ikke belyst i nær samme omfang ved retsmægling som ved en retssag, og den løsning, der får karakter af en dom, kan derfor være baseret på et fejlagtigt eller ufuldstændigt grundlag.

I forlængelse heraf peger nogle på uigennemsigthed som et muligt problem, idet retsmægling foregår bag lukkede døre, hvor der ikke er de samme retsgarantier for, at processen forløber forsvarligt:

Jeg synes, at det store retssikkerhedsmæssige problem er, at vi sidder og laver noget bag lukkede døre, uden vi har en retlig regulering af, hvad der egentlig foregår. Og det er navnlig et problem, når det er dommere, der sidder og mægler, synes jeg. Og der er det, at vi skal holde sagen rigtigt, rigtigt højt, at vi ikke går ind og laver dømmende virksomhed bag lukkede døre, men at vi virkelig mægler. Det er i hvert fald noget, der skal være fokus på, når man skal lave reglerne omkring retsmægling. (*Dommermægler, interview*)

En anden problemstilling, som enkelte har fremhævet, handler om den fortrolighed, der omgærder det, der foregår under retsmæglingen. Fortroligheden betyder, at man ikke under en eventuel retssag må anvende oplysninger, der er kommet frem under mæglingen. Dette kan imidlertid være et problem, idet det kan være meget vanskeligt at undgå – i hvert fald indirekte – at anvende væsentlig information under en senere retssag, ligesom det vil være vanskeligt at undgå, at informationen på en eller anden måde udnyttes:

Problemet er, hvis du sidder under en retsmægling og udveksler en masse informationer undervejs, og det ender med, at man ikke bliver enige. ... Hvor meget må man så bruge den information, som den anden part er kommet med, under en senere retssag? Det kan godt være, at der i aftalen står, at det er hemmeligt, og at retsplejelovens regler fører til, at man ikke sådan bare kan afsløre, hvad den anden part

har givet udtryk for ved forligsmæglingerne. Men en part og hans advokat kan jo tænke: 'Nå ja, nu *ved* vi det jo...'; og så kan de på den ene eller anden måde prøve at provokere det frem undervejs i retssagen. (*Advokatmægler, interview*)

Det kan heller ikke – som en af de interviewede partsadvokater gør opmærksom på – udelukkes, at en part vil kunne spekulere i at få aftalt retsmægling for der at kunne fremkomme med vigtige oplysninger, som modparten efterfølgende så vil være afskåret fra at bruge i en retssag på grund af retsmæglingens fortrolighed.

Endelig er der peget på, at erstatningssager kan indebære særlige problemer, idet der kan være en risiko for, at et firma vil kunne udnytte retsmægling til at få den erstatningssøgende, der gerne vil have sagen sluttet hurtigere, til at acceptere en mindre erstatning, end vedkommende har krav på. Problemet synes dog ikke at være opstået under forsøgsordningen.

Jeg kunne sagtens se et problem det øjeblik, at f.eks. forsikringselskaber opdager, hvor villige de erstatningssøgende ville være for at indgå forlig for at få nogle penge snart. Der ville jeg kunne se nogle etiske problemer i det. Jeg tror sagtens, at folk kunne give afkald på hele og halve millioner, som de klart ville have krav på, for at få en sag sluttet. (*Advokatmægler, interview*)

12.2.4 Dækning af sagsomkostninger

Som udgangspunkt dækker parterne egne udgifter til retsmægling, men i tilfælde af, at den ene har fri proces eller er dækket af en retshjælpsforsikring, kan den anden part af retten blive pålagt at betale sagens omkostninger. Dette har i nogle tilfælde givet anledning til forundring og irritation:

Det er uheldigt, at det var nødvendigt efterfølgende at anmode retten om at træffe en omkostningsafgørelse, da modparten havde retshjælpsordning/-forsikring. Det burde være sådan, at parterne bærer egne omkostninger ved retsmæglingen, medmindre man er enig om noget andet. (*Advokat for sagsøger, spørgeskema*)

Ud fra spørgeskemaerne og interviewene fremgår det, at der har været flere lignende situationer under forsøgsordningen, hvilket har medført betydelig utilfredshed blandt de involverede:

Hvis det er forholdene, at jeg skal til at kæmpe med domstolene efterfølgende omkring omkostningerne, så skal jeg ikke deltage i det her mere. (*Advokat for sagsøger, interview*)

12.2.5 Personlige dilemmaer for parterne ved mægling

Selv om der blandt de interviewede parter og partsadvokater har været udbredt tilfredshed med mæglingstilbudet, er der enkelte, der har peget på visse negative sider af at løse konflikter med retsmægling frem for ved normal domsforhandling. Da udtalelserne taler for sig selv, er de her gengivet i deres helhed:

Den manglende viden om, hvad sagen kunne være endt med, hvis vi havde domsforhandlet den, kan være en ulempe ved at løse konflikter ved retsmægling. Min klient kunne have tænkt: 'Har jeg nu fået nok ud af det i virkeligheden? Kunne jeg have fået noget mere ved en dom?'. (*Advokat for sagsøger, interview*)

Ulempen kan måske være, at der ikke kommer en uvildig ind og siger: 'Jamen det er rimeligt, og det er ikke rimeligt'. Den oprejsning, som man kan få derved, får man jo sådan set ikke her, så det er måske lidt ulempen ved det. (*Partsrepræsentant for sagsøger, interview*)

Retsmæglingen var en positiv oplevelse, men jeg synes, at det krævede meget af parterne. Min klient var den svage part, vurderede jeg. Jeg tror ikke, at det var ubehageligt for ham, men jeg tror måske, at det var krævende for ham; det krævede, at han kunne tænke klart og beslutte, hvad det var, han ville. (*Advokat for sagsøger, interview*)

Når snebolden ruller, dvs. at man sidder i mæglingen, så er alle parter jo fristede af at få det lukket og komme videre. Det betyder, at der lægges et stort pres på den part, der måske sidder og føler, at det her, det er ikke i orden. Klokker halv otte, mandag aften i regnvej, hvor man er sulten og tørstig og følelsesmæssigt helt oppe at køre, så kræver det sin dame at sige det, hvis man ikke synes, at det er OK. Man bliver let fanget ind i det her: 'Nu skal vi også have det overstået'. (*Partsrepræsentant for sagsøger, interview*)

12.3 HVILKE SAGER SKAL DER MÆGLES I?

Forligsprocenten varierer med sagens art. Således har f.eks. entreprisesager en høj forligsprocent, mens nabosager har en relativ lav forligsprocent. Det bør dog næppe alene være forligsprocenten, der skal være styrende for, om en specifik sagstype vurderes som egnet til retsmægling eller ej.

Nabosager er f.eks. en sagstype, der i beskrivelsen af forsøgsordningen er fremhævet som specielt egnede til mægling. Det skyldes ikke forventninger om en særlig stor forligsprocent, men om, at der især kan være store menneskelige gevinster ved en succesfuld mægling i nabostridigheder, da de involverede parter skal kunne leve sammen fremover (*Notat om en forsøgsordning med retsmægling*). Så selv om aftaler kun indgås

i halvdelen af nabosagerne, så må den potentielt store gevinst ved en mindelig aftale også tages i betragtning, når egnetheden vurderes.

Der er da heller ingen af retsmæglerne, der mener, at nabosager er uegnede til retsmægling (om end flere giver udtryk for, at de er svære at mægle i). Andre sagstypers egnethed er der imidlertid forskellige opfattelser af, jf. den følgende diskussion.

12.3.1 Problematiske sagstyper

Inkassosager

En stor del af mæglere finder små, inkassolignende sager uegnede til retsmægling. Hovedargumentet er, at parterne i og for sig ikke er uenige om jus og faktum, men at det alene er et spørgsmål om, at den ene af parterne ikke har midlerne til at betale den anden part. Sagen angår altså ikke en reel tvist, som man vil kunne gøre til genstand for retsmægling. Dertil kommer, at retsmægling i små sager risikerer at øge sagsomkostningerne.

Meget små økonomiske sager, synes jeg, er uegnede til retsmægling, fordi der simpelthen ikke er noget at handle med. De er mere egnede til at tvinge et forlig igennem. Hvis man skal gennemføre retsmæglingsprocessen i de der små sager, gøre det rigtigt, så bliver det jo ikke en økonomisk besparelse. (*Advokatmægler, interview*)

At de inkassolignende sager ikke findes egnede til retsmægling, betyder ikke, at mægling ikke kan indebære fordele i disse sager. Bare dét, at de to parter mødes og får forklaret sig over for hinanden, kan have en værdi i sig selv. Spørgsmålet er blot, om det er tilstrækkelig begrundelse for at sætte gang i en retsmæglingsproces.

Jeg havde to inkassosager lige i starten, som jo selvfølgelig ikke lykkedes, fordi – hvis ikke man har [betalings]evnen, så hjælper det jo ikke meget at mægle. Hvis viljen er der, men evnen mangler, jamen så får du ikke mere ud af det. Men begge parter var meget tilfredse efter tre kvarter, fordi kreditor havde fundet ud af: 'Jamen, det kan ikke betale sig at smide flere penge efter de penge, jeg har til gode der', så han lukkede sagen. Og den anden fik fortalt, hvor ked han var af, at han var endt i den situation. Så jeg tror egentlig, at de gik ud og havde det rigtigt godt med den mægling, men det var jo ikke lige det, det skulle bruges til. Retsmægling er jo for at finde en aftale; her fik parterne snakket ud. (*Dommermægler, interview*)

En enkelt retsmægler har en noget anden opfattelse, idet hun mener, at de små inkassolignende sager er særligt velegnede til retsmægling. Hendes begrundelse for at anbefale mægling i sådanne sager er, at det i sidste ende vil blive dyrere, hvis de skal igennem en traditionel domsforhandling:

Der er visse sager, som er oplagte, f.eks. visse inkassosager – små inkassosager, små sager om håndværkerregninger, og hvad ved jeg – hvor omkostningerne ved en traditionel retssagsbehandling med syn og skøn slet ikke står mål med det. (*Dommermægler, interview*)

Spørgsmålet om inkassosagers egnethed til retsmægling afspejler problemstillingen om, hvor omfattende en behandling af sagen, retsmægling skal kunne tilbyde de parter, der deltager: Er det nødvendigt, at man i en mæglingsproces får bragt elementer ind, der kan være med til at udvide fokus i forhold til den rent juridiske tvist; eller må en retsmægling gerne få karakter af en traditionel forligsmægling, hvor man 'blot' diskuterer løsninger ud fra den juridiske tvist? Denne problematik kommer tydeligt til udtryk i følgende udtalelse:

Hvis det er to erhvervsdrivende, og det drejer sig om et eller andet beløb eller en kontrakt, som er blevet hævet eller misligholdt, så er de jo utroligt løsningsorienteret og ikke særligt orienteret mod, at vi skal til bunds i det her og forstå hinanden og kunne mødes igen osv. Og der ville man jo nok sige, at man sandsynligvis ville komme lige så langt ved bare at holde et § 355-møde. Det er ikke så vanskeligt; det er jo bare ind og ud, men det er ikke rigtig mægling. (*Dommermægler, interview*)

Svære juridiske tvister

Sager, hvor tvisten hovedsageligt beror på fortolkninger af svære, juridiske problemstillinger, er også sager, som flere mæglere og partsadvokater fremhæver som særligt problematiske. Som en mægler bemærker, så er der i sådanne sager ikke meget plads til forhandling:

Jo mere rodet sagerne er, jo nemmere er det at finde en løsning; der er altid lidt at forhandle med. Men jeg synes, at de få sager, hvor det beror på en juridisk fortolkning, er svære. Der kan du heller ikke få partsadvokaterne til at give sig en tomme. (*Advokatmægler, interview*)

Et særligt problem ved at søge at retsmægle i sager med komplicerede juridiske problemstillinger er, at afgørelsen/aftalen ikke har betydning for retspraksis. Retsmæglingen foregår i fortrolighed og ikke – som ved vanlige retssager – ved en offentlig domsforhandling. Retsmæglingen resultat er også fortroligt.

Retsmæglingen vil efter min opfattelse være mindre bevendt i sager, som er juridisk tunge, og hvor afgørelsen af den grund kan være svær at forudse. I sådanne sager vil retsmæglingsinstituttet efter min opfattelse kunne være skadende for retsdannelsen og for de impliceredes opfattelse af ret og uret. (*Advokat for sagsøger, spørgeskema*)

Andre forhold

Der kan også være forhold ved de enkelte sager, som modvirker, at de forliges. Har den ene part fri proces, mens den anden selv skal betale for udgifter til partsadvokat, kan det betyde, at førstnævnte er betydeligt mindre indstillet på at søge at få en hurtig løsning på konflikten:

Hvor der er fri proces på den ene side og ikke noget på den anden side – altså hvor den ene part har en sluse, der er udtømmelig – der er det svært at motivere ved at sige: 'Skal vi ikke tage og få det her overstået med det samme?'. De sager er ikke egnede til retsmægling. (*Dommermægler, interview*)

Et andet forhold, der kan gøre mægling vanskelig, er den ubevægelighed eller manglende fleksibilitet, der kan forekomme i sager med ikke-private parter. På grund af de særlige regler, der kan gælde for offentlige myndigheder, vil der i sådanne sager ikke altid være et reelt råderum til at forhandle en aftale.

Sager, hvor det offentlige er repræsenteret som part, vil nok normalt ikke være egnet til mægling, fordi det offentlige er undergivet et lighedsprincip; der skal de jo behandle borgerne lige. (*Dommermægler, interview*)

Som en anden mægler bemærker, kan dette problem i lige så høj grad gælde private firmaer, "hvis der er firmapolicies involveret".

Det skal afslutningsvis påpeges, at det er en udbredt holdning blandt mæglerne, at det i højere grad er parterne end sagstypen, der er afgørende for, om en sag er egnet til mægling. Denne vurdering støttes både af de statistiske analyser, jf. afsnit 8.2, og af flere af parterne, som i spørgeskemaet har angivet manglende forligsvilje (som oftest hos modparten) som årsag til, at retsmæglingen ikke har ført til aftale.

Dersom begge parter ikke seriøst er indstillet på at opnå et forlig, må det betragtes som tidsspilde. (*Sagsøgt, spørgeskema*)

12.3.2 Bør man overhovedet selekttere?

Selv om nogle retsmæglerne mener, at man bør overveje at udelukke visse sager fra en eventuel permanent ordning, er der dog andre, der mener, at det er en dårlig idé. Det bærende argument for dette synspunkt er, at det på forhånd er umuligt at sige, hvad den reelle konflikt i en sag angår, samt hvad parterne vil kunne få ud af at forsøge retsmægling:

Jeg synes, at det i det her forsøg har det været fantastisk, at det har været så åbent, så det i princippet omfatter alle typer sager. Det, synes jeg, er en meget stor fordel. Og jeg ville synes, det var rigtigt kedeligt, hvis man begyndte at begrænse muligheden. For man kan ikke på forhånd gennemskue, hvad sagen drejer sig om. Altså

en sag på 10.000 kr. kan være en sag, der dækker over noget, der faktisk er rigtigt værdifuldt. (*Advokadmægler, interview*)

Samme argument går igen i følgende citat, hvor mægleren ligeledes lægger op til, at vurderingen af, hvorvidt en sag egner sig til mægling, bør foretages af sagens parter og ikke af domstolen:

Jeg tror, at man skal være forsigtigt med på forhånd at sige, at nogle sager ikke er egnede. Derved kan man måske udelukke nogle rimeligt velegnede sager. Et eller andet sted bør det vel være parterne, der afgør det. Hvis de siger ja, hvorfor skulle vi så på forhånd sige nej? (*Dommermægler, interview*)

Samme mægler fortæller dog, at han er blevet kontaktet af en partsadvokat, der har udtrykt tilfredshed med, at det var retten, der i hans klients sag havde taget stilling til, at sagen var egnet til mægling. Var det alene op til parten og partsadvokaten at vurdere egnetheden, ville retsmægling næppe være blevet valgt af frygt for, at det at modparten var blevet opfattet som et svaghedstegn.

Nogle mæglere nævner muligheden for at indføre obligatorisk retsmægling i visse sager, men medgiver dog, at tvang nok ikke vil være det bedste udgangspunkt for en mægling. Den altovervejende holdning hos retsmæglerne er da også, at retsmægling bør bygge på fuldstændig frivillighed fra parternes side.

12.4 HVEM SKAL VÆRE RETSMÆGLERE?

Den danske forsøgsordning er karakteriseret ved at omfatte både advokater og dommere som mæglere. Hvorvidt det også bør være tilfældet i en eventuel permanent ordning, og om også andre faggrupper kan mægle i retssager, skal der i det følgende fremægges forskellige synspunkter for.

12.4.1 Dommere eller advokater?

Nogle mæglere finder, at alene advokater bør være retsmæglere, mens omvendt andre finder, at det kun bør være dommere. Et flertal af mæglerne mener dog, at retsmægling også fremover bør kunne tilbydes af såvel advokater som dommere.

Begrundelserne for alene at have advokater som mæglere angår dels bekymring for, at dommere vil have svært ved at tilpasse sig rollen som retsmæglere, som adskiller sig markant fra rollen som dommere, og dels, at parterne i for høj grad er fokuseret på dommermæglerens øvrige funktion og risikerer at tage dommerens ytringer som udtryk for, hvordan sagen ville blive bedømt i retten. Desuden har det været påpeget, at det kan

være med til at undergrave domstolenes troværdighed, hvis dommere i et større omfang træder ud af retssalene for sideløbende at fungere som mæglere.

Jeg synes, at man skulle skille domstolsdelen og retsmæglingsdelen ad, for jeg synes, at man blander pærer og bananer ved at forklare folk, at 'her går du ind til et bestemt system, der hedder domstolen, og så har vi altså to afdelinger: én, hvor der ikke er juridisk fokus på det, og én, hvor der er juridisk fokus på'. Det, synes jeg, er svært at håndtere. Det er ligegyldigt, om det er to forskellige personer, for det er retten som sådan, rettens værdi og værdighed, man udvander. (*Advokatmægler, interview*)

Ud over de principielle forbehold kan der også ligge en økonomisk interesse bag, at nogle advokatmæglere helst ser, at kun advokater skal kunne fungere som mæglere – et synspunkt, der er fremført af nogle af mæglerne. Advokatmæglerne har ikke under forsøgsordningen modtaget honorarer for deres bidrag, men der er en klar forventning til, at en permanent ordning vil indebære betaling for advokaternes arbejde.

Begrundelsen for kun at have dommere som retsmæglere er primært, at retsmægling inden for domstolene 'toner rent flag', som en dommer udtrykker det. Det drejer sig om en retssag, der er anlagt ved domstolene, og derfor også – efter nogens mening – om noget, dommerne bør tage sig af. Der er dog også enkelte dommere, der mener, at det vil blive dyrere for retssystemet, hvis advokater fremover skal kunne fungere som mæglere, fordi de ikke vil kunne fortsætte med at tilbyde deres arbejdskraft gratis. Endelig bemærker enkelte mæglere – både advokater og dommere – at nogle partsadvokater af konkurrencehensyn måske vil være mere tilbageholdende med at gå til en kollega for at få mæglet en sag frem for at gå til en dommer.

Som nævnt er det dog hovedparten af retsmæglerne, som mener, at den optimale løsning er et fælles mæglerkorps. Nogle begrundet det med, at de to faggrupper i kraft af deres forskellige baggrund vil kunne supplere hinanden godt, andre med, at det, at både dommere og advokater deltager i retsmægling, vil kunne øge kendskabet til retsmægling hos begge faggrupper og dermed lette udbredelsen af ordningen. Atter andre peger på, at det er misvisende overhovedet at fokusere på, om retsmægleren er dommer eller advokat, fordi de forskelle, der måtte være mellem disse to faggrupper, overskygges af forskelle mellem de tilgange, retsmæglerne har som *personer*:

Sådan som jeg kan vurdere det, så handler det her mest om personlighed. Jeg tror ikke, at der er den store forskel på advokater og dommere. Og den her snak med, at dommere er mere resultatsøgende, end vi er som advokater, tror jeg ikke på. Jeg tror ikke på, at det passer; i hvert fald ikke på mig. (*Advokatmægler, interview*)

Denne holdning understøttes af de statistiske analyser. Her kan der ikke konstateres klare forskelle mellem dommermæglere og advokatmæglere, hverken hvad angår resul-

tat, proces eller tilfredshed. Holdningen genfindes også hos nogle af de interviewede. Som en af parterne bemærker, så kan det være direkte problematisk for diskussionen af retsmægling, hvis man koncentrerer sig om, *hvilken* juridisk baggrund, mægleren bør have. Da risikerer man at glemme, at det, der foregår i en mæglingssituation, handler om meget andet end jura:

Hvis de evner at spille rollen – at være katalysator og ikke dømmende – så synes jeg, at det er ligegyldigt. Så behøver det ikke engang at være en jurist, for det her handler jo ikke om jura. Og falder du i den grøft, at mæglingsmanden skal være jurist, fordi det drejer sig om jura, så er det jo ikke mægling længere. (*Sagsøgt, interview*)

Selv om der ikke kan konstateres forskelle i den måde, som henholdsvis advokater og dommere mægler på, synes parter og partsadvokater umiddelbart at foretrække, at mægleren er dommer. Flere retter har konstateret, at parterne – hvis de tager stilling til spørgsmålet – typisk vælger en dommer som mægler. Dette billede tegner sig også i interviewene, hvor både parter og partsadvokater næsten uden undtagelse giver udtryk for, at de umiddelbart ville have foretrukket en dommer som mægler i deres sag, da de forventer, at dommere er mere upartiske. Det skal imidlertid understreges, at ingen af dem, der har haft en advokat som mægler, har udtrykt utilfredshed herover, og at flere har sagt, at de efterfølgende ikke vil have den samme umiddelbare præference for en dommer. Som en part bemærker, så ligger der nok også en god del snobberi i at ønske sig, at mægleren ved ens retsmægling skal være dommer.

12.4.2 Andre faggrupper og specialister

I princippet behøver en retsmægler, som nævnt ovenfor, ikke at være jurist, idet retsmæglingen ikke angår en juridisk vurdering. Generelt anser mæglerne det dog som en fordel at have juridiske kundskaber, fordi retsmægling foregår i en juridisk kontekst. Der er udtaget stævning, og sagen sendes tilbage til domsforhandling, hvis den ikke forliges.

Mediation, det er jo en specialuddannelse, og der behøver man ikke nødvendigvis at være jurist. Men i forbindelse med sager, der udspringer af jura, så ville det jo være en fordel at være jurist, fordi man trods alt har en baggrundsviden, som man i det øjeblik, man er mediator, lægger fra sig, men som man i nødstilfælde kan tage frem som et redskab til at få nogle forslag på bordet eller få parterne fokuseret på noget af det, som de bliver konfronteret med, hvis det fortsætter. Og det ville en psykolog jo ikke kunne gøre. Det ville en ingeniør heller ikke kunne gøre. (*Advokatmægler, interview*)

Nogle af mæglerne peger derimod på, at andre faggrupper med fordel kunne inddrages i retsmæglingen som co-mæglere. Det kunne f.eks. være psykologer eller ingeniører, af-

hængigt af sagens art. Der er foretaget et interview med en ingeniør, der blandt andet fungerer som skønsmand i voldgiftssager.²⁵ Han mener, at mange sager vil kunne løses lettere, hvis der i mæglingsprocessen inddrages en fagmand, som kan være med til at klarlægge væsentlige problemstillinger i tvisterne:

Især i de tilfælde, hvor parterne ender i en sag på baggrund af manglende teknisk indsigt: hvis der var en faglig sagkyndig inde noget tidligere, så kunne man måske mægle direkte, men man kan i hvert fald sørge for at fokusere på den reelle problemstilling. Er det her et spørgsmål om, at man skal ofre mange 100.000 kr. for at rette det, eller er det måske et spørgsmål om, at det koster 10.000 kr. Og så er der måske ikke grund til at gå videre. (*Skønsmand, interview*)

Selv om flere mæglere er positive over for at inddrage fagfolk i sager med problemstillinger, som jurister ikke har særlig stor indsigt i (som f.eks. it-sager), er der dog også en del, der udtrykker bekymring herved. De er bekymrede for, at modellen med denne form for sagkyndige kan betyde, at processen får karakter af en slags 'miniret', hvor udenforstående eksperter indkaldes for at klarlægge faktum i sagen. Det strider imod retsmæglingens idé om, at konflikten skal gives tilbage til parterne. Retsmæglerne er generelt mere åbne over for at inddrage fagpersoner, som besidder kundskab og evner i forhold til processen i modsætning til konflikten indhold. Især peges på psykologer, da flere mæglere føler, at deres psykologiske kompetencer kommer til kort, når der er tale om følelsesmæssigt meget tunge sager som f.eks. forældremyndighedssager:

Hvis vi skulle mægle i større udstrækning i egentlige ægteskabssager, så vil jeg mene, at enten skulle man selv have en eller anden psykologisk uddannelse, eller også skulle man have en psykolog eller en anden børnesagkyndig med. (*Dommermægler, interview*)

Et andet aspekt ved diskussionen om udvælgelsen af kommende retsmæglere er specialisering af mæglere. Er det en fordel, at retsmæglerne primært mægler i sagstyper, som de enten har en særlig viden om eller interesse for?

Flere af retsmæglerne har givet udtryk for, at der er sagstyper, som de er mere utrygge ved at mægle i end andre. F.eks. fortæller en mægler, der primært er erhvervsadvokat, at han har det svært med familiesager, men ingen problemer har med at mægle i sager, der vedrører økonomiske problemstillinger:

Jeg synes ikke, at jeg er særlig god til forældremyndighedssager. Jeg føler, at vi er for langt fra mit primære gebet, der handler om penge hele tiden. Altså, jeg har aldrig haft ægteskabssager. Og jeg føler ligesom... altså, der skal meget psykologi til. Det er meget sjovere at mediere i en sag, hvor jeg kan se, at parterne forret-

²⁵ Den interviewede henvendte sig til Justitsministeriets Forskningsenhed, da han erfarede, at den evaluering af retsmægling var under gennemførelse. Han tilbød at bidrage med sine erfaringer.

ningsmæssigt får meget ud af at få løst den her sag. Jeg er nok for meget forretningsmand til at være familieretsmediator. (*Advokatmægler, interview*)

Omvendt giver en anden retsmægler udtryk for, at han har sværest ved at mægle i økonomiske sager, hvorimod det for ham er en fornøjelse at mægle i familiesager:

For mig er det sværeste, når man skal finde veje rundt i sager, som er økonomiske sager. Fordi der skal man virkelig have sine værktøjer på plads, og man skal have tænkt igennem, hvad man vil man kunne gøre i den og den situation. Det, tror jeg, har noget med mig at gøre, for jeg har ingen problemer med de sager, hvor det er personlige uoverensstemmelser, ægteskabssager, samværssager og sådan noget. Der trives jeg som en fisk i vandet, og jeg har meget, meget nemt ved at få parterne til at tale sammen og åbne sig og sådan noget. Så hvis jeg på et tidspunkt skal leve mere af at være mediator, så vil jeg nok mest skulle skrives til de der menneskesager. (*Advokatmægler, interview*)

Dette kunne tale for, at det er relevant at diskutere en form for specialisering af retsmæglerne, således at der i et vist omfang tages hensyn til sagstypen, når det skal besluttes, hvilke retsmæglere der kan stilles til rådighed, eller ved at tilbyde parterne at vælge mellem retsmæglere med forskellige specialer. Dette svarer også til det, der i dag er gældende i advokatverdenen.

Med hensyn til dommermæglere er det nævnt, at disse – som tilfældet er ved domstolene – kan fungere som generalister inden for retsmægling. I modsætning til advokaterne har dommerne typisk i deres daglige virke berøring med en lang række forskellige sagstyper.

12.5 HVORNÅR SKAL DER MÆGLES?

Vedrørende ændringsforslag til en fremtidig mæglingsordning peger næsten halvdelen af retsmæglerne på, at man bør forsøge mægling på et tidligere tidspunkt i parternes konflikt. F.eks. inden der udtages stævning i sagen:

Det, jeg synes, er den vigtigste lære af forsøget, er, at retsmæglingen inden for rammerne af retsplejeloven og i retssager simpelthen er for sent. Det er mange timer for sent at skride ind med en retsmægling på det tidspunkt. Hvis du virkelig vil have noget ud af en retsmægling, så skal den jo sættes ind med det samme – inden parten går til sin advokat, eller – endnu bedre – før parten overhovedet finder på at kontakte sin advokat. (*Advokatmægler, interview*)

Der er flere fordele ved at forsøge mægling tidligere i processen. For det første vil der være økonomiske besparelser for parterne, idet de vil spare partsadvokaternes arbejde med at skrive stævning og svarskrift, ligesom der i mange tilfælde vil kunne skæres ned

på den korrespondance, der finder sted mellem partsadvokaterne. For det andet – og det er især dette, retsmæglerne fremhæver – vil en tidlig indsats med mægling betyde, at parterne forhåbentlig ikke vil være blevet alt for forankrede i deres juridiske påstande, men have den reelle konflikt mere present:

Flere sager ville være nemmere at løse, hvis man fik fat i dem tidligt. For der sker jo også det, at når man først har udvekslet processkrifter og alt det der, så har man altså fået gravet sig noget ned. Det er klart, at sager også modnes. Det, at det tager tid, betyder også noget, men jeg synes, rigtigt mange sager ville egne sig til, at man får fat i dem inden, de når til stævning. (*Advokatmægler, interview*)

Som det antydes i ovenstående citat, kan det dog også i nogle sager være fordele forbundet med at sætte ind med mægling på et senere tidspunkt, idet parterne da kan være mere villige til at indgå i forligsforhandlinger. Dette er blandt andet set i forbindelse med ankesagerne, der jo netop er kendetegnet ved, at mæglingsforsøget ligger meget sent i parternes konflikt.

Også nogle af parterne giver udtryk for, at de anser det, at der var udtaget stævning, som en nødvendig forudsætning for, at der kunne komme gang i reelle forligsbestræbelser. For en stævning signalerer trusler om en retssag, hvilket antagelig mange ønsker at undgå:

Jeg tror, at lige præcis det ord 'stævning', og det, at der kommer et brev fra retten, faktisk gør en forskel: 'Ok, nu er det her altså seriøst'. Jeg synes også, at modparten tog det seriøst, da rettens stempel kom på; altså, det havde en effekt. (*Sagsøger, interview*)

Der kan dog også være andre grunde til at vente med retsmægling til efter, der er udtaget stævning. Som en af de interviewede parter påpeger, så kan stævning og svarskrift være med til at klarlægge parternes position i forhold til hinanden og dermed udgøre et konkret udgangspunkt for forhandling:

Det er klart, at det omkostningsmæssigt taler for, at man får mægling så tidligt som muligt i sagen, men der tror jeg ikke, at banen er kridtet op. Der er parterne ikke modnet til at lukke sagen ved mægling. Jeg tror, at mentalt og juridisk og logisk skal banen ligesom være kridtet op. Processkrifterne skal ligge der, så man har hinandens synspunkter. (*Sagsøger og advokat, interview*)

Generelt må nogle sager antages at kunne forliges hurtigere og enklere, hvis retsmægling bliver en mulighed meget tidligt i forløbet, mens andre sager først vil være modne til at kunne forliges på et meget sent tidspunkt og måske først i forbindelse med en ankesag.

12.6 HVOR SKAL MÆGLINGEN FOREGÅ?

Som tidligere nævnt, er der blandt dommermæglerne flere, der argumenterer for, at retsmægling bør foregå i domstolsregi. En enkelt af dommerne udtrykker dog betænkelighed herved. Denne betænkelighed bunder dels i, at parterne kan have falske forventninger til, at deres retssikkerhed er sikret, når retsmæglingen foregår i retten med en dommer som mægler, og dels i, at retsmægling kan udvikle sig til en gråzone, hvor det er uklart, i hvor høj grad mæglingen foregår på parternes eller på domstolenes præmisser:

Domstolene, de løser konflikter, og det gør de på et juridisk grundlag – det er i hvert fald den traditionelle opfattelse. Nu skal man altså – i hvert fald hvis det her skal køre i domstolsregi – til at ændre konceptet i retning af: Domstolene, de løser konflikter, og det kan de gøre på flere måder. Det kan de gøre juridisk, men de kan også gøre det på andre grundlag. Og det kan godt være, at det er sådan, man skal se det, men man skal gøre sig klart, hvad det er, man gør. Man udvander lidt det traditionelle domstolsbegreb, og hvad retsafgørelser er for noget, og man risikerer at få en gråzone, altså at man i en række situationer også prøver at snakke folk til rette med et eller andet, for at få sagen sluttet. Jeg vil gerne være med til at løse folks konflikter, og jeg synes, at der er gode muligheder i mediationen, men man skal efter min mening prøve at skille det lidt ad. (*Dommermægler, interview*)

Hermed lægger dommeren sig på linie med flere af advokatmæglerne, der har udtrykt lignende betænkeligheder. Dertil kommer en bekymring for, at retsmægling i retsbygninger sender et forkert signal til parterne, som bør være fuldstændig klar over, at det, der foregår under en retsmægling, adskiller sig markant fra det, der foregår under en traditionel retssag, jf. afsnit 6.1.

For at komme ud over de problemer, der kan være forbundet med at anvende domstolens lokaler til retsmægling, har flere retsmæglere forslået, at der oprettes en instans, der kan tage sig af de administrative og fysiske rammer for retsmægling. Det skal være en instans, der er i hvert fald relativ uafhængig af domstolene. Instansen er i interviewene blevet omtalt som 'retsmæglingscentre', 'retsmæglingshoteller' eller 'retsmæglingsinstitutter':

For mig at se, vil det være en fordel, hvis det var sådan, at man rykker retsmæglingen ud af domstolssystemet, også af hensyn til parterne. Parterne skal ikke opleve, at de er i en situation, hvor de er lidt i en gråzone: Er vi nu i retten, eller er vi i mægling, eller hvad er det egentlig, det her handler om? Om sådan et institut, eller hvad man nu vil kalde det, skulle også være en option for frivillige mæglinger, altså så man både kunne håndtere retsmæglinger og frivillige mæglinger, og om man kunne finde på at fusionere det med voldgiftinstituttet – det er kun et spørgsmål om at være en lille smule kreativ. (*Advokatmægler, interview*)

Ifølge de mæglere, der taler for idéen, vil der være en række fordele ved at oprette en slags retsmæglingscentre:

- Det vil kunne signalere en klar adskillelse mellem retsmæglingsproces og domstolsproces.
- Det vil gøre det lettere at søge sin konflikt løst ved mægling, inden der udtages stævning.
- Det vil i højere grad kunne sikre, at de fysiske rammer er i orden.
- Det vil kunne sikre, at advokatmæglere og dommermæglere fungerer på samme præmisser.
- Det vil lettere kunne åbne for, at også andre faggrupper vil kunne fungere som retsmæglere.
- Det vil kunne give mæglerne et fælles miljø, der kan danne ramme om erfaringsudveksling.
- Med regionale centre med et stort opland vil man i højere grad kunne undgå de habilitetsproblemer, der forbundet med, at mægler færdes i samme kredse som parter og partsadvokater.

13 SAMMENFATNING OG KONKLUSIONER

På baggrund af spørgeskemaundersøgelsen opsummeres her undersøgelsens væsentligste resultater, mens der på baggrund af interview med parter, partsadvokater og retsmæglere peges på nogle særlige problemstillinger, der bør drøftes i forbindelse med en eventuel permanent ordning.

13.1 UNDERSØGELSENS VÆSENTLIGSTE RESULTATER

13.1.1 Antallet af sager

Evalueringen tyder på, at omkring 5 pct. af de civile sager, der kan siges at være potentielle retsmæglingssager, er endt med retsmægling. Det er dog givet, at en meget stor del af de sager, der her omtales som potentielle, reelt ikke vil være det, da de af forskellige grunde ikke egner sig til retsmægling. Vestre Landsret har vurderet, at omkring to tredjedele af sagerne er uegnede til retsmægling. Om denne brøkdelen er den samme for byretssager, vides ikke.

Selv om sagen er egnet til retsmægling, er det imidlertid ikke sikkert, at parterne er indstillet på at forsøge sig med denne konfliktløsningsform. Ifølge Vestre Landsret, er det omkring fire femtedele af de parter, hvis sag findes egnet til retsmægling, som af den ene eller den anden grund ikke ønsker at deltage heri. Det er altså kun omkring en femtedel af de egnede sager, der ender med retsmægling.

Man må forvente, at når en forholdsvis ringe andel sager ender med retsmægling, beror det i hvert fald i nogen grad på, at ordningen endnu er ny og ganske ukendt af de fleste. Derfor må det formodes, at en permanent ordning med retsmægling med tiden vil betyde en forøgelse i andelen af sager, der løses ved retsmægling.

13.1.2 Sager uden aftale

Godt en tredjedel af sagerne er endt uden en aftale. Væsentligt bidragende til, at en sag ikke ender med en aftale, er parternes ringe eller manglende motivation for at forsøge at få konflikten løst på denne måde. Ikke uventet peger meget endvidere på, at konfliktens sværhedsgrad også har en væsentlig betydning for, om sagen ender med en aftale. Desuden har mæglers involvering en vis betydning, jf. det senere.

At sager ikke ender med en aftale, betyder ikke nødvendigvis, at retsmæglingen skal betragtes som en fiasko. Generelt mener således omkring en fjerdedel af de adspurgte, at der i de ikke forligte sager alligevel er kommet noget godt ud af retsmæglingen, og yderligere næsten halvdelen ser en mulighed for, at det er tilfældet. Det positive udbytte

kan være et bedre forhold mellem parterne, hvilket er sket i godt hver tiende af de ikke forligte sager. Det positive udbytte kan også være, at sagen efterfølgende har kunnet forliges, inden den ender med en retssag. Meget tyder på, at det er sket i en del tilfælde. Endvidere kan sagen via retsmægling være blevet 'skåret til', så den efterfølgende domsforhandling ikke behøver at blive så omfattende, fordi partsadvokaterne på baggrund af deres øgede indsigt i sagen kan skære de påstande fra, som der reelt ikke er uenighed om.

13.1.3 Sager med aftale

Det, der har betydning for, at der ikke indgås en aftale, har naturligvis en omvendt betydning for, at sagen ender med en aftale. Det vil sige, at parternes motivation og konflikten omfang og tyngde influerer på sandsynligheden for at opnå en aftale. Derimod kan sagens art og retten, mæglingen henhører under, ikke påvises at have sammenhæng med muligheden for at opnå en aftale. Tilsvarende gælder med hensyn til, om retsmægler er advokat eller dommer. Det må formodes, at det i højere grad er retsmæglerens personlighed end dennes faglige baggrund, der har betydning for sagens udfald. Endvidere kan retsmæglerens fortrolighed med et sagsområde eller en bestemt sagstype antages at have en betydning for, om sagen ender med en aftale.

Næsten alle parterne finder den indgåede aftale god eller i hvert fald delvis god. Kun i ganske få tilfælde er parterne efter retsmæglingen decideret utilfredse med aftalen.

13.1.4 Ekstra fordele ved retsmægling

Ved siden af en gennemgående tilfredshed med kvaliteten af den indgåede aftale medfører retsmægling en række yderligere fordele, som ikke eller næppe ville være resultatet af en retssag.

Næsten alle parterne vurderer, at retsmægling har været en mindre stressende måde at løse konflikten på, end en retssag ville have været.

Som et meget væsentligt resultat viser evalueringen endvidere, at parterne i de sager, der er endt med en aftale, i omkring en tredjedel af tilfældene har øget forståelsen for modparten og forbedret deres indbyrdes forhold. Sidstnævnte kan tænkes at have en række yderligere afledte positive følger, især i sager, der involverer privatpersoner, herunder ikke mindst familiesager.

Sidst, men ikke mindst, har mæglingen hyppigt ført til løsninger, som det ikke ville have været muligt at opnå ved en domstol. Mæglerne mener, at det er sket i langt mere end halvdelen af sagerne.

13.1.5 Mæglers rolle og bidrag

Mægler spiller en overordentlig stor rolle for retsmæglingens forløb og resultat. Generelt er der stor tilfredshed med mægler og dennes bidrag, og der er meget stor tillid til mæglerne.

Parter synes at foretrække dommere frem for advokater som mæglere, hvilket utvivlsomt snarere beror på forventninger eller fordomme end på viden om de to faggruppers faktiske evner som mæglere. Evalueringen viser således klart, at mæglers baggrund som enten dommer eller advokat ikke har betydning for hverken forløbet, sagens resultat, kvaliteten af den indgåede aftale eller den generelle vurdering af retsmæglingen.

Kvaliteten af den indgåede aftale afhænger derimod af mæglers bidrag, om mægler i tilstrækkelig grad har givet parterne tid til at diskutere og fortælle under møderne, og om mægler har virket tillidsvækkende.

Et stort spørgsmål er, i hvilket omfang mæglerne i øvrigt skal være aktive under mæglingen. Teoretisk og principielt er udgangspunktet for mægling, at mægler skal være tilbageholdende og ikke blande sig for meget i den indholdsmæssige løsning af konflikten. Antagelsen er, at løsningen på konflikten bliver bedre, hvis den så vidt muligt overlades til parterne. Denne antagelse bliver på visse områder verificeret og på andre falsificeret i denne evaluering. Hvis mægleren er tilbøjelig til at vurdere udfaldet af en retssag, har det således en negativ indflydelse på både aftalens kvalitet og på den generelle vurdering af retsmæglingens succes, mens mæglers vurdering af fremsatte løsningsforslag er positivt forbundet med muligheden for at opnå en aftale. At mægleren selv har fremsat løsningsforslag, vurderet deltageres argumenter eller lagt pres på deltagerne ser derimod ikke ud til at have betydning for nogen af delene.

Det skal imidlertid bemærkes, at parterne ønsker, at mægler er aktiv i mæglingsprocessen, både med at komme med løsningsforslag og at vurdere de juridiske aspekter af konflikten.

13.1.6 Omkostninger og tid

Ifølge retsmæglerne er retsmægling en både billigere og hurtigere måde at løse konflikter på end en retssag. Det vurderes således, at der i betydeligt flere af retsmæglingerne en sket en reduktion end en øgning af omkostningerne for retssystemet. Denne vurdering hænger i høj grad sammen med, at forligsprocenten er ganske høj, idet reduktionen i omkostninger stort set kun vurderes at forekomme i sager, der fører til en aftale. Sager, der ikke fører til en aftale, forventes i to tredjedele af tilfældene at ville medføre øgede udgifter for retssystemet, dog sjældent mange flere udgifter.

At udgifterne generelt set vurderes at ville blive reduceret, hænger sammen med, at der i de fleste retsmæglinger anvendes færre ressourcer, end der antages at ville have været anvendt på en retssag. Svarende hertil menes også gennemløbstiden, dvs. tiden fra stævning til sagens afslutning, hyppigere at være blevet kortere end at være blevet længere i sager med retsmægling.

13.1.7 Overordnet vurdering og anbefaling af ordningen

Samlet set vurderes retsmægling i langt hovedparten af sagerne og af langt hovedparten af de involverede, som har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen, som vældig positiv og som en konfliktløsningsform, der indebærer en række fordele. Det er givet, at der i enkelte sager kan have været problemer, men der er overvejende stor tilfredshed med alle de elementer, der er spurgt om vedrørende forsøgsordningen, herunder også mulighederne for separate møder med mægler.

Den almene tilfredshed viser sig også ved, at næsten ni ud af ti synes, at den konkrete retsmægling, de har deltaget i, har været vellykket eller i hvert fald delvis vellykket. Den viser sig videre ved, at der ikke alene blandt retsmæglerne, men også blandt parterne og partsadvokater er stor opbakning bag forsøgsordningen, og at mere end otte ud af ti vil anbefale ordningen. Især kan det være vigtigt at bemærke, at af de parter, der ikke har opnået en aftale, er det kun en fjerdedel, som *ikke* vil anbefale ordningen.

13.2 SÆRLIGE FORHOLD TIL OVERVEJELSE

I det følgende skal nogle af de forhold, der må tages i betragtning ved udformning af en eventuel permanent ordning, drøftes. Det skal dog understreges, at de holdninger, de interviewede har til de forskellige spørgsmål, der har været drøftet med dem, gerne har været så forskelligartede og divergerende, at det sjældent har været muligt at trække klare konklusioner. En del af det følgende har derfor karakter af opsummering af undersøgelsens resultater.

Det skal videre understreges, at en række forhold ved retsmægling ligger uden for rammerne for denne evaluering. Det gælder således spørgsmålet om udpegning af de advokater og dommere, som kan videreuddannes som retsmæglere, og om udpegning af mæglere i de konkrete sager.

13.2.1 Uddannelse af mæglere

Advokater og dommere gennemgår forskellige uddannelser, inden de kan starte som mæglere. Uddannelserne ligner dog på ganske mange punkter hinanden, og evalueringen kan ikke påvise, om den ene uddannelse er bedre end den anden. Begge parter er generelt tilfredse med uddannelsesforløbet, idet de også understreger, at det er meget

væsentligt, at mennesker, der skal arbejde med mediation, forinden gennemgår et uddannelsesforløb.

Det bør dog overvejes, om der skal tilbydes efteruddannelse til mæglere eller mindre kursusforløb, hvor mæglerne kan få lejlighed til at diskutere deres erfaringer og få forbedret deres kundskaber.

13.2.2 Visitation og sagstyper

De fleste af de retter, forsøgsordningen omfatter, tilbyder retsmægling i alle civile sager. Ved Vestre Landsret tilbydes retsmægling dog kun i sager, som efter en konkret vurdering er fundet egnede til retsmægling. Evalueringen giver ikke grundlag for at afgøre, om det er en fordel eller ej at selektere sagerne, inden der tilbydes retsmægling.

Et spørgsmål, der også relaterer sig til visitation, gælder de sagstyper, der falder ind under ordningen. Skal alle former for civile sager være omfattet af tilbuddet om retsmægling, eller skal tilbuddet begrænses til visse sagstyper?

Det er givet, at alene det forhold, at visse sager er vanskeligere end andre at opnå en aftale i, ikke bør være afgørende for, om disse sager skal være omfattet af en permanent ordning eller ej. Selv om der er klare forskelle mellem sagstyperne med hensyn til mulighederne for at opnå en aftale, så er der for ingen af sagstyperne tale om en uacceptabel ringe forligsprocent. Som det også har været påpeget af mæglerne, så kan der især være noget at vinde for parterne ved visse af de sagstyper, hvor forligsprocenten er relativ lav.

Familieforhold er et af de vanskelige sagsområder, hvor retsmæglingen i særdeleshed er ressourcekrævende, men som til gengæld – når det lykkes – vurderes som yderst tilfredsstillende af parterne.

Evalueringen tyder på, at retsmægling fungerer godt i ankesager. Ankesagerne ender lige så ofte som 1. instanssager med en aftale. Desuden er der i særlig grad ressourcer at spare ved retsmægling i ankesager, da retsmægling erstatter en retssag med deltagelse af tre dommere. Endvidere er der særligt i ankesagerne opnået løsninger, som man næppe ville kunne opnå ved en almindelig retssag.

1. instanssager ved landsretten er derimod hyppigt uegnede til retsmægling i den form, det er forgået under forsøgsordningen. De drejer sig ofte om meget store beløb og/eller komplekse problemstillinger. Det er da også forholdsvis få af de potentielle 1. instanssager, der er gået til mægling. Der er peget på, at hvis der skal være retsmægling i disse sager, skal der afsættes mere tid til dem.

Desuden er mange af 1. instanssagerne ved landsretten forvaltnings­sager. Det bør drøftes, om sådanne sager skal være omfattet af en permanent ordning, idet løsningsmulighederne typisk er meget fastlåste.

Der sker allerede i dag en vis selektion af sager til retsmægling, således at der i små inkassosager, hvor der ikke foreligger en egentlig tvist, ikke eller i hvert fald sjældent tilbydes retsmægling. Det kan forekomme rimeligt med en sådan afgrænsning, så inkassosager primært henvises til traditionel forligsmægling. Det skal dog påpeges, at ikke alle retsmæglere er enige i en sådan afgrænsning, men at en enkelt synes, at retsmægling vil være en lettere og mere ressourcebesparende måde at løse sådanne konflikter på.

13.2.3 Sted

Evalueringen kan ikke give et klart bud på, hvor retsmægling bør foregå. Flere af retsmæglerne har dog nævnt muligheden for særskilte retsmæglingcentre, som også kan tilbyde mediation i andet end retlige tvister. En sådan løsning kan også tilbyde en række fordele.

En del af mæglerne er betænkelige ved at anvende retsbygninger til mæglingssmøder, da retsmægling dermed i for høj grad kan identificeres med en retssag frem for netop at blive frigjort fra juridiske bindinger. Af samme grund har f.eks. Vestre Landsret valgt at anvende almindelige mødelokaler i stedet for rettens lokaler. Dog er der ingen af dem, der har haft mæglingsmøder i retsbygninger, som synes, det har skabt problemer. Under alle omstændigheder må det være væsentligt at sikre, at retsmægling foregår i omgivelser, som ikke hos deltagerne skaber forventninger om en retssag.

13.2.4 Fysiske rammer

Det er vigtigt at sikre, at der er mulighed for separate møder under retsmæglingen. Det vil sige, at der bør være mindst to og helst tre mødeværelser til rådighed, så mægler kan drøfte sagen med den ene part og dennes eventuelle advokat, mens den anden part uforstyrret kan tale med sin advokat.

Derudover er vigtigheden af at anvende lokaler, der indbyder til afslappede og uformelle samtaler, påpeget.

13.2.5 Mæglingens indhold

I hvert fald så længe retsmæglingens ordning er ny, er det naturligt, at parterne undertiden forventer, at retsmæglerne – i kraft af deres faglige baggrund – vil bidrage aktivt med juridiske/faglige input. Blandt mæglerne er der derimod bred enighed om, at rammerne for retsmægling – at mægler primært skal mediere og ikke være aktiv med hen-

syn til fremsættelse af løsningsforslag m.v. – er god og fornuftig. Det betyder dog ikke, at det ikke alt efter den konkrete situation ind imellem kan være fornuftigt at overskride disse rammer og ved en mere aktiv indsats at søge at fremme en aftale, som måske ellers ikke ville være blevet resultatet af retsmæglingen. Indtrykket er, at mæglerne generelt kun bruger dette redskab i situationer, hvor mæglingen er gået i hårdknude.

13.2.6 Hvem skal være retsmægler

Nogle af retsmæglerne synes, at retsmægling alene bør varetages af advokater, mens enkelte andre mener, det bør være et dommeranliggende. De fleste mener dog, at en fremtidig ordning bør omfatte både dommere og advokater. De statistiske analyser har på ingen punkter kunnet konstatere generelle forskelle i den måde, hvorpå henholdsvis advokater og dommere udfylder mæglerrollen.

Der er peget på muligheden for i nogle sager at kunne have en co-mægler med en anden faglig baggrund. Dog mener flere mæglere, at denne co-mægler alene bør bidrage til processen og ikke deltage som faglig ekspert i forhold til sagens genstand.

13.2.7 Partsadvokater

Der er bred enighed om, at deltagelse af partsadvokater er en stor fordel for retsmæglingen. I særlig grad kan de have en betydning ved de separate møder, som anvendes i en stor del af retsmæglingerne, og hvor partsadvokaten i højere grad kan være med til at drøfte forløbet og mulige løsningsforslag med sin klient.

Der er også bred enighed om, at det er uheldigt, hvis kun den ene part møder med en partsadvokat. Det skaber en ulighed under forløbet og isolerer den ene part under de separate møder.

13.2.8 Retssikkerhed m.v.

Der er peget på forskellige retssikkerhedsmæssige problemstillinger i forbindelse med retsmægling. Først og fremmest kan retsmæglingens fortrolighed være vanskelig at overholde under en eventuel efterfølgende retssag, idet det – også selv om man måtte bestræbe sig herpå – kan være svært at undgå at anvende en viden, man fået under retsmæglingen. Kravet om fortrolighed kan også tænkes misbrugt ved på skrømt at deltage i retsmægling med henblik på at få information fortrolighedsstemplet, så den ikke kan anvendes i en efterfølgende retssag.

I forlængelse af en diskussion om problemer med svage/stærke partnere, er der også peget på betænkeligheden ved, at retsmægling vil kunne misbruges til at få parter til at acceptere en mindre erstatning, end de efter gældende praksis måtte have krav på.

Nogle har videre nævnt, at det er yderst uheldigt for retsmæglingen, at den ene part efterfølgende kan blive pålagt betaling af den anden parts sagsomkostninger.

13.2.9 Fremtidig opfølgning

Hvis retsmægling gøres til en permanent ordning, vil det være vigtigt, at der i hvert fald en tid fortsat sker indberetning af sagerne. Det vil muliggøre en løbende vurdering af ordningen og indsigt i, hvorledes den udvikler sig. Opstår der regionale forskelle? Forandrer sagstypernes sammensætning sig? Falder forligsprocenten? Efter en forsøgsperiode, der er præget af en særlig høj grad af entusiasme, vil sidstnævnte let kunne blive tilfældet. Kun ved at have en detaljeret statistik om de sager, der sendes til retsmægling, er det muligt at bedømme, om ordningen fremover vil fungere efter hensigten, eller om der er behov for at foretage justeringer.

Bilag

BILAG 1: STAMOPLYSNINGSSKEMA

Det skema, der her er gengivet, angår de retsmæglinger, der har fundet sted ved byretterne. Nogenlunde tilsvarende skemaer for 1. instanssager og ankesager ved Vestre Landsret.

Stamoplysninger --- retsmæglerens registreringer

1. Rettens navn:

2. Sagens journalnummer i retten:

3. Tidspunkt for sagens henvisning til retsmægling: (angiv dato)

Dato

4. Parternes navne og adresser:

	Navn	Adresse
Sagsøger 1		
Sagsøger 2		
Sagsøger 3		
Sagsøgte 1		
Sagsøgte 2		

Sagsøgte 3		
-------------------	--	--

5. Navne og adresser på parternes eventuelle advokater:

	Navn	Adresse
Adv. for sagsøger 1		
Adv. for sagsøger 2		
Adv. for sagsøger 3		
Adv. for sagsøgte 1		
Adv. for sagsøgte 2		
Adv. for sagsøgte 3		

6. Retsmæglernes navne:

	Navn
Retsmægler 1	
Retsmægler 2 (co-retsmægler)	

7. Er parterne dækket af en retshjælpsforsikring ? (sæt kryds)

	Ja	Nej
Sagsøger 1		
Sagsøger 2		
Sagsøger 3		
Sagsøgte 1		
Sagsøgte 2		
Sagsøgte 3		

8. Såfremt sagen er anlagt ved landsretten bedes oplyst, om der er tale om en ankesag: (sæt kryds)

Ja	Nej

9. Sagstype: (sæt kryds)

Arbejdsforhold	
Entreprise	
Erstatning uden for kontrakt	
Familieforhold	
Kredit- og pengevæsen	
Køb	
Leje m.v. vedr. løsøre	
Leje m.v. vedr. fast ejendom	
Naboforhold	
Ophavsret, patentret m.v.	
Pant m.v.	
Selskabsret	
Skatter og afgifter	
Andre typer sager (beskriv sagstypen)	

10. Var parterne bistået af advokat under retssagen / under retsmæglingen ? (sæt kryds)

	Under retssagen		Under retsmæglingen	
	Ja	Nej	Ja	Nej
Sagsøger 1 bistået af advokat				
Sagsøger 2 bistået af advokat				
Sagsøger 3 bistået af advokat				
Sagsøgte 1 bistået af advokat				
Sagsøgte 2 bistået af advokat				
Sagsøgte 3 bistået af advokat				

11. Oplysninger angående de afholdte retsmæglingsmøder:

	Dato	Sted	Mødedeltagere	Varighed
1. møde				
2. møde				
3. møde				
4. møde				

12. Afholdt retsmægleren separate møder med de enkelte parter ?

Ja (angiv antal)	Nej	Hvis ja – hvornår fandt disse møder sted, jf. pkt. 11 ?

13. Baggrund for retsmæglingens afslutning: (sæt kryds)

Aftale om forlig indgået mellem parterne	
Ej muligt for parterne at nå til enighed - sagen overgået til behandling ved retten	

14. Tidspunkt for retsmæglingsforløbets afslutning: (angiv dato)

Dato

15. Retsmæglerens tidsforbrug på sagen: (angiv timer)

Tidsforbrug i alt	Heraf på mæglingsmøder	Heraf på forberedelse m.v.

16. Retsmæglernes underskrifter:

	Dato	Underskrift
Retsmægler 1		
Retsmægler 2 (co-retsmægler)		

I forbindelse med afsluttet retsmægling bedes kopi af udfyldt oplysningsskema venligst sendt til retten, hvor sagen er anlagt.

BILAG 2: SPØRGESKEMA

Det spørgeskema, der her er gengivet, er blevet udleveret til parterne i retsmæglinger i 1. instanssager. Der er udformet andre spørgeskemaer, der afviger en smule fra dette, til parterne i ankesager samt til retsmæglerne og partsadvokater.

Spørgeskema til parterne i retsmægling (første instans)

Vedhæftede spørgeskema indgår i evalueringen af forsøgsordningen med retsmægling. Evalueringen gennemføres af Justitsministeriets Forskningsenhed.

For at evalueringen kan blive værdifuld, er det vigtigt, at de, der er omfattet af forsøgsordningen, deltager i denne spørgeskemaundersøgelse. Du anmodes derfor venligst om at bidrage til evalueringen ved at udfylde spørgeskemaet og returnere det i vedlagte svarkuvert, også selv om retsmæglingen ikke har ført til en aftale. Så vidt muligt bedes besvarelsen returneret senest en uge efter, retsmæglingen er endeligt afsluttet.

Svarene vil blive behandlet anonymt. De oplysninger, der er påført spørgeskemaet her nederst på siden, skal anvendes til at sammenkæde enkelte oplysninger fra Domstolsstyrelsen og spørgeskemaer i samme sag. Den anden part i sagen, mægler samt de advokater, der for parterne har deltaget i retsmæglingen, anmodes også om at besvare et spørgeskema.

Der kan være spørgsmål i skemaet, som kan forekomme irrelevante i nogle sager. Fx spørgsmål om din eller modpartens advokat, idet der ikke deltager advokater i alle retsmæglinger. Hvis et spørgsmål ikke er af relevans i din sag, bedes du springe det over.

I spørgeskemaet omtales kun én mægler, men i nogle retsmæglinger deltager reelt to mæglere. Hvis det er tilfældet i din sag, og hvis du synes, at dine svar om mægleren kun er dækkende for den ene af retsmæglerne, bedes du bemærke det i dine kommentarer til spørgeskemaet.

Har du spørgsmål til skemaet eller til undersøgelsen, er du velkommen til at kontakte undertegnede.

Britta Kyvsgaard
Justitsministeriets Forskningsenhed
Tlf.: 33954184
E-post: bky@jm.dk

Rettens navn _____ **Sagens journalnummer** _____
(Retsmægleren bedes angive disse oplysninger, før spørgeskemaet udleveres)

1 I hvilken egenskab deltog du i retsmæglingen? (Sæt kryds i én rubrik)

- Som privatperson Repræsenterede et bo Repræsenterede et firma Repræsenterede en offentlig instans Andet

2 Var du (Sæt kryds i én rubrik)

- Sagsøger Sagsøgte

3 Følte du dig godt orienteret om retsmægling forud for første mæglingsmøde?

(Sæt kryds i én rubrik)

- Nej, følte mig dårligt orienteret Fik nogen, men ikke nok information Følte mig godt orienteret

4 Hvad var grunden(e) til, at du var indstillet på at forsøge retsmægling i denne sag?

(Sæt ring omkring ét tal pr. udsagn)

	Slet ikke				I høj grad
a Sagen kunne blive afklaret hurtigere	1	2	3	4	5
b Omkostningerne kunne blive lavere	1	2	3	4	5
c Vi kunne undgå en skærpelse af konflikten i retssalen	1	2	3	4	5
d Jeg kunne bidrage aktivt til løsning af konflikten	1	2	3	4	5
e Jeg kunne påvirke indholdet af en løsning	1	2	3	4	5
f Jeg var bange for at tabe sagen i retssalen	1	2	3	4	5
g Retsmægling indebærer mindre offentlig omtale end en retssag	1	2	3	4	5
h Min advokat anbefalede det	1	2	3	4	5
i Dommeren anbefalede det	1	2	3	4	5
j Jeg ville ikke virke stædig og urimelig	1	2	3	4	5

5 Hvor motiverede synes du, deltagerne var for at prøve retsmægling?

(Sæt ring omkring ét tal pr. udsagn)

	Meget modvillig				Meget motiveret
Jeg selv	1	2	3	4	5
Modparten	1	2	3	4	5
Min advokat	1	2	3	4	5
Modpartens advokat	1	2	3	4	5

1 I hvilken egenskab deltog du i retsmæglingen? (Sæt kryds i én rubrik)

- Som privatperson Repræsenterede et bo Repræsenterede et firma Repræsenterede en offentlig instans Andet

2 Var du (Sæt kryds i én rubrik)

- Sagsøger Sagsøgte

3 Følte du dig godt orienteret om retsmægling forud for første mæglingsmøde?

(Sæt kryds i én rubrik)

- Nej, følte mig dårligt orienteret Fik nogen, men ikke nok information Følte mig godt orienteret

4 Hvad var grunden(e) til, at du var indstillet på at forsøge retsmægling i denne sag?

(Sæt ring omkring ét tal pr. udsagn)

- a Sagen kunne blive afklaret hurtigere
- b Omkostningerne kunne blive lavere
- c Vi kunne undgå en skærpelse af konflikten i retssalen
- d Jeg kunne bidrage aktivt til løsning af konflikten
- e Jeg kunne påvirke indholdet af en løsning
- f Jeg var bange for at tabe sagen i retssalen
- g Retsmægling indebærer mindre offentlig omtale end en retssag
- h Min advokat anbefalede det
- i Dommeren anbefalede det
- j Jeg ville ikke virke stædig og urimelig

Slet ikke					I høj grad
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	

5 Hvor motiverede synes du, deltagerne var for at prøve retsmægling?

(Sæt ring omkring ét tal pr. udsagn)

- Jeg selv
- Modparten
- Min advokat
- Modpartens advokat

Meget modvillig					Meget motiveret
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	

6 Hvad synes du om mæglingens forløb?

(Sæt ring omkring ét tal pr. udsagn)

- a Vi fik tilstrækkelig tid til at diskutere og fortælle om sagen
- b Vi fik tilstrækkelig tid til at vurdere mulige aftaler
- c Tonen på mæglingssmøderne var god
- d Jeg fik givet udtryk for mine synspunkter og interesser
- e Modparten fik givet udtryk for sine synspunkter og interesser
- f Mægleren optrådte tillidsvækkende
- g Mægleren tog ikke parti
- h I tilfælde af separate møder med retsmægleren: Jeg satte pris på at kunne fremkomme med synspunkter, uden at modparten var til stede
- i I tilfælde af separate møder med retsmægleren: Jeg var sikker på, at det, jeg sagde under de separate møder ikke blev bragt videre til modparten uden mit samtykke

Slet ikke					I høj grad
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	

7 Hvad bidrog mægleren med under mæglingssmøderne?

(Sæt ring omkring ét tal pr. udsagn)

- a Mægleren informerede om, hvad retsmægling indebærer
- b Mægleren oplyste om forhandlingernes fortrolighed og frivillighed
- c Mægleren forklarede, hvad der ville ske, hvis mæglingen ikke førte til en aftale
- d Mægleren sikrede et godt forhandlingsklima
- e Mægleren fik begge parter interesser frem
- f Mægleren viste forståelse for mig og min situation
- g Mægleren viste forståelse for modparten og dennes situation
- h Mægleren støttede konstruktive idéer
- i Mægleren fremsatte selv løsningsforslag
- j Mægleren gav udtryk for, hvad hun/han anså for en rimelig løsning
- k Mægleren gav udtryk for styrker eller svagheder ved vores argumentation
- l Mægleren lagde pres på os for at få os til at indgå en aftale
- m Mægleren gav udtryk for, hvad hun/han anså for et sandsynligt udfald af en retssag

Slet ikke					I høj grad
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	

9 Bidrog mæglingen til, at du fik større forståelse for modparten og dennes situation?

(Sæt kryds i én rubrik)

- Nej, blev mere uforsonlig Ingen ændring i forståelse Fik lidt større forståelse Fik meget større forståelse

10 Hvor aktive synes du, deltagerne var under mæglingen?

(Sæt ring omkring ét tal pr. deltager)

Jeg selv
Modparten
Mægleren
Min advokat
Modpartens advokat

Meget passiv					Meget aktiv
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	

11 Hvis mægleren bidrog med det, der nævnes nedenfor:

Synes du, det var et positivt eller negativt bidrag til mæglingen?

(Sæt ring omkring ét tal pr. udsagn eller spring over)

- a At mægleren selv fremsatte konkrete forslag til løsning
- b At mægleren lagde pres på os for at få os til at indgå en aftale
- c At mægleren gav udtryk for, hvad hun/han anså for et sandsynlig udfald af en retssag

Meget negativt					Meget positivt
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	

12 Hvis retsmæglingen endte med en aftale: Hvem strakte sig efter din mening længst?

(Sæt kryds i én rubrik eller spring over)

- Jeg strakte mig meget længere end modparten Jeg strakte mig lidt længere end modparten Ingen forskel Modparten strakte sig lidt længere end mig Modparten strakte sig meget længere end mig

13 Hvis retsmæglingen endte med en aftale: Synes du aftalen var god eller dårlig?

(Sæt kryds i én rubrik eller spring over)

- Meget dårlig Ret dårlig Både/og Ret god Meget god

14 Hvis retsmæglingen endte med en aftale: Indebar mæglingen særlige fordele?

(Sæt ring omkring ét tal pr. udsagn eller spring over)

- a Mæglingen førte til løsninger, vi ikke havde tænkt på tidligere
- b Mæglingen førte til løsninger, vi ikke kunne opnå ved dom
- c Mæglingen var mindre stressende end en retssag
- d Min tillid til retsapparatet er styrket efter retsmæglingen

Slet ikke					I høj grad
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	

15 Hvordan tror du, retsmæglingen har påvirket det fremtidige forhold mellem dig og modparten?

(Sæt kryds i én rubrik)

- Forholdet er antageligt forværret
- Forholdet er antageligt som før
- Forholdet er antageligt noget forbedret
- Forholdet er antageligt meget forbedret
- Jeg kendte ikke modparten på forhånd

16 Hvis retsmæglingen ikke endte med en aftale, men sagen fortsatte ved retten:

Hvad var efter din mening årsagen/årsagerne hertil?

(Sæt ring omkring ét tal pr. årsag eller spring over)

- a Sagen egnede sig ikke for mægling
- b Der fremkom nye oplysninger under mæglingen
- c For megen uklarhed om de faktiske omstændigheder
- d Det var vigtigt at få en retslig afgørelse
- e Min advokat rådede mig til ikke at acceptere det fremsatte løsningsforlag
- f Jeg syntes ikke, at løsningsforslaget var acceptabelt
- g Modparten ville ikke bidrage nok til en løsning
- h Mægleren var ikke dygtig nok

Slet ikke					I høj grad
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	

17 Hvis retsmæglingen ikke endte med en aftale, men sagen fortsatte ved retten:

Kom der efter din opfattelse alligevel noget positivt ud af retsmæglingen?

(Sæt kryds i én rubrik eller spring over)

- Nej
- Måske/ved ikke
- Ja

18 Hvis retsmæglingen ikke endte med en aftale, men sagen fortsatte ved retten:

Tror du, mægleren vil være påpasselig med ikke at drøfte sagen med den dommer, der overtag sagen? (Sæt kryds i én rubrik eller spring over)

- Nej, drøfter/kommenterer nok sagen
- Ved ikke/usikkert
- Ja, vil nok være helt tavs om sagen

BILAG 3: YDERLIGERE KOMMENTARER

POSITIVE ERFARINGER

Det var en meget positiv oplevelse at deltage i en retsmægling. Specielt vil jeg rose retsmægleren, som forstod at få parterne til at tale og til at føle sig trygge. Det hele foregik i en meget afslappet atmosfære, men under en kyndig, styrende ledelse. Min klient var særdeles begejstret for mødet og var bagefter meget lettet over, at der var indgået en 'frivillig' aftale. For mig at se, er det en ideel måde at løse konflikter på, så det ville være dejligt, hvis ordningen blev udvidet. Min sag var en ankesag, og det ville have sparet parterne for meget, hvis mæglingen allerede var foregået i byretten. *(Advokat for appellant)*

Rigtig god indsats af retsmægleren. God og rolig tone – fik det positive frem i begge parter. Begge gav afslag på deres krav, men følte alligevel begge, at de havde opnået fordele. En rigtig god win-win oplevelse. *(Sagsøgt)*

Det uformelle miljø ved retsmægling er med til at gøre parterne mere afslappede og dermed mere modtagelige over for kompromisløsning – som i bund og grund er det, man ønsker. Retsmægling, mener jeg, kun kan anvendes i tvister, som *ikke* direkte skal ende med en 100 % placering af skyld/ansvar. Dvs. tvister hvor det ender med, at den ene part vinder og modparten taber. *(Sagsøger)*

Mediationen har været særdeles tilfredsstillende for min klient, som føler sig hørt, forstået og godt rådgivet, og mediationen har givet ham en løsning, han ikke kunne få ved en almindelig retssag. En dom ville ikke kunne parternes problemer – hvilket er typisk i forældremyndigheds-sager. Mediation er særdeles velegnet i familieretstvister *(Advokat for sagsøger)*

Retsmæglingen muliggør at mere kommercielle og praktiske hensyn kan trænge igennem, fordi klienten – det er advokatens opgave – helt er med på, at juraen nu er lagt til side til fordel for de reelle interesser. *(Advokat for sagsøgt)*

Jeg er meget positivt stemt over retsmægling. Jeg må indrømme, at jeg før start var meget tilbageholdende, især da jeg mente, at denne sag kun havde en vinder/taber løsning. Jeg så ikke mellemulighederne. Disse så mine klienter heldigvis, da jeg bad dem tænke åbent og kreativt. *(Advokat for sagsøger)*

Retsmægling bør benyttes langt mere, og der bør informeres om mulighederne til både private og virksomheder – store som små. Verden ville blive bedre af denne form for afklaring med positive virkemidler. *(Sagsøgt)*

Jeg var glad for, at vi mødte op begge parter til retsmægling; vi er begyndt at tale med forståelse med hinanden igen. Det betyder meget for mig, men mest af alt for vores lille pige. *(Sagsøger i familiesag)*

Retsmægleren klarede det på en rigtig god måde. Ganske vist har jeg givet mig meget, men det har på den anden side fået mig til at tænke på, at sagen kunne vare flere år endnu. Så endelig er det overstået efter 6 år. *(Sagsøger)*

DIVERSE VANSKELIGHEDER

En mangel ved dette retsmæglingsmøde: Mægleren gjorde opmærksom på, at én af de ideer, der ligger i mægling, ligger i det, at parterne får gensidigt kendskab til de følelser, der gør sig gældende hos modparten, hvilket i sig selv er positivt. Dog er det en mangel, at de følelser kommer til at 'hænge i luften' og præger mødet, hvorved det er sværere at fornemme, om man bliver forstået af modparten og selv har forstået modparten korrekt. Dvs. at nye misforståelser opstår alt for let. (*Sagsøgt*)

Det er altafgørende, at der er to mæglere til stede i skilsmisssager – én af hvert køn. Det lykkedes for min modpart at gøre mægleren blød i knæene og føle medlidenhed. Mægleren gennemskuede ikke den grove manipulation fra modparten. Til hendes forsvar skal siges, at hun stod over for en mester. (*Sagsøger*)

Jeg finder, at et forlig straks skal skrives hos retsmægleren og underskrives af parterne. Forliget kunne dikteres af retsmægleren. Parterne kunne eventuelt betale herfor. Det er uheldigt, at en advokat, som ikke har deltaget i retsmæglingen, skal have indflydelse på forligets udformning. Derved kunne en ny tvist opstå eller det, som er værre. (*Advokat for sagsøger*)

En retsmægling skal foregå meget tidligere i processen. Går der så lang tid, som i mit tilfælde, er vi så ødelagte, at det intet løser; tværtimod. (*Sagsøgt i nabosag*)

Under retsmæglingen nåede vi sammen med modparten frem til en aftale. Fire dage senere modtager vi aftalen på skrift til underskrift med modpartens advokats 'omformuleringer' og tilføjelse, som hun har fundet 'hensigtsmæssigt', men som vi finder uacceptable. Vi må derfor konstatere, at retsmæglingen har været absolut spild af tid, og retsmægling absolut intet er værd. (*Sagsøger*)

OM RETSMÆGLERENS ROLLE

Særdeles kompetente retsmæglere, der var stillet over for en meget vanskelig opgave! Eneste overraskelse (for advokaterne i hvert fald) var, at retsmæglerne ikke havde læst sagens bilag. Disse var meget omfattende, så det var i og for sig forståeligt, men en 'gennembladning' af bilagene ville nok have givet parter og advokater mere ro i sindet med hensyn til opfattelsen af, hvorvidt parternes synspunkter kom frem og blev forstået af retsmæglerne. Dette kan have en vigtig psykologisk effekt for de deltagende parter – især hvis parterne er svagt skeptiske overfor at forlige sagen overhovedet! (*Advokat for sagsøgt*)

Mægleren kunne godt være mere opsat på at nå en aftale og mindre på at opnå forståelse. Der kunne måske godt være nået en løsning, hvis det var blevet dyrket mere. Vi kunne måske godt have fundet en løsning uden forståelse for modparten. (*Sagsøger i familiesag*)

Jeg synes, det manglede, at mægleren – da det gik op for parterne, at det ikke ville være muligt at finde et forlig – burde have givet udtryk for, hvad hun anså for et sandsynligt udfald af sagen. Alternativt, eller i forlængelse heraf, at hun selv bidrog med løsningsforslag. (*Advokat for sagsøger*)

Da vi havde en meget kompetent retsmægler, kunne det have været ønskeligt, om hun også havde haft mulighed for at komme med sin juridiske vurdering af sagen. Jeg er sikker på, at begge

klienter ville have fulgt et eventuelt løsningsforslag, hun var kommet med på baggrund af en juridisk vurdering. (*Advokat for sagsøger*)

Der manglede en form for juridisk tilkendegivelse fra mæglerens side. Det er svært at forliges, hvis ikke en uvildig kommenterer eventuelle juridiske aspekter. (*Sagsøgt*)

Det kunne have været godt, om man kunne have fået besvaret juridiske spørgsmål, da det er juraen, som almindelige mennesker ikke forstår, og derfor gerne vil have svar på. Advokater og andre inden for retsvæsenet taler ikke altid et sprog, som almindelige mennesker forstår. (*Sagsøger*)

Det er et handicap, at mægler skal optræde neutralt, og at mægler ikke kan kommentere et muligt udfald af sagen. Heroverfor er et § 355-møde ofte bedre egnet til forligsdrøftelser, gerne afholdt allerede efter svarskrift. (*Advokat for sagsøger*)

Mægleren var fuldstændig passiv og havde absolut ingen påvirkning af parterne og kom ej heller med nogen form for løsningsforslag. (*Sagsøgt; er meget negativ over for retsmægling*)

Jeg havde nok forventet en mere aktiv ledende rolle fra mægleren, end tilfældet var. Det minde mest om 'forligsmæglinger', som man kunne have taget med blot to advokater og de to parter, men den neutrale opmand havde nok en gavnlig effekt, og uden denne mulighed var vi nok først mødtes i landsretten. Så i stedet for at konflikten blev kørt op, blev den dysset ned. Så samlet set tilfredshed. (*Advokat for sagsøgt*)

Det er min opfattelse, at forudsætningen for vellykket retsmægling er at anvende specialister som mæglere, navnlig inden for familierettens område, hvor sagerne er særdeles følelsesladede. (*Advokat for sagsøger i familiesag*)

Min klient og jeg fandt det utilfredsstillende, at mægleren generelt tillod, at modpartens advokat nærmest søgte at afhøre min klient. Modparten sagde absolut intet – det var advokaten, der, til trods for min protest, konsekvent førte ordet. Jeg savnede mæglerens aktive indsats til ledelse af mæglingsmødet, således at det var parterne, der kom i dialog, og ikke advokaterne. Sagens løsning kom frem ved samtaler mellem advokater og mægleren – parterne blev rådgivet af deres advokater uden for mødelokalet. (*Advokat for sagsøgt*)

Sagsøger og jeg indledte efterfølgende direkte forligsforhandlinger med sagsøgtes advokat, hvilket endte med, at sagen blev forliget. Retsmægleren var *tydeligt* ikke forberedt nok til mæglingen, hvilket indebar, at min klient (en enlig dame) fremstod som blot værende forsmået eller hævngherrig. Hun blev krydsforhørt af mægleren, som om *hun* var sagsøgt. Der var kun meget få kritiske spørgsmål til de sagsøgte, hvilket jo medførte, at de følte, at de havde retten på deres side. Ved forliget betalte de dog 70 % af det sandsynlige domsbeløb. (*Sagsøgers advokat*)

Mægleren var mere aktiv i at bringe os til et forlig end skrevet i alle de introducerende materialer, som jeg læste inden mødet. Dette ser jeg som en positiv ting, da det bragte os til det forlig, som vi endte med. Men det introducerende materiale må gerne afspejle virkeligheden. (*Sagsøgt*)